

"בני ציון"

"זבולן לחוף ימים ישכן"

בפרשתנו אנו למדים על השותפות הנפלאה של יששכר וזבולן: זבולן עוסק בפרקמטיא (=במסחר) וממציא מזון לשבט יששכר, והם (=בני יששכר) עוסקים בתורה. וזאת, כפי שברך יעקב אבינו את זבולן, לפני פטירתו: "זבולן לחוף ימים ישכן...". ופרש רש"י: "זבולן לחוף ימים" – על חוף ימים תהיה ארצו... והוא יהיה מצוי תדיר על חוף אגניות במקום הנמל, שאגניות מביאות שם פרקמטיא. שהיה זבולן עוסק בפרקמטיא (=במסחר) וממציא מזון לשבט יששכר, והם (=בני יששכר) עוסקים בתורה. הוא שאמר משה (בברכתו לשבטים לפני מותו): 'שמח זבולן בצאתך, ויששכר באהליך' (דברים לג, יח) – זבולן יוצא בפרקמטיא (=במסחר), ויששכר עוסק בתורה באהלים". והנה, ראוי לנו להתבונן פאן. שהרי, כיון שתפקידו של שבט זבולן הוא להמציא מזון לשבט יששכר, כדי שיוכלו לעסוק בתורה, אם כן, מה ראה יעקב אבינו לברך את זבולן דוקא בברכת: "זבולן לחוף ימים ישכן...". כלומר שפרנסתו תהיה על היסוד וכי אי-אפשר להתפרנס על היבשה?

פתח דברינו יאיר לבאר מה שהקדים יעקב אבינו לברך את אפרים ומנשה (בראשית מח, טז): "וידגו לרב בקרב הארץ". ופרש רש"י זצ"ל: "וידגו" – פדגים, שפרים ורבים, ואין עין הרע שולטת בהם". ויש לומר שהכונה בכך היא, על-פי מה ששנינו בגמרא (עבודה זרה ג): "אמר רב יהודה, אמר שמואל: מאי דכתיב (=מהי פונת הכתוב (חבוקוק א')): 'ותעשה אדם פדגי היס'...? למה נמשלו בני אדם פדגי היס? לומר לה: מה דגים שבים, כיון שעולין ליבשה מיד מתים – אף בני אדם, כיון שפורשין מדברי תורה ומן המצוות, מיד מתים". והביאור הוא על-פי מה ששנינו בגמרא (קידושין ל'): "יצרו של האדם מתגבר עליו בכל יום, ומבקש להמיתו, שנאמר: 'צופה רשע לצדיק ומבקש להמיתו'. ואלמלא הקב"ה עוזרו (=לאדם), אין (האדם) יכול לו (=ליצר הרע), שנאמר: 'ה' לא יעזבנו בידו'".

ועוד אמרו שם: "כך אמר הקב"ה... לישראל: בני, בראתי יצר רע, ובראתי לו תורה תבלין, ואם אתם עוסקים בתורה – אין אתם נמסרים בידו". (וידוע, שהתורה נמשלה למים, כמבואר בגמרא (ב"ק יז): "אין מים, אלא תורה, שנאמר: 'כל צמא לכו למים...'").

הנה כי כן, זהו הענין שנמשלו ישראל לדגים, שאין להם חיות, אלא רק במים, שהיא התורה הקדושה. אבל, אם הם פורשים ממימיה של התורה, הרי זה מקום מיתתם, כי אז יקום עליהם יצר הרע, וימית אותם מיתה רוחנית.

דבר זה מתאים להפליא עם מה שלמדנו במדרש (עין יעקב, ברכות סא): "מעשה וגזרה (ה)מלכות גזירה על ישראל שלא יעסקו בתורה. מה עשה רבי עקיבא? הלך והקהיל קהלות ברבים, וישב ודרש (בתורה). מצאו פפוס בן יהודה. אמר לו (פפוס לרבי עקיבא): אי אתה מתירא מפני אמה זו? אמר ליה (=רבי עקיבא לפפוס): (אתה פפוס, שאומרים עליך חכם אתה? אי אתה אלא טפש). אמשול לך משל, למה הדבר דומה. לשועל שהיה מהלך על (שפת) הנהר, ראה דגים שהיו רצים לכאן ולכאן. אמר להם: מפני מה אתם רצים? אמרו לו: (אנו מפחדים) מפני הרשתות והמכמורות הבאות עלינו. אמר להם: רצונכם שתעלו ליבשה, ונדור אני ואתם, כדרך שדרו אבותי ואבותיכם? אמרו לו: אתה הוא, שאומרים עליך פקח שבתיות? (לא פקח) אתה, אלא טפש (אתה). ומה במקום חיותנו (=בתוך המים) אנו מתיראים, במקום מיתתנו (=ביבשה) לא כל שכין? ואף אנו כך – (אמר רבי עקיבא לפפוס) – בזמן שאנו עוסקים בתורה, דכתיב בה (דברים ל'): 'כי הוא חייך וארך ימך', אנו מתיראים. כשאנו פוסקין מדברי תורה, על אחת כמה וכמה...".

נמצאנו למדים מדברי רבי עקיבא יסוד גדול בענין לימוד התורה, והוא: כאשר בא היצר הרע אל איש ישראל, לפתותו לפרוש מעסק התורה או מקביעות עתים לתורה, בטענה שקרית, כי אם ירבה לעסוק בהבלי העולם הנה ככל הגויים – ייטב לו, כיון שיוכל לחיות חיי רוחה – ידע נאמנה, כי זהו בעצם הפיתוי של השועל, שאומר

לְדַגִּים: "רְצוֹנְכֶם שֶׁתֵּעָלוּ לַיְבֹשָׁה, וְנִדְוֹר אֲנִי וְאַתֶּם, כְּדָרְךָ שְׁדָרוּ אֲבוֹתַי וְאֲבוֹתֵיכֶם?"

וְצָרִיךְ לְהִתְגַּבֵּר עַל הַשֶּׁקֶר הַזֶּה, עַל-יְדֵי הַקָּל וְחֹמֶר שֶׁל הַדְּגָיִם: "וַיְמַה בְּמָקוֹם חַיּוֹתֵינוּ(=בְּתוֹךְ הַמַּיִם) אָנוּ מִתְיָרָאִים, בְּמָקוֹם מִיתָתֵנוּ(=בַּיְבֹשָׁה) לֹא כָּל שֶׁכֵּן?"

אֲמַנְם, לְפִי זֶה יֵשׁ לָנוּ לְשֵׁאוֹל: הֲרֵי תִלְמִידֵי חֲכָמִים שִׁזְכוּ לִהְיוֹת בְּבַחֲיַנֵּת "יִשְׁשַׁכֵּר", וְלַעֲסוֹק בְּתוֹרָה כָּל הַיּוֹם, יֵשׁ לָהֶם אֶת הַתּוֹרָה, שֶׁהִיא תְּבִלִּין כְּנֶגֶד הַיֵּצֵר הַצּוֹרֵר. אֵךְ מָה יַעֲשׂוּ אוֹתָם אֲנָשִׁים, שֶׁהֵם בְּבַחֲיַנֵּת "זְבוּלָן", וְנִסְתּוֹבֵב מִן הַשָּׁמַיִם שִׁיִּצְאוּ לַעֲסוֹק בְּמִסְחָר בֵּין הַגּוֹיִים? הֲלֹא בְּאוֹתָן שְׁעוֹת הֵם כְּדַגִּים הִלְלוּ שִׁיִּצְאוּ מִן הַמַּיִם, וְאֵיךְ יִצְלִיחוּ לְהִתְגַּבֵּר עַל הַיֵּצֵר הָרָע, הַרוֹבֵץ בְּשׁוֹקִים וּבְרַחוּבוֹת, אֲשֶׁר בָּא לְפָתוֹתָם וּלְהַפִּילָם בְּרִשְׁתּוֹ?

אֵךְ הַתְּשׁוּבָה עַל-כֵּךְ בְּרוּרָה מְאֹד: עַל-יְדֵי שֶׁהֵם מְשַׁתְּמָשִׁים עִם הַכֶּסֶף שֶׁהֵם מְרוֹיַחִים לְפָרְנֵס אֶת בְּנֵיהֶם, כְּדֵי שֶׁהֵם יוּכְלוּ לַעֲסוֹק בְּתוֹרָה, אוּ מִצַּד שֶׁהֵם נוֹתְנִים צְדָקָה מְלֵא חוֹפְנֵיהֶם לְפָרְנֵס לומְדֵי תוֹרָה, הַיּוֹשְׁבִים כָּל הַיּוֹם עַל הַתּוֹרָה הַקְּדוּשָׁה - הַנֵּה, נִמְצָא, שֶׁבְּאוֹתוֹ רָגַע שֶׁהֵם עוֹסְקִים בְּעַנְיֵי הָעוֹלָם הַזֶּה, יוֹשֵׁב "יִשְׁשַׁכֵּר", עֲמוּד הַתּוֹרָה, בְּאוֹהֶלָה שֶׁל תּוֹרָה - בְּזוֹכוֹתָם. וּמִמֶּנּוּ נִמְשַׁכֵּת קְדוּשַׁת תּוֹרָתוֹ גַּם לְ"זְבוּלָן", הָעוֹסֵק בְּמִסְחָר, כְּדֵי שִׁיּוּכַל לְהִתְגַּבֵּר עַל יֵצֵרוֹ.

וַיְמַה טוֹב וַיְמַה נִּחְמָד לְפָרֵשׁ עַל-פִּי דְבָרִים אֵלּוּ, מָה שֶׁאָמַר מֹשֶׁה רַבֵּנוּ לְפָנָי פְּטִירְתּוֹ (דְּבָרִים ל"ג, יח): "וְלִזְבוּלָן אָמַר שְׂמַח זְבוּלָן בְּצֵאתְךָ וַיִּשְׁשַׁכֵּר בְּאוֹהֶלֶיךָ". הַכּוֹנֵה בְּכַךְ הִיא לְחֹזֵק אֶת זְבוּלָן, שֶׁהוּא מְפָרְנֵס אֶת יִשְׁשַׁכֵּר, כְּדֵי שֶׁלֹּא יָבוֹא לִידֵי חֲשֵׁשׁ וְעַצְבוֹת, בְּאוֹמְרוֹ: "הֲרֵי אֵין אֲנִי לומֵד תּוֹרָה, וְכָל הַיּוֹם אֲנִי מְבַזְּבֵז אֶת זְמַנִּי, וְעוֹסֵק בְּעַנְיֵי הָעוֹלָם הַזֶּה, וְאֵיךְ אֶתְגַּבֵּר עַל הַיֵּצֵר הָרָע?". עַל-כֵּךְ אוֹמֵר הַכְּתוּב: "שְׂמַח זְבוּלָן בְּצֵאתְךָ" - שְׂמַח בְּעִיסוֹקְךָ בְּמִסְחָר בְּעַנְיֵי הָעוֹלָם הַזֶּה, כִּי אֵינְךָ צָרִיךְ לְחַשׁוֹשׁ שֶׁלֹּא תוּכַל לְהִתְגַּבֵּר עַל הַיֵּצֵר הָרָע, הַרוֹבֵץ בְּשׁוֹקִים וּבְרַחוּבוֹת (לְמִרוֹת שְׂאִין אֶתָּה עוֹסֵק בְּתוֹרָה). וְכָל כֵּךְ לְמָה? כִּיִּן שְׂ"וֹיִשְׁשַׁכֵּר בְּאוֹהֶלֶיךָ" - יִשְׁשַׁכֵּר הַתְּלַמִּיד הַחֲכָם עוֹסֵק בְּתוֹרָה "בְּאוֹהֶלֶיךָ". כִּי, עַל-יְדֵי שֶׁאֶתָּה מְפָרְנֵסוֹ, הֲרֵי זֶה נִחְשָׁב כְּאִילוֹ הוּא יוֹשֵׁב "בְּאוֹהֶלֶיךָ". וְלָכֵן, נִמְצָא, שֶׁכְּאֲשֶׁר הוּא עוֹסֵק בְּתוֹרָה, הֲרֵי זֶה כְּאִילוֹ גַּם אֶתָּה עוֹסֵק בְּתוֹרָה, וְעַל-יְדֵי כֵךְ יֵשׁ לְךָ שְׂמִירָה מִהַיֵּצֵר הַצּוֹרֵר.

מֵעֵתָּה, יֵאִירוּ עֵינֵינוּ לְהַבִּין מָה שֶׁפָּתַח יַעֲקֹב לְבָרַךְ אֶת זְבוּלָן: "זְבוּלָן לְחוּף יַמִּים יִשְׁכֵּן...". כְּמוֹ שֶׁפָּרֵשׁ רַש"י: "זְבוּלָן לְחוּף יַמִּים" - עַל חוּף יַמִּים תִּהְיֶה אֶרְצוֹ...וְהוּא יִהְיֶה מְצוּי תְּדִיר עַל חוּף אֲנִיּוֹת בְּמָקוֹם הַנָּמֵל, שְׂאֲנִיּוֹת מִבִּיאֹת שֵׁם פְּרָקְמִטְיָא. שֶׁהִיא זְבוּלָן עוֹסֵק בְּפְרָקְמִטְיָא(=בְּמִסְחָר).

וְשֶׁאֲלָנוּ, מָה עֲנִין הַמִּסְחָר וְהַפְּרָנְסָה דוֹקָא לִיד הַיָּם? אֵלּא, כְּעַת הַדְּבָר מוּבָן: זְבוּלָן שׁוֹכֵן "לְחוּף יַמִּים" כְּדֵי שִׁיִּצְיֵר לְנֶגֶד עֵינָיו תְּמִיד אֶת הַדְּגָיִם שְׂבִיִּים, שְׂאִין לָהֶם חַיּוֹת, אֵלּא רַק בְּתוֹךְ הַמַּיִם, וְכְּאֲשֶׁר הֵם פּוֹרְשִׁים מִשָּׁם - מִיד הֵם מֵתִים. לָכֵן נִמְשְׁלוּ יִשְׂרָאֵל לְדַגִּים, מִכֵּיִן שֶׁגַם לְיִשְׂרָאֵל אֵין חַיּוֹת, אֵלּא רַק בְּתוֹרָה, שֶׁנִּמְשְׁלָה לְמַיִם. וּמִזֶּה יִתְעוֹרֵר הָאָדָם, שֶׁהוּא בְּבַחֲיַנֵּת זְבוּלָן, לְהִתְבּוֹנֵן, שֶׁאִם הוּא רוֹצֵה לְהִתְגַּבֵּר עַל הַיֵּצֵר בְּשַׁעָה שֶׁהוּא עוֹסֵק בְּמִסְחָר, הָעֲצָה עַל-כֵּךְ הִיא שִׁיתְמוּךְ בְּיִשְׁשַׁכֵּר, עֲמוּד הַתּוֹרָה, וְאִזּוּ נִחְשָׁב לוֹ כְּאִילוֹ הוּא עוֹסֵק בְּתוֹרָה, אֲפִילוֹ בְּשַׁעָה שֶׁהוּא עוֹסֵק בְּמִסְחָרוֹ, וּמִמִּילָא יִזְכֶּה לְהִתְגַּבֵּר עַל יֵצֵרוֹ גַּם בְּשַׁעַת הַמִּסְחָר. (עַל פִּי "אוֹרְהַ שֶׁל תּוֹרָה" לְהַר"ק פִּינְחָס פְּרִידְמָן) "וַיֵּאמֶר אֱלֹהִים יוֹסֵף אֶל תִּיבְרָאוֹ"

הַגֵּרש"ב מְסַפֵּר לָנוּ עַל יְהוּדֵי, אֲשֶׁר בָּנוּ נִלְקַח לְשֵׁרֵת בְּצַבָּא בְּעַת מְבָצַע 'קְדָשׁ', וְנִמְנָה עַל "חֵיל הַשְּׂרִיּוֹן". בְּאַחַד מֵימֵי הַמְּלַחְמָה הַגִּיעָה אֵלָיו שְׂמוּעָה, שֶׁהַטֶּנֶק בּוֹ נִמְצָא בָּנוּ, הַתְּפוּצָץ עַל-יְדֵי הַיִּשְׁמַעְאֵלִים הַרְשָׁעִים, וְלֹא נִשְׁאָר מְכַל יוֹשְׁבָיו עַד אֶחָד. אוֹתוֹ יְהוּדֵי מְהַר לְרוּץ אֶל רַבֵּנוּ הַגֵּה"צ רַבִּי אֲשֶׁר זָאָב וּוְרָנֵר זְצוּק"ל, בְּקוֹל זַעֲקָה גְּדוֹלָה וּמְרָה, מְבַלֵּי לְהַשְׁגִּיחַ עַל הַשַּׁעָה הַמְּאוּחָרֵת, שֶׁכֵּן, הִיא זֶה בְּאִישׁוֹן לִלְחָה. רַבֵּנוּ יָשָׁב בְּאוֹתָהּ הָעַת, וְעִסַּק בְּתוֹרָה. מִשְׁשַׁמֵּעַ אֶת הַשְּׂמוּעָה הַנּוֹרָאָה, בְּקִשׁ מֵאוֹתוֹ יְהוּדֵי, שִׁירְשׁוּם אֶת שֵׁם בָּנוּ עַל גְּבֵי 'קוֹיטְלִי(=פֶּתַק), וְיִמְסוֹר לוֹ. לְאַחַר שֶׁהִלָּה עָשָׂה כְּדַבְּרָיו, נִטַּל רַבֵּנוּ לְיָדוֹ אֶת הַפֶּתַק, עֵין בּוֹ מְמוּשְׁכוֹת, וְלְאַחַר מִכֵּן אָמַר: "בְּנֶךְ חַי!". הִיאֵהוּדֵי נִרְגַע, וְשָׁב אֶל בֵּיתוֹ. כְּאֲשֶׁר הַתְּכּוֹנֵן רַבֵּנוּ לְתַפִּילַת שְׁחֵרִית מוֹקְדָּמַת, הַתְּפָרֵץ אוֹתוֹ יְהוּדֵי לְבֵית הַמְּדָרֵשׁ, וְדַמְעוֹתָיו עַל לְחָיו. הוּא נִגַּשׁ לְרַבֵּנוּ, וְסִפֵּר לוֹ עַל יְדִיעוֹת אוֹתָן קִבַּל זֶה עֵתָה מִהַשְּׁטָח, הַמְּסַפְרוֹת עַל-כֵּךְ שֶׁכָּל הַטֶּנֶק עָלָה בְּאֵשׁ, וְאֵף בָּנוּ בֵּין הַנְּסָפִים... רַבֵּנוּ, שֶׁעֲמַד בְּאוֹתָהּ שַׁעָה סְמוּךְ לְאַרְוֹן הַקְּדָשׁ, נִעְנֶה וְאָמַר: "אָנוּ עוֹמְדִים כְּעַת לְצַד אֲרוֹן הַקְּדָשׁ, בּוֹ מוֹנְחִים סִפְרֵי הַתּוֹרָה. וְאֲנִי אוֹמֵר לְךָ בְּבִטְחָה, שֶׁבְּנֶךְ חַי וְקַיִם. בְּעַת לִימוּדֵי בְּלִילָה, רְאִיתִי שִׁישׁ לוֹ פְּצִיעָה קָלָה בְּרַגְלוֹ, אֵךְ הִיא תִּחְלוֹף עַד מִהֲרָה".

כְּעִבּוֹר כְּמָה שְׁעוֹת, שׁוֹב הַגִּיעוּ שְׂמוּעוֹת מִשְׁדָּה הַקָּרֵב. הַפַּעַם, סִפְרוּ שֶׁנִּפְלָה טְעוּת, וְהַשְּׂמוּעוֹת הַקּוֹדְמוֹת לֹא הָיוּ מִהִמְנוּת. הַטֶּנֶק אֵכֵן הַתְּפוּצָץ, אֵךְ בָּנוּ שֶׁל אוֹתוֹ יְהוּדֵי נִשְׁאָר בְּחַיִּים, וְלֹא נִפְצַע, אֵלּא מְעַט בְּרַגְלוֹ. וַיְהִי הַדְּבָר לְחֵרֶדֶת אֱלֹקִים. "מַעֲשֵׂה פֶלֶא זֶה", מְסַיֵּם רַבִּי שְׁמַחָה בּוֹנֵס אֶת נַעַם שִׁיחוֹ, "הֵינּוּ אֶחָד מִנֵּי רַבִּים. אֵךְ דִּי בְּהַצָּחָה חֲטוּפָה זֹ, כְּדֵי לְהַבִּין אֶת תְּקוּף קְדוּשָׁתוֹ שֶׁל אֲמוּר"ר זְצוּק"ל, אִישׁ הָאֱלֹקִים! זִיע"א. שְׁבַת שְׁלוֹם

"בני ציון"

"זבולן לחוף ימים ישכן"

ידועה הקושיה העצומה של ה"בני יששכר": איך יכולים ישראל להנות מתענוגי העולם הזה? והלא יעקב ועשו חלקו ביניהם נחלת העולם הזה והעולם הבא: עשו נטל את חלקו בעולם הזה, ויעקב נטל את חלקו בעולם הבא, כמו שהביא המדרש (ילקוט שמעוני דה): "כשהיו יעקב ועשו במעי אמם, אמר יעקב לעשו: אחי, שני עולמות לפנינו, העולם הזה והעולם הבא. העולם הזה – יש בו אכילה ושתייה, אשה וילדים ומשא ומתן (=מסחר). אבל העולם הבא, אין בו המצות הללו. רצונך, טל (=קח) אתה את העולם הזה, ואני אטול את העולם הבא... אותה שעה נטל עשו חלקו בעולם הזה, ויעקב נטל חלקו בעולם הבא". ולפי זה יש לשאול, איך רשאים אנו להנות מתענוגי העולם הזה, אפילו בשבתות ובמים טובים? והרי העולם הזה הוא חלקו של עשו...

ותרצו זאת המפרשים, על-פי הפתוב בגמרא (שבת פח'), שכל העולם היה תלוי ועומד עד ו' בסיון, יום מתן תורה. כך, שאם יקבלו ישראל את התורה – מוטב. ואם לא – יחזיר הקב"ה את העולם לתהו ובהו. והנה, ידוע, שלפני מתן תורה הציע הקב"ה לשאר אומות העולם את התורה, ולא רצו לקבלה – עד שבאו ישראל, ואמרו: "כל אשר דבר ה' נעשה" – וקבלו את התורה. אם כך, נמצא שהעולם היה בסכנה גדולה, וישראל הם שהצילו את העולם מחרבן. ומאחר ואמרו חז"ל (ב"ק קיד'): "המציל (אבידה) מזוטו (=קרקעית) של ים, ומשלויתו של נהר" (=מקום של סכנה), אף-על-פי שהוא של חבירו, לעצמו הציל. על-כן, כיון שישאל את העולם מתהו ובהו, הנה, לעצמו הצילו, ולכן גם העולם הזה שיך לישראל. ואדרבא, כל מה שאומות העולם נהנים בעולם הזה הוא גזל, שהרי הם לוקחים משלנו.

נמצא לפי זה, שמאחר וקבלו ישראל את התורה, הצילו על-ידי כך את העולם הזה, ולכן קנו את העולם הזה, שהוא חלקו של עשו, מדין "מציל את העולם מזוטו (=קרקעית) של ים". על-כן, ראויים אנו להנות גם מהעולם הזה במאכל ובמשתה.

מעתה, מה טוב ומה נעים להבין את חוכמתו של יעקב אבינו, שברך את זבולן: "זבולן לחוף ימים ישכן" – כדי שיזכור תמיד, כי מה שמותר לנו, זרע ישראל, לעסוק במסחר בעניני העולם הזה, הוא רק בזכות הדין השיך אצל חוף ימים: "המציל (אבידה) מזוטו (=קרקעית) של ים, ומשלויתו של נהר" (=מקום של סכנה) – הרי זה שלו. מכאן ישכיל להבין את החובה הקדושה המוטלת עליו, לתמוך מהונו ביששכר, עמוד התורה. שהרי, כל מה שהותר לו לעסוק במסחר ובעניני העולם הזה הוא רק בזכות קבלת התורה הקדושה. זאת ועוד, בזכות תמיכתו בלימוד התורה, הרי הוא מציל את העולם, כמציל מזוטו (=קרקעית) של ים – ובזכות זה ישפיע לו הקב"ה, שיצליח בכל מעשיו. (על פי "אורה של תורה" להרה"ק פינחס פרידמן)

"וידגו לרב בקרב הארץ"

יומתק לנו להבין את ברכת יעקב אבינו לאפרים ולמנשה: "וידגו לרב בקרב הארץ". ופרש רש"י זצ"ל: "וידגו" – פדגים, שפריים ורבים, ואין עין הרע שולטת בהם". ויש לומר שהפונה בכך היא, על עין הרע של "השועל" (=יצר הרע), המהלך על גב הנהר, ומנסה לפתות את ה"דגים" (=ישראל) לצאת מן ה"מים" (=התורה). שכן, כך היא דרכו של היצר, שהוא תמיד מנסה לפתות את ישראל לעזוב את ה"מים", היא התורה הקדושה, ולהתעסק בהבלי העולם הזה. לכן ברך יעקב את אפרים ומנשה: "וידגו לרב בקרב הארץ". דהינו, שיהיו פדגים הללו, שפריים ורבים, "ואין עין הרע (של "השועל"/"היצר הרע) שולטת בהם", וכך לא יפרשו מן התורה הקדושה.

וזהו שפתוב במדרש (בראשית רבה צו, ג): "מה דגים הללו, גדלין במים. כיון שיורדת טפה אחת מלמעלה, מקבלין

אותה בצמאון, כמי שלא טעמו טעם מים מימיהון(=מעולם). כך הן ישראל, גדלין במים, בתורה, כיון שהן שומעין דבר חדש מן התורה - הן מקבלין אותו בצמאון, כמי שלא שמעו דבר תורה מימיהון".
"וישתחו ישראל על ראש המטה ("מז לא)

"מכאן אמרו (שבת יב ב) שהשכינה למעלה מראשותיו של חולה" (רש"י)

מפני מה שוכנת השכינה למעלה מראשותיו של החולה? באר רבנו יהונתן איבשיץ: אדם בריא יכול לעשות תשובה גמורה במעשה, בכך שייטיב מעשיו ויקבל על עצמו שלא לשוב לחטא, ואלו החולה המוטל על מטנו אינו יכול לעשות תשובה במעשה. על כן עומדת השכינה מראשותיו, וברגע שאך עולה בלבו הרהור של תשובה, מיד מתקבלת תשובתו בידי השכינה השורה למעלה מראשותיו.

"אשר לקחתי מיד האמרי בחרבי ובקשתי"

את משמעות המלים "בחרבי ובקשתי" פרש אונקלוס "בצלותי ובכעותי" בתפילתי ובבקשתי. את פשר דמוי התפלה לחרב ולקשת פרש רבי עזריה פיג'ו, בעל "גדולי תרומה" החרב מיעדת למלחמת פנים מול פנים, ואלו הקשת נועדה כדי לפגוע באויבים הנלחמים מרחוק. שתי בחינות אלו קימות אף בתפלה שבאמצעותה יכולים אנו לנצח את היצר, הן במלחמה שעורך הוא אתנו "מקרוב" בפתויו אותנו לעבר עברות, והן במלחמה שעורך אתנו "מרחוק" בעלותו לקטרג עלינו לפני כסא הכבוד.

"נפתלי אילה שלחה הנתן אמרי שפר"

הגאון "ויאמר אברהם" כותב: "נפתלי" אותיות "תפלין". ורומז, שעל-ידי מצות התפילין מקרבים את הגאולה. שכן, "אילה" אותיות "אליה", הוא אליהו הנביא, שעליו אומר הנביא (מלאכי ג, כג): "הנה אנכי שלח לכם את אליה הנביא לפני בוא יום ה' הגדול והנורא".

"מאשר שמנה לחמו והוא יתן מעדני מלך"

אשר הסתפק במועט לעצמו, ואפילו בלחם צר הרגיש ש"שמנה לחמו" - שאוכל מעדנים ומשמנים. אבל, כאשר נותן הוא אכל לאחרים - "והוא יתן מעדני מלך" - נותן להם מעדנים של מלך, כסעודת שלמה בשעתו.

"מאשר שמנה לחמו והוא יתן מעדני מלך"

בספר "מדרש תלפיות" (קיג') מובא דבר נפלא בשם האריז"ל, שאשר בן יעקב היה עוסק בתורה ובמשנה יותר מאחיו. ולכן זכה הוא בזכות לימודו לעזור לכל ישראל בעת צרתם.

והנה, לאחר פטירת האדם, אם חלילה דנים אותו בגיהנום, אותו אדם קורא לכל שבט ושבט משבטי ישראל, שיבואו להצילו מן הגיהנום. אולם - "אין קול ואין עונה", לא עונים לו.

אבל, כאשר אותו אדם קורא "אשר בן יעקב", עונה לו אשר בן יעקב, ושואל אותו: "קראת מימך משנה?" אם אותו אדם אומר לו "כן", מיד מוציא אותו אשר בן יעקב מהגיהנום, בזכות המשנה שלמד.

וזהו שכתוב: "מאשר שמנה לחמו" - "שמנה" אותיות "משנה", כלומר, בשביל המשנה שהאדם קורא ולומד, אשר בן יעקב ילחם לו, ויצילהו מרדת שחת.

ולא עוד, אלא אף מביאו לגן עדן, שנאמר בהמשך: "והוא יתן מעדני מלך" - כלומר, אשר בן יעקב יביא את אותו אדם לגן עדן, להתענג ממעדני המלך, הוא מלך מלכי המלכים, הקב"ה. ("אוצר נפלאות התורה").

"ועשית עמדי חסד ואמת אל נא תקברני במצרים"

המסורת מספרת, שלא במקרה הרמב"ם נקבר בטבריה, ולא בעיר אחרת בארץ ישראל.

על-פי מסורת זו, הרמב"ם בקש לעלות לארץ ישראל כמה שנים לפני פטירתו, אך מלך מצרים סרב לבקשתו. כאשר ראה הרמב"ם שימיו קרבים, צוה את בני ביתו, ואת המקורבים אליו, שיניחו את גופתו על גמל, ויעלו אותה לארץ ישראל. כאשר שאלו אותו, באיזו עיר הוא רוצה להיקבר, ענה להם הרמב"ם: במקום בו יעצר הגמל, שם תהא קבורתי. וכך היה: לאחר מותו, טהרו ורחצו את גופתו, שמו אותה בתכריכים, והניחו אותה על גמל. הגמל הלך ללא מנוחה, וכאשר בא עד העיר טבריה, עמד במקום הסמוך לקברו של רבן יוחנן בן זכאי, ולא רצה לזוז משם. כיון שראו בני המשפחה והתלמידים את גודל הנס, קברו אותו שם. המסורת מספרת שנעשה נס, והפל נעשה בקפיצת הדרך, והם הגיעו לטבריה ביום אחד, מבקר עד ערב. בחזרתם למצרים נמשך המסע כמה שבועות..

שבת שלום לכל בית ישראל! נא לשמור על קדושת הגיליון!

"בני ציון"

"ויקרבו ימי ישראל למות ויקרא לבנו ליוסף ויאמר לו... שים נא ידך תחת ירכי ועשית עמדי חסד ואמת אל נא תקברני במצרים" (מז' כה) (על פי "אורה של תורה" להרה"ק פינקס פרידמן)

על הכתוב, "שים נא ידך תחת ירכי ועשית עמדי חסד ואמת", מפרש רש"י: "חסד ואמת" - חסד שעושים עם המתים, הוא חסד של אמת. (מכיון שהעושה אותו) שאינו מצפה לתשלום גמול".
וצריכים אנו להבין, מדוע בחר יעקב להשביע את יוסף דוקא, כשבקשו: "שים נא ידך תחת ירכי"? תחילה, נקדים להביא מה ששנינו בגמרא (עירובין ע'), שהבן הוא "כרעיה דאבוה" (=רגלו של אביו). וצריך להבין ענין זה. שכן, מדוע ראו חז"ל לתאר את הבן דוקא כרגלו של האב? הלא יש בגוף איברים יותר חשובים, כמו הלב או הראש...

ומצינו על-כך רעיון נשגב בדברי ה"יד יוסף", המבאר, שהאדם בעולם הזה הוא בבחינת "הולך". שכן, על-ידי שהוא עוסק בתורה, מקים מצוות, ועושה מעשים טובים, הרי הוא הולך ומתעלה ממדרגה למדרגה בעולם הזה.

אולם, כאשר האדם מת, שוב אינו יכול לקיים את המצוות, כמבואר בגמרא (שבת ל'): "אמר רבי יוחנן: **במתים חפשי**" (תהילים פח') - כיון שמת אדם, נעשה חפשי מן המצוות".

וכפי שאמר שלמה המלך, עליו השלום (קהלת ט', י'): "כי אין מעשה (מצוות) וחשבון... **בשאל** אשר אתה הלך שמה". על-כן, לאחר פטירתו של האדם הוא נעשה בבחינת "עומד", כי אינו יכול ללכת ולהתעלות על-ידי המצוות.

אמנם ידוע מה שמבואר בספרים הקדושים, שכאשר האדם מחנך את בניו לעבוד את ה', הנה הוא מקבל שכר על קיום המצוות של בניו גם לאחר פטירתו מן העולם הזה.

בדרך זו מפרש ה"חתם סופר" ("בהעלותך") את מאמר הנביא (זכריה ג', ז'): "כה אמר ה' צבאות אם בדרך תלך... ונתתי לך מהלכים בין העמדים האלה". שהנה, כל זמן שאיש ישראל הוא בחיים, ומקיים מצוות ומעשים טובים, הרי הוא בבחינת "הולך" ממדרגה למדרגה, כמו שכתוב (נלקח כ, ג'): "אם בחקתי תלכו...". אבל, לאחר הפטירה נעשה האדם בבחינת "עומד". שכן, אין הוא יכול לקיים מצוות ומעשים טובים. אולם, כל זאת כשאנו משאיר בנים שעוסקים בתורה. אבל, אם הוא משאיר אחריו בנים שהולכים בדרך התורה והיראה, הרי הוא נקרא "הולך" גם בעולם העליון, שכן, "ברא מזכי אבא" (=הבן מזהה את אביו).

וזהו שכתוב: "ונתתי לך מהלכים בין העמדים האלה". דהיינו, גם בעולם הנשמות, שאז כאמור הנפטרים הם בבחינת "עומדים", תהיה אתה בבחינת "הולך" על-ידי בניך, כאשר הם יעסקו בתורה ובמצוות בעולם הזה.

וכפי דברי ה"חתם סופר": "ונתתי לך מהלכים בין העמדים האלה, כי הצדיק אחרי מותו אינו מהלך, כי הוא חופשי מהמצוות. אמנם, כשהעמיד תלמידים הרבה, אם כן כל המצוות אשר יעשו הם (יחשבו) לו כאילו הוא עשם. והרי הוא עולה והולך ממדרגה למדרגה גם לאחר מותו. וזהו ונתתי לך מהלכים, אפילו כשתהיה בין העמדים האלה, שהוא לאחר המיתה".

ומה מאירים הם דברי כ"ק מרן מהרי"ד מבצלזא זיע"א, בשם אביו, על הכתוב בקריאת שמע: "ולמדתם אתם את בניכם לדבר בם... למען ירבו ימיכם וימי בניכם על האדמה... כימי השמים על הארץ".

הנה, אומר מרן מהר"א מבצלזא, כי ידוע, לאחר מיתת האדם, כשהגוף שוכב בקבר, אין לאדם שום אפשרות להוסיף חשבון למצוות ולמעשים הטובים שלו, שעשה בעודו בעולם הזה, כפי שאומר הכתוב (קהלת ט', י'): "כי אין מעשה וחשבון ודעת וחכמה בשאל אשר אתה הלך שמה".

אולם, אומר מרן מבצלזא, למרות זאת, כאשר אב משפיע לבנו תורה ויראת שמים, וכן רב המדריך את תלמידו בדרך התורה והיראה, הנה, על-ידי לימוד התורה וקיום המעשים הטובים שהבנים והתלמידים עושים בעולם הזה, מתעלים האב והרב, לאחר פטירתם, יותר ויותר, ומקבלים על-כך שכר בשמים, כמו בהיותם בחיים בעולם הזה.

וזהו מה שכתוב ב"קריאת שמע": "ולמדתם אתם את בניכם לדבר בם" - אם תחנכו ותשרישו בבנים ובתלמידים תורה ויראת שמים, כי אז "ירבו ימיכם...". - ירבו ימיכם ותמשיכו לחיות בלי סוף, כיון

שִׁיחֵשֵׁב לָכֶם "כִּימֵי הַשָּׁמַיִם עַל הָאָרֶץ" - דְּהֵינּוּ, הֵימָלִים שְׂאֵתֶם נִמְצְאִים בַּשָּׁמַיִם לְאַחַר פְּטִירְתְּכֶם, יִחָשְׁבוּ לָכֶם כְּאִילוֹ אַתֶּם עֲדִין נִמְצְאִים "עַל הָאָרֶץ" - שָׁכֵן, תִּקְבְּלוּ שָׂכָר עַל לִימוּד הַתּוֹרָה וְקִיּוּם הַמִּצְוֹת שֶׁל הַבְּנִיּוֹת וְהַתְּלָמִידִים. (עַד כֹּאן דְּבָרָיו הַקְּדוּשִׁים שֶׁל כ"ק מֶרֶן מֵהַר"א מִבְּעֵלְזָא זִיע"א).

וּמַעֲתָה יֵאִירוּ לָנוּ דְּבָרֵי חו"ל, שְׁ"בְרָא כְּרַעִיָה דְאַבוּהָ". שָׁכֵן, כְּאִן רְמִזוּ לָנוּ חו"ל, שֶׁהֵבֵן, בְּהִיּוֹתוֹ הַיּוֹרֵשׁ שֶׁל אָבִיו **הַמֵּת**, תִּפְקִידוֹ בְּעוֹלָם הַזֶּה הוּא לְהַשְׁלִים אֶת בְּחִינַת הַרְגָלִים הַחֲסֵרוֹת שֶׁל אָבִיו, שְׁנִמְצָא בְּעוֹלָם הָעֲלִיּוֹן, וְאֵינּוּ יָכוֹל לְלַכֵּת שָׁם בְּפוֹחוֹת עֲצֻמוֹ. עַל-כֵּן, מוֹטְלָתָ עַל הַבֵּן הַחוּבָה לְהִיּוֹת "כְּרַעִיָה דְאַבוּהָ" - הַרְגָלִים שֶׁל אָבִיו - כְּדֵי שְׂאָבִיו יוֹכֵל לְלַכֵּת וְלַעֲלוֹת מִמְדַּרְגָּה לְמְדַרְגָּה בְּעוֹלָם הָעֲלִיּוֹן.

מַעֲתָה, יֵאִירוּ עֵינֵינוּ לְהַבִּין אֶת בְּקֻשְׁתּוֹ שֶׁל יַעֲקֹב אָבִינוּ מִיוֹסֵף בְּנוֹ: "שִׁים נָא יָדְךָ תַּחַת יְרֵכִי". יַעֲקֹב אָבִינוּ רְמַז לוֹ, שֶׁלְאַחַר פְּטִירְתּוֹ חֲסֵרוֹת לוֹ הִירְכִיּוּם, הַמְשַׁמְשׁוֹת לְהַלִּיכָהּ, כִּי בְּעוֹלָם הָעֲלִיּוֹן שׁוֹב אֵינּוּ יָכוֹל לְקַיֵּם מִצְוֹת וּמַעֲשִׂים טוֹבִים בְּפוֹחוֹת עֲצֻמוֹ, בְּבַחֲיַנַּת "הוֹלֵךְ". וְלָכֵן צָרִיךְ הוּא אֶת בְּנוֹ יוֹסֵף, שְׂיִמְלֵא אֶת הַתִּפְקִיד שֶׁל הִירְכִיּוּם הַחֲסֵרוֹת לוֹ, עַל-יְדֵי שְׂיִמְשִׁיךְ לְלַכֵּת בְּדֶרֶךְ הַתּוֹרָה וְהַמִּצְוֹת.

וְלָכֵן בְּקֻשׁ יַעֲקֹב מִיוֹסֵף: "שִׁים נָא יָדְךָ תַּחַת יְרֵכִי" - לְהִרְאוֹת בְּכַךְ שְׂאֵתָה מְקַבֵּל עֲלֶיךָ אֶת תִּפְקִיד הִירְכִיּוּם שְׁלִי, כְּדֵי שְׂאֻכַל לְהִיּוֹת בְּבַחֲיַנַּת "הוֹלֵךְ" גַּם בְּעוֹלָם הַנְּשֻׁמוֹת. וְזֶהוּ חֶסֶד וְאַמֶּת, כְּפִי שֶׁפָּרַשׁ רַש"י: "חֶסֶד וְאַמֶּת" - חֶסֶד שְׁעוֹשִׂין עִם הַמֵּתִים, הוּא חֶסֶד שֶׁל אֶמֶת...". דְּהֵינּוּ, הַחֶסֶד שְׁעוֹשִׂים עִם הַמֵּתִים הוּא "חֶסֶד שֶׁל אֶמֶת", וְאֵין אֶמֶת אֶלָּא תּוֹרָה. מִכָּאן, שְׁעַל-יְדֵי הַתּוֹרָה וְהַמִּצְוֹת אֶפְשָׁר לְהַחִיּוֹתָם כְּאִילוֹ הֵם חַיִּים בְּעוֹלָם הַזֶּה.

מַעֲתָה, יוֹמַתֵק לָפִי זֶה לְפָרֵשׁ אֶת הַכְּתוּב בְּהַמְשָׁךְ: "יָכֹל יַעֲקֹב לְצוֹת אֶת בְּנָיו וַיֵּאֶסֶף רִגְלָיו אֶל הַמֶּטֶה וַיִּגּוֹעַ וַיֵּאֶסֶף אֶל עַמּוּיוֹ". וְלְכַאוּרָה, צָרִיכִים אָנוּ בִּיאֹר, מְדוּעַ מְסַפֵּרְתָ לָנוּ הַתּוֹרָה הַקְּדוּשָׁה שְׂיַעֲקֹב אֶסֶף אֶת רִגְלָיו אֶל הַמֶּטֶה? אֵדָּךְ לָפִי הָאֵמֹר יֵשׁ לוֹמֵר, שְׂיַעֲקֹב אָבִינוּ בְּקֻשׁ לְרְמוֹז לְבָנָיו אַחֲרָיו, שֶׁלְאַחַר פְּטִירְתּוֹ, שׁוֹב אֵין לוֹ רִגְלִים, לְהִיּוֹת בְּבַחֲיַנַּת "הוֹלֵךְ", וְהוּא צָרִיךְ לְבָנָיו שְׂיַעֲשׂוּ עִמּוֹ חֶסֶד וְאַמֶּת, בְּכַךְ שְׂיִלְכוּ בְּדֶרֶךְ הַתּוֹרָה וְהַמִּצְוֹת, וְעַל-יְדֵי כֵךְ יוֹכְלוּ "לְהַחֲזִיר" לוֹ אֶת רִגְלָיו, וְלְהִיּוֹת בְּבַחֲיַנַּת "הוֹלֵךְ" גַּם בְּעוֹלָם הַבָּא. "יַעֲקֹב אָבִינוּ לֹא מֵת"

מִבּוֹאֵר בְּזִקְרַת הַקְּדוּשׁ, שְׁשֻׁלְשֵׁת הָאָבוֹת הֵם ג' הָעַמּוּדִים, וְכְפִי שְׂכְתוּב (וַיִּצְאָא קְמוּי): "עַל שְׁלֹשֶׁת דְּבָרִים הָעוֹלָם עוֹמֵד: עַל הַתּוֹרָה וְעַל הָעֲבוּדָה וְעַל גְּמִילוֹת חֲסָדִים. הַתּוֹרָה דָּא(=זֶה) יַעֲקֹב, הָעֲבוּדָה דָּא(=זֶה) יִצְחָק, וְגְמִילוֹת חֲסָדִים דָּא(=זֶה) אַבְרָהָם".

רוֹאִים אָנוּ, שְׂיַעֲקֹב אָבִינוּ מְסַמֵּל אֶת עַמּוּד הַתּוֹרָה, עַל שְׂמִסָּר אֶת נַפְשׁוֹ עַל לִימוּד הַתּוֹרָה, כְּמוֹ שְׂנֵאָמַר: "וַיַּעֲקֹב אִישׁ תָּם יוֹשֵׁב אֱהָלִים" - יוֹשֵׁב בְּאֱהָלִים שֶׁל שָׁם וְעַבְרָה, וְלוֹמֵד שָׁם תּוֹרָה.

וְלָכֵן מִידַתּוֹ שֶׁל יַעֲקֹב הִיא אֶמֶת, כְּמוֹ שְׂכְתוּב (מִיכָה ז', כ'): "תִּתֵּן אֶמֶת לַיַּעֲקֹב". וְאֵין אֶמֶת אֶלָּא תּוֹרָה, כְּמִבּוֹאֵר בְּגִמְרָא (בְּרַכּוֹת ה'): "אֶמֶת, זֶה תּוֹרָה, שְׂנֵאָמַר (מִשְׁלֵי כג', כג'): 'אֶמֶת קִנְיָה וְאֵל תִּמְכָּר'".

וְהֵנָּה, לְמַדְנֵנוּ כְּבָר כִּי "יַעֲקֹב אָבִינוּ לֹא מֵת". שָׁכֵן, מִידַתּוֹ הִיא "אֶמֶת", וְלָכֵן לֹא מֵת, כִּי נִתְּוֶסְפָה לוֹ הָאוֹת **א'** לְתִיבַת "מֵת", וְנִעֲשֶׂה מְזַה צְרוּף אֶמֶת. ("אֶלֶף" הוּא לְשׁוֹן לִימוּד, כְּמוֹ שְׂכְתוּב: (אִיּוֹב לג', לג'): "וַאֲזַלְפָּךְ חֲכָמָה"). וְלָכֵן, בְּזִכּוֹת הַדְּבָקוֹת הַגְּדוֹלָה שֶׁל יַעֲקֹב אָבִינוּ בְּתוֹרָה, שְׂנִקְרָאת "אֶמֶת" - "יַעֲקֹב אָבִינוּ לֹא מֵת", כִּי הַתּוֹרָה הִיא מְקוֹר הַחַיִּים כָּלָם. וְלָכֵן תִּקְנוּ לָנוּ לְבָרָךְ לְאַחַר הַקְּרִיאָה בְּתוֹרָה: "אֲשֶׁר נָתַן לָנוּ אֶת תּוֹרָתוֹ, תּוֹרַת אֶמֶת, וְחַיֵּי עוֹלָם נָטַע בְּתוֹכֵנוּ". שָׁכֵן, בְּזִכּוֹת הַתּוֹרָה הַקְּדוּשָׁה, שְׂנִקְרָאת "אֶמֶת", זֹכִים לְחַיִּים נְצַחִיּוּם, בְּבַחֲיַנַּת "יַעֲקֹב אָבִינוּ לֹא מֵת".

"הָאֱלֹקִים הִרְעָה אֹתִי מְעוּדֵי עַד הַיּוֹם הַזֶּה" (מִח' טו')

עַל הַכְּתוּב, "הָאֱלֹקִים הִרְעָה אֹתִי מְעוּדֵי", כְּתוּב בְּתַרְגוּם אוֹנְקֵלוֹס: "הִרְעָה אֹתִי דִּזְוֹן יְתִי" (=הִזָּן אוֹתִי), וְעַל-כֵּן אָמַר הַסֵּפֵא מְקַלָּם: מְעוּדֵי הַשְׁתוּמְמָתִי וְהַתְּפַעֲלָתִי מִיַּעֲקֹב אָבִינוּ עָלָיו הַשְּׁלוֹם, שֶׁגַּם בְּעַמְדוֹ מוֹל בְּנוֹ, אֲדוֹן כָּל אֶרֶץ מִצְרַיִם וְתִבּוּאָתָהּ, אֲשֶׁר הִעֲלָהוּ מֵאֶרֶץ כְּנַעַן, מוֹכַת הִרְעָב, לְאֶרֶץ מִצְרַיִם הַשׁוֹפְעַת, עוֹמֵד וּמְכַרִּיז כִּי הָאֱלֹקִים הוּא הִזָּן אוֹתוֹ מְעוּדוֹ עַד הַיּוֹם הַזֶּה?

אוֹלָם, כְּאֲשֶׁר בְּיוֹם מִן הַיָּמִים הַתְּבוֹנְנָתִי הֵיטֵב בְּנוֹסַח בְּרַפְתַּת הַמְּזוּן, הַבְּנִתִי לְהַתְּפַעֲתִי, כִּי אֵף אָנוּ עֲצֻמְנוּ מְעִידִים עַל כֵּךְ בְּפָה מְלֵא בְּכָל יוֹם וְיוֹם, בְּהַעֲיֵדְנוּ כִּי הַקְּדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא הוּא: "הִזָּן אֶת הָעוֹלָם כְּלוֹ בְּטוֹבוֹ בְּחֵן בְּחֶסֶד וּבְרַחֲמִים". וְהוֹסִיף וְאָמַר: הֵנָּה, מִתְּפַעֲלִים אָנוּ מִהֵמָּן שְׂיִרְד עֲלֵינוּ בְּמִדְבָּר. וּמְדוּעַ אֵינְנוּ מִתְּפַעֲלִים מִהֵמָּן הַיּוֹרֵד עֲלֵינוּ בְּכָל יוֹם?! וּמַעֲשֶׂה וּבָא עֲגִלוֹן אֶחָד לְפָנַי מֶרֶן ה"חֲפָץ חַיִּים", וְהַחֵל לְמַרַר בְּבָכִי עַד לְאַבּוּד עֲשֵׁתוֹנוֹת. הִרְגִיעוּ רַבְּנוּ, וְשָׂאֵל מָה אֶרַע. עֲנָה לוֹ הָאִישׁ: "כְּפָמָה מֵר גּוֹרְלִי! עֲגִלוֹן אָנִי, וּמִתְּפַרְנֵס מִעֲגִלָּתִי. רְתוּמָה הִיָּתָה לְשָׁנֵי סוּסִים. וְהֵנָּה, לְפִתְעַ הַתְּפַגְרוּ שְׂנִיָּהֶם, וְעַתָּה עוֹמֵד אָנִי לְמוֹת בְּרַעֲב!". כְּאֲשֶׁר שָׁמַע רַבְּנוּ אֶת הַדְּבָרִים, הוֹכִיחוּ וְאָמַר לוֹ: "וְכִי הַסּוּסִים הֵם נוֹתְנֵי לַחֲמֵךְ?! הֲלוֹא מְבָרָךְ אֶתָּה בְּכָל יוֹם בְּרַפְתַּת הַמְּזוּן לְאַחַר סְעוּדָתְךָ, וּמַעֲיֵד כִּי הַבּוֹרָא יִתְבָּרָךְ הוּא הִזָּן וּמְפַרְנֵס לְכָל, וְכַעַת סוֹתֵר אֶתָּה אֶת דְּבָרֶיךָ!". כְּאֲשֶׁר יָצָא הָאִישׁ, הוֹסִיף וְאָמַר ה"חֲפָץ חַיִּים": "פְּשׁוּט הַדְּבָר, שְׂאֵם הָאָדָם יוֹדֵעַ שֶׁהַבּוֹרָא הוּא הִזָּן וּמְפַרְנֵס לְכָל, אֵינּוּ נִבְהַל בְּנִקְל, שֶׁהַרִי הַבּוֹרָא חֵי וְקַיִם לְעוֹלָם. אֵדָּךְ אִם הוּא סְבוּר כִּי הַסּוּסִים הֵם נוֹתְנֵי לַחֲמוֹ, מוֹבָן וּבְרוּר מִפְּנֵי מָה הוּא מְאָבֵד עֲשֵׁתוֹנוֹתֵינוּ בְּמִיתָתָם...". **שְׂבַת שְׁלוֹם לְכָל בֵּית יִשְׂרָאֵל!**

"בני ציון"

"בן פרת יוסף בן פרת עלי עין" (מט' כב) - "עלי עין" נוטריקון "עיניך לנכח יביטו" - עפעפיך יישרו נגדך ה"חתם סופר"

מצינו בענין זה ביאור נפלא בדברי האריז"ל ב"לקוטי תורה" (מש"ל): "עיניך לנכח יביטו, הוא סוד מה שאמרו בגמרא על רב, שלא הסתכל חוץ ל-ד' אמות, והנה, אין הושטת העין רק ל-ג' צדדים שהם פנים ו-ב' צדדים, כי שם צריך שלא יסתכל חוץ ל-ד' אמות... והנה, ג' היות... עולה כמנין מזל(א=78)... וזהו 'ויעתר יצחק לה' לנכח אשתו כי עקרה הוא', כי בני חיי ומזוני(=בנים, חיים ומזון) במזל תליא כי ג' היות עולין "מזל", וגם "נכח". וזהו 'לנכח אשתו', כי התפלל (יצחק) על בנים, שהן במזל עילאה גמטריא 'נכח'(=78), כי משם הבנים באים".

נמצאנו למדים מדבריו הקדושים, שכל המקדש את עיניו באופן זה, דהינו שהוא מסתכל רק ב-ד' אמותיו ימין ושמאל ולפניו, והוא מיוחד ג' פעמים שם הוי"ה(=26) אשר עולה בגמטריה "מזל"(=78) הרי הוא זוכה לבני חיי ומזוני(=בנים, חיים ומזון).

הנה כי בן יאיר לנו מה שכתב ה"חתם סופר": "בן פרת יוסף בן פרת עלי עין". "עלי עין" נוטריקון "עיניך לנכח יביטו" - עפעפיך יישרו נגדך". שכן, יוסף הצדיק, שהיה מרכבה למידת היסוד, בגדל קדושתו, לא הסתכל מחוץ ל-ד' אמותיו - מימין, משמאל ומלפניו - ובכל דרכיו אשר הלך במצרים התכונן ליחד ג' פעמים הוי"ה, גמטריה "נכח", וגמטריה "מזל". ועל-כך זכה ל"בני חיי ומזוני(=בנים, חיים ומזון)".

הנה, "בני", שהרי כל ישראל הם בבחינת בניו. "חיי", שזכה לחיים של קדושה, וראה גם בני שלשים לאפרים ולמנשה (כמו שכתוב: "וירא יוסף לאפרים בני שלשים גם בני מכיר בן מנשה ילדו על ברפי יוסף"). "ומזוני", שכלכל ופרנס כידוע את כל הארץ. ועל-כך שבח אותו יעקב אביו, שלמרות שהיה משנה למלך מצרים, שמר על קדושת עיניו: "בן פרת יוסף בן פרת עלי עין" - עלי עין נוטריקון "עיניך לנכח יביטו" - עפעפיך יישרו נגדך", שלא הסתכל מחוץ ל-ד' אמותיו, אלא קים "עיניך לנכח יביטו".

ומדוע היה צריך יוסף לשמור על עיניו, ובכך לקדשן? וזאת, כפי שמביא המדרש על הפתוב (בראשית מט', כב): "בן פרת יוסף בן פרת עלי עין בנות צעדה עלי שור", ומבואר במדרש (בראשית רבה צח', יח): "...בשעה שיצא יוסף למלך על מצרים, היו בנות מלכים מציצות עליו דרך החרכים, והיו משליכות עליו...נזמים וטבעות, כדי שיתלה עיניו ויביט בהן. אף-על-פי-כן לא היה מביט בהן".

והנה, מצינו בכתבי האריז"ל ("פרי עץ החיים", שער התפילה, הקדמה) פרוש נוסף על הפסוק, "עיניך לנכח יביטו", וזו לשונו: "אמרו רז"ל, שתפילת הבקר (היא) בסוד אריה, ותקנה אברהם אבינו, דכתיב: 'וישכם אברהם בבקר'. וכתוב 'ויקרא אברהם שם המקום ההוא ה' יראה' - תכון שהוא ארי"ה (אריה - אותיות יראה). תפילת מנחה (היא) בסוד שור, ותקנה יצחק, שהוא רומז שפשט צוארו על גבי המזבח, להשחט בשור, והוא סוד דין. תפילת ערבית, תקנה יעקב, (היא) בסוד נשר, שהיא מרחפת על בניה, כך יעקב בגידול בניו...והאדם המתפלל בכל יום, מתקן ד' רגלי המרכבה. ואם, חס וחלילה, אינו מכוון, יש נגד אלו ג' אחרים, והם - פלב, נץ, חמור - קליפות (של טומאה), וזה שאמר שלמה 'עיניך לנכח יביטו'. הזהיר על האדם פשהו מתפלל, יכון שתהא תפילתו בכונה מקובלת, כדי שיקריב בכל יום תפילתו במקום קרבן, ויפחד פן יחטפוהו(=את תפילתו) ג' קליפות הנ"ל, וזהו ל'נכח', ראשי תיבות - פלב, נץ, חמור. ואם תירא מאלו, ותכון כאמור, על-ידי כך - עפעפיך יישרו נגדך".

בענין זה מצינו דבר פלא בספר "אור לצדיק" למהר"ם פאפיר"ש (סימן יח', סעיף ב'): "אין (לאדם) להרים קולו בתפילת יח'(=שמונה עשרה) בחשאי, כי יש מלאכים נקראים 'אזני ה'", (שהם) ממונים לקבל תפילותינו בלחש. ואם אותה התפילה נשמעת לאוזני האדם (שעומד ליד המתפלל), אזי המלאכים הנ"ל אינם מקבלין (את)

התפילה, ונדחית לחוץ, רחמנא ליצלן, (אל) מלאכי חבלה, הנקראים נץ, כלב, תמור. וזהו 'עיניך לנכח יביטו', "נכח" ראשי תיבות - נץ, כלב, תמור - הם ראשי הקליפות. לכן, שומר נפשו ירחק מהם". על-כן צריך להתפלל בלחש, שרק הוא עצמו ישמע את מה שמוציא מפיו. (ויש להעיר כי המקור לדברי האריז"ל הוא בתיקוני הזוהר (תיקון כא, סג): "אריה שור נשר. קטרוגא דלהון (=המקטרגים כנגדם הם) נץ, כלב, תמור").

הנה מבואר, כי ג' בחינות של הקדושה הן אריה שור נשר, שהן כנגד ג' תפילות שתקנו האבות הקדושים: אברהם, תפילת שחרית, בבחינת אריה. יצחק, תפילת מנחה, בבחינת שור. יעקב, תפילת ערבית, בבחינת נשר. אולם, זה לעומת זה עשה ה', ויש כנגדן שלש קליפות, שהן נץ, כלב, תמור, ראשי תיבות "נכח".

ועל-כך אומר האריז"ל, שכאשר האדם אינו מכוון בתפילותיו כראוי, באים ג' קליפות אלו - נץ, כלב, תמור - וחוטפים את תפילתו ממנו. ויש לומר, ש-ג' קליפות אלו - נץ, כלב, תמור - הן בגמטריה "מות", וכל חפצן הוא להמית את האדם, על-ידי שחוטפות הן את השפע היורד מתפילותיו.

ומוסיף ואומר על-כך הרה"ק פינחס פרידמן, שעל-ידי שהאדם מקדש את עיניו, שלא להסתכל מחוץ לארבע אמותיו, בשלשת צדדיו - ימין, שמאל ואמצע - ומכוון ליחד בכך ג' הוי"ה (=הוי"ה לכל צד), שעולים בגמטריה ל"נכח", בסוד 'עיניך לנכח יביטו' - הנה, על-ידי כך הוא מכניע ומבטל גם את כוחן של ג' הקליפות - נץ,

כלב, תמור - שהם ראשי תיבות "נכח". (על פי "אורה של תורה" להרח"ק פינחס פרידמן)
 "ועשית עמדי חסד ואמת" (מז' כט)

המעשה קרה בעיר צפת, עם הגאון הרידב"ז (ר' יעקב דוד בן זמרא). באחד מימי החורף הקשים, שלג כסה את העיר, כמעט כגובה איש, ולא היה איש יוצא ולא נכנס. לרידב"ז היתה בעיה דוקא ביום זה, יותר מכל שאר הימים, מכיון שבאותו היום היה יום השנה של אמו, שנפטרה 45 שנים קודם. כשקם הרב בבקר, ופתח את דלת ביתו, עמד משתומם לנוכח השלג שכסה את העיר, ונעצב אל לבו.

התחיל הרב להרהר: "פיצד אצא היום? הרי זה ממש גובל בסכנת נפשות! וגם אם אצליח להגיע לבית הכנסת, מי יודע אם אמצא שם מנון? כי מי יעז לצאת ביום חרף שכזה...".

כך היו המחשבות והספקות מתרוצצות במוחו, וכמעט החליט להתפלל בביתו. אך לפתע אור כוחות, ובהחלטה נחושה חשב: "יהא אשר יהא. אני חייב למען אמי להגיע לבית הכנסת!".

הרב יצא מביתו עטוף במעיל חרף עבה, ובקושי פלס לו דרך בשלג הכבד. ההליכה היתה קשה מאד, רגליו שקעו בשלג עד מותניו, ובקושי הצליח ללכת. לאחר הליכה מניגעת של כחצי שעה, הגיע הרב לבית הכנסת, כשהוא מתנשם ומתנשף. הוא נכנס לבית הכנסת, ואז אורו עיניו! הוא מצא שם אנשים הממתנינים בקוצר-רוח לעשירי, ולשמחתו לא היה קצ. הרב בקש מהמתפללים, שיירשו לו לעבור לפני התיבה, כי יש לו אזכרה לאמו ז"ל. כשהגיע הרב לקדיש האחרון, שלפני "עלינו לשבח", קולו דעך, נחנק מדמעות, ובקושי רב הצליח לגמור את הקדיש. המתפללים הופתעו לשמוע מהרב שפטירת אמו היתה לפני 45 שנה, וכך הוא בוכה???

והרב ספר את סיפורו: ילדות קשה עברה עלי, אבי היה בונה תנורי חרף, ומזה התפרנס בכבוד. אך לרוע המזל, נסגר בית החרושת, ולאבי לא היתה פרנסה. היינו בעוני, בדוחק ובמחסור. באותה תקופה למדתי עם חברי עם מלמד ירא שמים, אך בשל קושי הפרנסה, נבצר מאבי לשלם למלמד את שכר הלימוד החודשי, והחוב הצטבר.

המלמד, שבקושי הצליח להתפרנס מהפרוטות שהבאנו לו, לא יכול היה להבליג יותר, ובאחד הימים קרא לי, ואמר: "יעקב דוד, אמר לאביו, שאם לא ישלם עבור חמשת החודשים, אני פשוט לא יכול ללמד אותך אצלי".

פרצתי בבכי מר, וכשהגעתי הביתה, ספרתי להורי את הבשורה. הורי המספנים קבלו את הבשורה במורת-רוח, ובמשך כל השבת ישבו ובכו, על המחשבה שאפסיק ללמוד תורה. כל השבת הרהרו והתחננו בתפילות לבורא, שיושיע אותם מצרתם.

וישועת ה' כהרף עין, במוציאי שבת קדש, כשסימנו את תפילת ערבית, עלה הגבאי, ואמר, שבתו מתחנת, והוא מתפש לבתו אדם מקצועי, שעוסק בבניית לבנים לבית חרף, והוא צריך לבנים לרשותו, הוא ישלם לו במיטב כספו. הגענו הביתה, ואבי ספר לאמי את דברי הגבאי. אמא המתינה עד שאלך לישון, ואז אמרה לאבא: "בעלי היקר! עלה בדעתי רעיון נפלא: אנחנו נפרק את בית החרף שלנו בזהירות, על מנת שהלבנים ישארו שלמות, ותבנה בהן את בית החרף של החתן של הגבאי. במשך כל אותו הלילה עמדו הורי ופרקו את תנור בית החרף, לבנה אחרי לבנה, עד לשעות הקטנות של הלילה... בבקר אבי הודיע לגבאי, שהוא מוכן לבנות בית חרף לחתנו, אך דורש דמי מקדמה. ואת דמי המקדמה הורי שלמו למלמד שלי!

עבר עלינו חרף נורא, ממש קפאנו מקור, ואמא היתה תמיד מעודדת אותנו בחום התורה שאנחנו זוכים... כאן סים הרב את הסיפור, פנה לקהל ואמר: רבותי! לא על אמי בכיתי! אלא על-כך שעלו במוחי ספקות, אם להגיע לבית הכנסת ביום השנה של אמי! אמא פזאת, שהיתה מוכנה למסור את נפשה למעני, לסבול קור עז במשך כמה חודשים - איך אפשר שביום האזכרה שלה יעלו במוחי ספקות, אם לצאת מהבית מחמת הקור, או שלא...על-כך בכיתי רבותי! וזה פרק אחד מיני אלפים ורבבות של מסירות-נפש של אמותינו הקדושות, למען חינוך ילדיהן לתורה ולמצות!

שבת שלום לכל בית ישראל! נא לשמור על קדושת הגיליון!

"בני ציון"

"בן פרת יוסף בן פרת עלי עין בנות צעדה עלי שור"

מבואר במדרש (ויקרא רבה לב, ה'): "יוסף ירד למצרים וגדר עצמו מן הערונה (=זנות, זימה), ונגדרו ישראל בזכותו. אמר ר' חיא בר אבא: כדאי (=טוב) היה גדור ערונה עצמו, שנגאלו ישראל על-ידו" (=בזכות יוסף נגאלו ישראל). הנה, מבואר מכאן, שיוסף הצדיק סלל בקדושתו דרך לכל ישראל, שיוכלו לעמוד בקדושתם – ובזכות זה נגאלו ממצרים. ועל-כך שבח יעקב אבינו את יוסף הצדיק, כאשר ברח את השבטים (בראשית מט', כב'): "בן פרת יוסף בן פרת עלי עין בנות צעדה עלי שור". ומבואר במדרש (בראשית רבה צח, יח): "...בשעה שיצא יוסף למלך על מצרים, היו בנות מלכים מציצות עליו דרך החרכים, והיו משליכות עליו...נזמים וטבעות, כדי שיתלה עיניו ויביט בהן. אף-על-פי-כן לא היה מביט בהן".

ובגמרא (ברכות כ') למדו חז"ל מכה, שאין עין הרע שולטת בזרעו של יוסף: "דכתיב: 'בן פרת יוסף בן פרת עלי עין'. אמר רבי אבהו: אל תקרי (=תקרא) 'עלי עין', אלא עולי עין (=מעל שליטת העין)... (כיון ש) עין שלא רצתה לזון (=להנות) ממה שאינו שלו (=מאותן בנות מלכים/מאשת פוטיפר) – אין עין הרע שולטת בו". והנה, ידוע, שיוסף נמשל לשור, כמו שכתוב בפרשת "וזאת הברכה": "בכור שורו הדר לו". ומדוע נקרא "שור"? אלא, מפני שמשל בראיתו, שהרי יעקב אבינו ברח אותו: "בן פרת יוסף בן פרת עלי עין בנות צעדה עלי שור". ומהו "שור"?

"שור" הוא מלשון ראיה, כפי שכתוב בפרשת "בלק": "כי מראש צרים אראנו ומגבעות אשורנו", וכן "אראנו ולא עתה אשורנו ולא קרוב".

וכן "שור" הוא מלשון "חומה", כפי שפרש רש"י: "בנות צעדה עלי שור" – בנות מצרים היו צועדות על ה"שור"/החומה, (כדי) להסתכל ביופיו (של יוסף)".

ולכן, מפני שהיה ליוסף את הפח למשול בראיתו, ולא רצה לזון (=להנות) ממה שאינו שלו, מאותן בנות מלכים שהיו משליכות עליו...נזמים וטבעות, כדי שיתלה עיניו בהן – על-כן נקרא "שור". שכן, מי ששולט בשורו/בראיתו, והוא איתן פחומה וכשור – יאה לו השם "שור". (עפ"י "מגדנות").

"יששכר חמר גרם...ויט שכמו לסבל ויהי למס עבד..."

על הפתוב אצל יששכר, "ויט שכמו לסבל ויהי למס עבד", אומר הרה"ק מראפשיץ, בספרו "זרע קדש": הנה, ידוע שבשמו של יצר הרע הוא "סמאל". אולם, צריכים אנו לדעת, שבשמו של היצר הרע 'סמאל', ג' האותיות שבשמו – 'סמל' – הן מצד הטומאה, ואילו האות 'א' בשמו היא מצד הקדושה. שכן, ידוע שכל מה שברא ה' יתברך בעולם הזה, מתקיים מכוחו של הקב"ה, ואף הטומאה עצמה יונקת ומקבלת את חיותה מכח ה' יתברך – כח הקדושה. על-כן, את כוחו וחיותו מקבל היצר הרע 'סמאל' מהאות 'א' שבשמו (שהיא כאמור מצד הקדושה), והיא נותנת לו את כוחו וחיותו להתקיים.

וכפי דבריו הקדושים של הרה"ק מראפשיץ על הפתוב בתורה: "ויחלם והנה סלם מצב ארצה וראשו מגיע השמימה והנה מלאכי אלהים עלים וירדים בו" (בראשית כח, יב'): "הנה הסטרא אחרא (=כוחות הטומאה), שהם אלהים אחרים, שהשר (שלהם) הוא הס"מ (סמאל). (ואולם) אותיות סמ"ל שבשמו מורה (=מורות) על בחינת כח הרע, כי "סמל" פירושו עבודה זרה ("פן תשחתון ועשיתם לכם פסל תמונת כל סמל" (דברים ד', טז)). אבל יש בשמו (גם) אות אל"ף (ו) זה מורה על כח הטוב הניצוץ הקדוש שבשמו...וזה שכתוב כאן 'והנה סלם מצב ארצה' – סלם אותיות סמ"ל, אותיות אלו מוצב ארצה (שהם) בבחינת נמוכה מאד שבהם (נמצא) כח הרע, אבל ראשו בחינת אות אל"ף...מגיע השמימה... (מ)הקדושה".

ויש להוסיף על דבריו הקדושים של הרה"ק מראפשיץ, שהנה פתוב בהמשך: "והנה מלאכי אלהים עלים וירדים

בו(=בסלם). והרמז בכך, שהצדיקים נקראים "מלאכי אלהים", יש להם עליה או ירידה על-ידי **היצר הרע**, שהוא **סל"ם**. שכן, כאשר הם מתגברים על **היצר**, יש להם עליה, ולעומת זאת, אם הם וחלילה הם נופלים ברשתו, יש להם ירידה. והנה, ידוע שעיקר הכנעת **היצר הרע** הוא על-ידי עסק **התורה**, כמו שאמרו חז"ל בגמרא (קידושין ל', ע"ב): "כך הקב"ה אמר... לישראל: בני, בראתי **יצר רע**, ובראתי לו **תורה תבלין**, ואם אתם עוסקים **בתורה** - אין אתם נמסרים בידו".

נמצא, שעל-ידי עסק **התורה** יכולים אנו להכניע את ג' אותיות **סמ"ל**, משמו של **יצר הרע**. לפי זה, יש לפרש את הכתוב (בראשית כז', כב'): "הקל קול יעקב והידים ידי עשו". והנה, "הקל" הראשון הוא חסר ו', ואילו ה"קול" השני הוא מלא, עם ו'. והרמז פאן הוא, שעל-ידי קולו של יעקב בעסק **התורה**, מבטלים את ג' האותיות **"סמל"** (=130) משם **היצר הרע (סמאל)**, שמספרם הוא **קל** (=130). וזהו שכתוב: "הקל קול יעקב" - אותיות **"סמל"**, שמספרם **קל**, מתבטלים על-ידי קולו של יעקב **בתורה**.

לפי זה יומתק מה שדרשו חז"ל על פסוק זה ("הקל קול יעקב"): "בזמן שקולו של יעקב מצפצף בבתי כנסיות ובבתי מדרשות - אין ידי עשו שולטות" - כי על-ידי עסק **התורה** מתבטל שרו של עשו (**סמאל**). וזהו שאמר יעקב אבינו על יששכר, עמוד התורה: "ויט שכמו לסבל ויהי **למס עבד**", ופרש רש"י: "ויט שכמו לסבל - (את) על (ה) **תורה**". דהינו, עיקר עבודתו של יששכר הוא להכניע, על-ידי עסק **התורה**, את אותיות **"למס"** (שהם כאמור החלק הרע של **היצר הרע "סמאל"**). (על פי "אורה של תורה" להרה"ק פינקס פרידמן) **"זבולן לחוף ימים ישכן..."**

על הכתוב: **"זבולן לחוף ימים ישכן..."**, מעיר רש"י, על-פי המדרש: **זבולן** עוסק בפרקמטיא (=במסחר) וממציא מזון לשבט **יששכר**, והם (בני **יששכר**) עוסקים בתורה. הוא שאמר משה (בברכתו לשבטים לפני מותו): "שמח **זבולן** בצאתך, **ויששכר** באהליך" (דברים ל"ג, י"ח) - **זבולן** יוצא בפרקמטיא (=במסחר), **ויששכר** עוסק בתורה באהלו.

כאשר נתבונן היטב, נראה ששיתפות זו, שבין **יששכר וזבולן**, היא הכרחית לעצם הקיום של כלל ישראל במשך כל הדורות. וזאת, על-פי מה ששנינו במסכת אבות (פג', יז'): "אם אין קמח - אין תורה, ואם אין תורה - אין קמח". נמצא, שתלמיד חכם, שהוא בבחינת **"יששכר"**, אינו יכול לעסוק בתורה, אם אין לו קמח (=פרנסה) מצד **זבולן** התומך בו, שהרי "אם אין קמח - אין תורה". ואילו העוסק במסחר, שהוא בבחינת **"זבולן"**, אינו יכול לזכות בקמח (=בפרנסה) אם אין לו חלק ונחלה בתורה, שהרי "אם אין תורה - אין קמח". **ואולם**, אומרים חז"ל בגמרא (קידושין ל'): "כך הקב"ה אמר להם, לישראל: בני, בראתי **יצר הרע**, ובראתי לו תורה תבלין, ואם אתם עוסקים בתורה, אין אתם נמסרים בידו".

אם כך, התלמיד החכם, שהוא בבחינת **"יששכר"**, שיושב ועוסק בתורה כל היום, בודאי שיש לו תבלין כנגד **היצר הרע** הצורך. אולם, האדם העוסק במסחר, שהוא בבחינת **"זבולן"**, שיוצא במשך היום לחוצות העיר ולרחובותיה כדי לעסוק במסחר, איך הוא יוכל להתגבר על **היצר הרע** הרובץ בשוקים וברחובות? הרי אין לו את ההגנה של תבלין התורה?

הביאור לכך הוא, שמכיון ש"זבולן" (=הסוחר) כשהוא עוסק בענייני מסחרו, באותו רגע ממש יושב **"יששכר"** (=התלמיד החכם) באוהלה של תורה, ועוסק בתורה בזכותו, לכן נמשכת קדושת התורה של **"יששכר"** גם על "זבולן", ועל-ידי כך הוא יכול להתגבר על **יצרו** בשוקים וברחובות.

וזהו מה שאמר משה רבנו (דברים לג', יח'): "שמח זבולן בצאתך" לעסוק בענייני העולם הזה (=מסחר וכו'), ואל לך לדאוג ולחשוש איך להתגבר על **היצר הרע** ללא התורה. וזאת, כיון ש"יששכר באהליך" - התלמיד החכם, שהוא בבחינת **"יששכר"** יושב באהליך, שאתה הכינות לו. ולכן, כשהוא עוסק בתורה, הרי זה כאילו גם אתה עוסק בה.

ועל-כך פרש החיד"א את הפסוק בתהילים (קט"ו, קס"א): "שלום רב לאהבי תורתך ואין למו מכשול" - הנה, התומכים בתורה, הנקראים "אהבי תורתך", יש להם שלום רב יותר מתלמידי חכמים עצמם, כי "...אין למו מכשול" - אין להם **יצר הרע**, שנקרא מכשול, אפילו בזמן שהם במסחרם, ואינם עוסקים בתורה. **"פטור" בבית בטיפול הילדים...**

מסופר על אברך בן תורה, שנכנס אל הגאון מבריסק, רבי יצחק זאב הלוי סלוביניצ'יק זיע"א, והתאונן בפניו, כי אשתו דורשת ממנו לעזור בבית בטיפול הילדים. אותו אברך טען לפני הגאון, שיש לו "פטור" מענין זה, מכיון שכתוב בפירוש "ותלמוד תורה כנגד כלם", ושאל באמת ובתמים: "רבנו, עם מי הצדק? איתי או עם אשתי?". השיב לו הגאון: "הלא אפשר לקים שניהם". הלה תמה, ושאל את הרב כיצד. הסביר לו הגאון מבריסק, ואמר: "כשהייתי אברך, אב לשלשה ילדים, מה עשיתי? הושבתי ילד אחד על ברך אחת, השני על הברך השניה, בדי נענעתי את עריסת התינוק... ובינתים שקעתי בלימוד התורה...!" **שבת שלום לכל בית ישראל!**

"בני ציון"

"ויכל יעקב לצות את בניו ויאסף רגליו אל המטה ויגוע ויאסף אל עמיו"

על הכתוב, "ויכל יעקב לצות את בניו ויאסף רגליו אל המטה ויגוע ויאסף אל עמיו", פרש רש"י: "ויגוע ויאסף, ומיתה לא נאמרה בו. ואמרו רבותינו ז"ל (תענית ה'): 'יעקב אבינו לא מת'."

וצריך להבין ענין זה. שכן, איך יעקב אבינו לא מת? והלא מקרא ברור דבר הכתוב: "ויקרבו ימי ישראל למות" – משמע שמת ממש!

תחילה, נקדים להביא את דברי האלשי"ך הקדוש במשנתו הטוהרה, הכותב שליעקב אבינו היו שתי נשמות. נשמה אחת היא נשמת "יעקב", שנולד עמה. נשמה שנייה, נשגבה יותר, היא נשמת "ישראל", שבה זכה יעקב לאחר שנאבק עם שרו של עשו, ויכל לו, כמו שכתוב (לב', כט'): "ויותר יעקב לבדו ויאבק איש עמו... וירא (שרו של עשו) כי לא יכל לו (=ליעקב)... ויאמר: לא יעקב יאמר עוד שמך כי אם ישראל, כי שרית עם אלהים ועם אנשים ותוכל".

לפי זה, אומר האלשי"ך הקדוש, רק נשמת "ישראל" שהיתה ביעקב אבינו (שהיא כאמור העליונה יותר) נסתלקה מגופו בעת הפטירה, ועלתה לגנוי מרומים.

אבל, נשמת "יעקב" שהיתה בו, לא נסתלקה מגופו של יעקב, ולכן דקדקו חז"ל לומר "יעקב אבינו לא מת" – "יעקב" דוקא, כיון שרק נשמת ישראל שהיתה ביעקב אבינו נסתלקה ועלתה לשמים.

ולכן לא נאמרה מיתה על יעקב, אלא רק על ישראל, כפי שמביא האלשי"ך הקדוש: "הלא יפלא, כי כל מקום אשר יזכיר המיתה ליעקב, בשם 'ישראל' יכנהו. ובמקום אשר יזכיר (הכתוב) גויעה ואסיפה, בלי הזכרת מות, בשם 'יעקב' יכנה אותו. (הנה), ויאמר ישראל אל יוסף אמותה הפעם, ויאמר ישראל אל יוסף הנה אנכי מת, ויקרבו ימי ישראל למות... (פיון) (ש)ישראל הוא אשר נסתלק ממנו (=מיעקב אבינו)... ועל-פן יצדק לשון מיתה... אך בבחינת יעקב... רק ויגוע, כמי שנתעלף... על-פן ביעקב לא נאמר, (אלא) רק ויגוע ויאסף...".

וצריך להבין ענין זה. שכן, מדוע צריך יעקב אבינו שתי נשמות – נשמת יעקב ונשמת ישראל? תחילה, נקדים לבאר את דברי יעקב אבינו לפני פטירתו (מח', כב'): "ואני נתתי לך שכס אחד על אחיך אשר לקחתי מיד האמרי בחרבי ובקשתי". ופרש אוינגלוס: "בחרבי ובקשתי" – בצלותי ובבעותי (=בתפלותי ובתחנוני).

וצריך להבין גם זאת. שכן, מדוע נמשלה התפילה לחרב ולקשת? ובאר ה"בינה לעתים" ביאור נפלא, ואמר: הנה, החרב, תכליתה להרוג את האויב הנמצא קרוב וסמוך אלינו. אך לעומת זאת, הקשת, תכליתה להרוג את האויב שנמצא במרחק רב מאיתנו.

וכך היא התפילה, אומר ה"בינה לעתים", יש בכוחה שני כוחות חזקים, כח של "חרב" וכח של "קשת". הנה, התפילה יש בה את כח ה"חרב". שכן, כוחה יפה להרוג את היצר הרע, הקרוב אלינו, הנמצא בקרבנו. וכן, יש בכח התפילה גם את בחינת ה"קשת" – להרוג מרחוק, את אותו יצר הרע המקטרג, שעולה למעלה לקטרג עלינו לפני כסא הכבוד.

וכפי דבריו הקדושים: "הנה, יש לנו אויב פנימי עצום ורב – יצרנו הרע. הוא נלחם בנו בשתי פנים, אם בהיותו קרוב לנו, ואם בהתרחקותו מאיתנו מאד. כי כאן בא אצלנו פנים בפנים... להפילנו במכמרות העונות... (ואחר-כך) הולך בדרך מרחוק למעלה למעלה, עד מקום כסא הכבוד, לפני בית דינו הצדק. ומשם עורך מלחמה נגדנו ומקטרג ומלמד עלינו חובה, ומעורר הדין... (ועל-פן צריך) להיות האדם נאזר בגבורה, להילחם עם הענק הגדול הזה, ולנצחו בשני הענינים גם יחד... ולא מצאנו דבר יותר נאות ונכון שיהיה פתור להפלותו (=את היצר)... וגם יפלה כחץ כבדו... אלא התפילה".

ומצינו שיעקב אבינו נלחם עם עשו הרשע גם למטה וגם למעלה. הנה, למטה, בעולם הזה, נאבק יעקב בעשו, כְּאִשֶּׁר לָקַח מִמֶּנּוּ אֶת הַבְּכוֹרָה וְאֶת הַבְּרִכּוֹת. וגם נלחם עם שָׂרוּ שֶׁל עֶשָׂו, הוא ה"ס"מ, שעולה למעלה לקטרג על ישראל.

ולכן המשיל יעקב את תפילתו ל"חרב ולקשת": לחרב, שהרי הכניע את עשו הרשע מקרוב, בעולם הזה. ולקשת, שהכניע את שָׂרוּ שֶׁל עֶשָׂו, הוא ה"ס"מ, שעולה למעלה לפני כסא הכבוד, כדי לקטרג על ישראל. ולכן "טובים השנים" – כח התפילה, שהוא בבחינת חרב, וכח התפילה, שהוא בבחינת קשת – להכניע בהם את עשו הרשע למטה, ואת שָׂרוּ ה"ס"מ למעלה.

על-פי האמור נשפיל להבין מה שמבואר בספרים הקדושים, שנשמות ישראל חצובות מתחת לכסא הכבוד. ומקור הדברים בזהר הקדוש (צו כט'): "כל הנשמות (של ישראל) גזורות מתחת כסא הכבוד". והנה, כידוע, צורתו של יעקב אבינו חקוקה בכסא הכבוד, ואמרו חכמים, שנשמת 'ישראל' היא החקוקה בכסא הכבוד. ולכן, כל נשמות ישראל חצובות גם כן מתחת לכסא הכבוד, שהרי הן הענפים שלו.

מעתה, יאירו עינינו וישמח לבנו להבין נפלאות דרכי ה', שכאשר הגיע זמן פטירתו של יעקב אבינו, סבב הקב"ה כד, שנשמת 'יעקב', שכוחה להילחם פנגד עשו, תשאר למטה בעולם הזה, חופפת על הגוף, כדי שיתפלל על עם ישראל בעת צרה, להכניע את קליפת עשו וזרעו בעולם הזה. (דהינו, למנוע מהגוים לרדוף ולהציק לעם ישראל, בבחינת 'וידו(=של יעקב) אחזת בעקב עשו'). ועל-כך אמרו חז"ל: "יעקב אבינו לא מת".

אבל, נשמת 'ישראל', שכוחה יפה להכניע את ה"ס"מ, שָׂרוּ שֶׁל עֶשָׂו, העלה הקב"ה לשורשה למעלה לשמים (ולכן היא חקוקה בכסא הכבוד), כדי שילחם פנגד ה"ס"מ, שָׂרוּ שֶׁל עֶשָׂו, שעולה ומקטרג על ישראל לפני הקב"ה. ו"טובים השנים" – נשמת 'יעקב' למטה בעולם הזה, ונשמת 'ישראל' למעלה בכסא הכבוד – כדי להילחם ולהכניע את אויבי ישראל למטה ולמעלה. (על פי "אורה של תורה" להרה"ק פינחס פרידמן)

"מאשר שמנה לחמו והוא יתן מעדני מלך"

בספר "מדרש תלפיות" (קיג') מובא דבר נפלא בשם האריז"ל, שאשר בן יעקב היה עוסק בתורה ובמשנה יותר מאחיו. ולכן זכה הוא בזכות לימודו לעזור לכל ישראל בעת צרתם.

והנה, לאחר פטירת האדם, אם חלילה דנים אותו בגיהנום, אותו אדם קורא לכל שבט ושבט משבטי ישראל, שיבואו להצילו מן הגיהנום. אולם – "אין קול ואין עונה", לא עונים לו.

אבל, כאשר אותו אדם קורא "אשר בן יעקב", עונה לו אשר בן יעקב, ושואל אותו: "קראת מימך משנה?" אם אותו אדם אומר לו "כן", מיד מוציא אותו אשר בן יעקב מהגיהנום, בזכות המשנה שלמד.

וזהו שכתוב: "ממאשר שמנה לחמו" – "שמנה" אותיות "משנה", כלומר, בשביל המשנה שהאדם קורא ולומד, אשר בן יעקב ילחם לו, ויצילהו מרדת שחת.

ולא עוד, אלא אף מביאו לגן עדן, שנאמר בהמשך: "והוא יתן מעדני מלך" – כלומר, אשר בן יעקב יביא את אותו אדם לגן עדן, להתענג ממעדני המלך, הוא מלך המלכים, הקב"ה. ("אוצר נפלאות התורה").

"ועשית עמדי חסד ואמת"

הגאון הגדול רבי שלום יוסף אגלישיב זיע"א היה ידוע ומפורסם לא רק בגדולתו העצומה בכל מכמני תורתנו הקדושה, אלא אף במידות שבין אדם לחברו - גאון גדול היה.

פעם אחת נכנס לדירתו אדם, ושאלתו בפיו: "רבי! זה עתה חנן אותי ה' בבן זכר, וברצוני לקוראו בשם 'יהונתן', אלא שאשתי מתנגדת לשם זה מאד, בטענה שבנה של השכנה, שנפטר בקיצור ימים ושנים, שמו היה 'יהונתן', ולכן חוששת היא לחייו של בננו חלילה. מה דעת כבודו בענין?".

הרב אגלישיב זצ"ל הרהר קמעה, ולאחר מכן השיב: "כדאי שתקרא לו בצלאל". הלך האיש לדרכו, ועשה כדברי הרב, וקרא לבנו "בצלאל". לימים, פגש אותו אדם את הרב אגלישיב ושאלו: "מדוע החליט כבודו בזמנו, לקרוא לבני בצלאל, ולא 'יהונתן'?"

הרב השיבו: "כיון שאמרת לי, ששם בנה של השכנה היה 'יהונתן', חששתי מאד, שכאשר יגדל בנך, ותקראו לו בקול: 'יהונתן! תעלה הביתה', או 'יהונתן! בא לאכול', או אף אם רק תגערו בו, ותאמרו: 'יהונתן! תפסיק להשתולל, בטוחני שבכל פעם שתקראוהו בשמו, תזכר השכנה מיד בבנה שנפטר, ותצטער מאד בשל כך. וכיון שחששתי מצערה הגדול, לכך יעצתיך לקוראו 'בצלאל', כיון שכל המונע צער מישראל - זוכה הוא ויושב בצל ה-אל...".

"שבת שלום לכל בית ישראל! נא לשמור על קדושת הגיליון!"

"בְּנֵי צִיּוֹן"

"דן ידין עמו כאחד שבטי ישראל" (מט' טז')

על הפתוב, "דן ידין עמו כאחד שבטי ישראל", פרש רש"י: "דן ידין עמו – ינקום נקמת עמו מפלשתים, כמו 'כי ידין ה' עמו'...ועל שמשון נבא נבואה זו".

ומבואר במדרש (ב"ר צח/ יג): "דן ידין עמו כאחד שבטי ישראל...כחידו של עולם. מה יחידו של עולם אינו צריך סיוע, כך שמשון הגיבור אינו צריך סיוע".

וכך גם שנינו בגמרא (סוטה י'): "ואמר רבי יוחנן: שמשון, על שמו של הקדוש ברוך הוא נקרא, שנאמר (תהלים פד): 'כי שמש ומגן ה' אלהים'. אלא מעתה לא ימחק? אלא מעין שמו של הקדוש ברוך הוא. מה הקדוש ברוך הוא מגן על כל העולם כולו, אף שמשון הגן בדורו על ישראל".

ומוסיפה הגמרא על שמשון (שם ט'): "ותחל רוח ה' לפעמו במחנה דן'. 'לפעמו' אמר רבי יצחק דבי רבי אמי: מלמד, שהיתה שכינה מקשקשת לפניו כזוג". ופרש רש"י: "כזוג, ללותו באשר (הוא) הולך".

הנה, נמצנו למדים מדברי חז"ל, שמשון הגיבור נקרא על שמו של הקב"ה, והיה בבחינת יחיד, כפי שהקב"ה הוא יחיד, והשכינה הקדושה היתה עמו תמיד, ללותו בכל מקום אשר הלך.

אם כך, יש לנו לשאול: אם מעלתו של שמשון הגיבור היתה מעלה עליונה כזאת, שלא מצינו אצל אף אחד, איך אומרת המשנה: "שמשון הלך אחר עיניו, לפיכך נקרו פלשתים את עיניו, שנאמר (שופטים טז): 'ויאחזוהו פלשתים וינקרו את עיניו'?" ועל-כך מוסיפה הגמרא (סוטה ט'): "תנו רבנן: שמשון בעיניו מרד, שנאמר (שופטים יד): 'ויאמר שמשון אל אביו, אותה קח לי, כי היא ישרה בעיני'. לפיכך נקרו פלשתים את עיניו, שנאמר (שם טז): 'ויאחזוהו פלשתים וינקרו את עיניו'".

ועל-כך ינועו אמות הסיפים. איך שמשון, שנקרא על שם הקב"ה, ושכינה אתו בכל מקום שהלך, ירד למדרגה שלא שלט בעיניו, ולכן נקרו הפלשתים את עיניו?

פתח דברינו יאיר בהקדמה נפלאה של הרה"ק רבי ישראל מרוז'ין, כפי שהביא בספרו "עירין קדישין השלם" (חלק ב', דף שנו), ואלו תכן דבריו הקדושים: הנה, מבואר בספרים הקדושים, שבחטא אדם הראשון נפלו כל הנשמות "מאיגרא רמה לבירא עמיקתא" (=מהר גבוה לבאר עמוקה). אולם, חלק מהנשמות נפלו כל-כך עמוק בקליפת הטומאה, עד שאין בפתח הצדיקים להעלות אותן משם, אלא רק הוא יתברך, הקב"ה, לבדו יכול להעלותן. ועל-כך רמז הפתוב ב"שיר השירים" (ו', ב'): "דודי ירד לגנו לערוגות הבשם לרעות בגנים וללקט שושנים".

דהינו, (בגאולה הקרובה) דודי, הוא הקב"ה, ירד מטה/לגנו "ללקט שושנים", להוציא וללקוט נשמות שנפלו עמוק עמוק בתוך הקליפות. שכן, אין צדיק בארץ אשר יוכל לרדת לשם כדי להעלותן, אלא הוא יתברך.

ומוסיף הרה"ק רבי ישראל מרוז'ין, שהכתוב על שמשון, "ויאהב אשה בנחל שורק ושמה דלילה" – דלילה ראשי תיבות "דודי ירד לגנו לערוגות הבשם", בא לרמוז שאף שמשון ירד למקום נמוך כל-כך בעמקי הקליפות, כדי להעלות משם ניצוצי קדושה, מקום שרק הקב"ה יורד לשם כדי "ללקט שושנים" (=נשמות). (וזהו שאומר המדרש, שמשון היה "כחידו של עולם", שירד לעמקי הקליפה, כפי שרק הוא יתברך, יחידו של עולם, יכול לעשות).

ומה שכתוב, ש"שמשון הלך אחר עיניו", הכונה שמשון הסתכל "אחר עיניו" אחר/מאחורי גבול עיניו, למקום שעיניו בשר ודם אינן ראיות ויכולות להסתכל שם, כיון שהתכוון לקרב את אותם ניצוצות שנפלו בעמקי הקליפה ולהוציאם משם.

אלא שטעה בכך, כי אי-אפשר לאף צדיק להעלותם, כי אם הקב"ה בעצמו, ועל-כן "ויאחזוהו פלשתים וינקרו את עיניו". (עד כאן דבריו הקדושים של הרה"ק רבי ישראל מרוז'ין זיע"א).

ומוסיף הרה"ק פּינחס פּרידמן, ששמשון הגיבור נבחר מן השמים עוד טרם לידתו להילחם עם הפלשתים על-ידי שירד בגופו ובנפשו לעמק שער ה-ג' (=50) של קליפת פלשתים, כדי להחלישה.

והנה, עיקר ביטול שער ה-ג' (=50) של הטומאה, יהיה רק בזמן הגאולה על-ידי מלך המשיח, כפי שנרמז בשמו "משיח" – ראשי תיבות משיח יבטל שער המישים. ולמרות זאת יש לומר, שעלה ברצונו של ה' יתברך, שדוקא שמשון יתחיל "להחליש" את שער ה-ג' (=50) של הטומאה, כדי להקל על ישראל בגלות הארוכה והמרה. וזהו שאמר מלאך ה' לאמו של שמשון: "כי הנך הרה וילדת בן... והוא יחל להושיע את ישראל מיד פלשתים" – הוא רק יחל/יתחיל להושיע את ישראל מיד פלשתים. שכן, גמר המלאכה של ביטול שער ה-ג' (=50) של הטומאה, הוא רק על-ידי משיח בן דוד.

וצריך לדעת, שעל-ידי שגלתה דלילה את סוד גבורתו של שמשון (שערותיו), ועל-ידי כך לקחו הפלשתים את שמשון לעמק הקליפה "בית דגון", מקום משכן אלילים (בחושבם שאין הוא יכול להזיק להם). הנה, על-ידי כך הפיל שמשון הגיבור את הבנין עליהם ועל אלילים, והצליח להחליש את כח שער ה-ג' של הטומאה, כפי שרמז הכתוב: "וילפת שמשון את שני עמודי התוף אשר הבית נכון עליהם... ויט בכח ויפל הבית על הסרנים ועל כל העם אשר בו ויהיו המתים אשר המית במותו רבים מאשר המית בחייו". (על פי "אורה של תורה" להרה"ק פּינחס פּרידמן) "הקבצו ושמעו בני יעקב ושמעו אל ישראל אביכם" (מט' ב')

על הכתוב, "הקבצו ושמעו בני יעקב ושמעו אל ישראל אביכם", אומר "כסא הרחמים": "לפי עניות דעתי, זה הפסוק מרמז על "קריאת שמע" ("שמע ישראל ה' אלקינו ה' אחד"). הא כיצד? הנה, ידוע שדמותו של יעקב אבינו תקוקה בכסא הכבוד, ועל-כן כשאנו אומרים "שמע ישראל" (=הוא יעקב אבינו), הנה יעקב מעיד עלינו שקבלנו את מלכותו ואחדותו של הקב"ה. וזהו "שמע", ראשי תיבות על מלכות שמים – שקבלנו על מלכותו באהבה.

ומוסיף "כסא הרחמים", שקריאת שמע היא כאילו הקרבנו קרבנות על המזבח לפניו יתברך. שכן, "שמע" ראשי תיבות שלמים מנחה עלה, ו"אחד" ראשי תיבות אשם חטאת דמים, שכאילו זרקנו דמים של הקורבנות על המזבח. (דהינו, שיח שפתיים ב"קריאת שמע" הוא תחת קורבנות).

ויש להוסיף "שמע... אחד" סופי תיבות "עד", והאותיות הנשארות הן "אשמח", לומר "אנכי אשמח בה", שאנו שמחים בו יתברך שהוא עד לנו שאנו מקבלים על מלכותו באהבה ושמחה. ועוד, "שמע... אחד" ראשי תיבות "אש", והאותיות הנשארות הן "מעחד" – ראשי תיבות מישאל עזריה חנניה דניאל, שמסרו נפשם על קדושת שמו יתברך.

וראוי להוסיף מה שכתוב בתיקוני הזוהר (תיקון מט', פה), שראשי התיבות של "שמע" הוא "שאו מרום עינכם" (ישעיה מ', כו). לומר, שצריכים בזמן קריאת שמע הסתכלות רוחנית וגשמית כלפי מעלה.

"ויחי יעקב בארץ מצרים שבע עשרה שנה" (מז' כח)

כשהגיע רבי יעקב ברליון, אביו של הנצי"ב מוולוז'ין, לגיל ששים, החליט לנטוש את קהילת מיר, שבה כהן כרב, ולעלות לארץ הקודש. בהגיעו ארצה, קבע את מושבו בירושלים שבין החומות, וחי שבע עשרה שנה ברוחה ובכבוד. ומספרים זקני ירושלים: כשחלה רבי יעקב, והיה מיטל על ערש דווי, נכנסו לבקרו חכמי ירושלים, בראשות הגאון רבי שמואל מסלנט. רבי יעקב היה מיטל על מיטתו בעינים עצומות, והמבקרים נאנחו על קיצו הקרב של החולה הדגול.

לפתע, פקח רבי יעקב את עיניו, ואמר לאורחיו: על מה ולמה אתם נאנחים בשעה זו? ברוך השם, שחייתי שבעים ושבע שנים חיי תורה ויראה, וזכיתי לכך, שחלקי בחיים שפר(=היה טוב) יותר מחלקו של יעקב אבינו, ששמו פשמי. על יעקב נאמר: "ויחי יעקב בארץ מצרים שבע עשרה שנה", ולעומתו חייתי אני את שבע עשרה השנים האחרונות שלי, לא במצרים - אלא בירושלים, עיר הקודש. יעקב העיד על עצמו, שימי חיייו היו: "מעט ורעים", ואני, ברוך השם, זכיתי כל ימי חיי לגמים טובים ונעימים. אין אפוא מקום להבעת צער על שהגיעה שעת פטירתי לעולם שכלו טוב! חיוך רחב עלה על פניו החיורות של רבי יעקב, ולאחר שהיה קלה הוסיף ואמר: על דבר אחד אני מצטער בשעה זו: כל ימי השתדלתי להרבות בברכות לכבוד ה' יתברך - ברכות המצות, ברכות הנהנין וברכות שבח והודיה לבורא עולם. ואילו את הברכה "ה' נתן וה' לקח, יהי שם ה' מבורך!" תוכלו אתם לברך, אחרי פטירתי, ולא אני...

"בְּנֵי צִיּוֹן"

"בן פרת יוסף בן פרת עלי עין" (מט' כב) - **עֲלֵי עֵין** נוטריקון **עֵינִיד** לְנִכַח יְבִיטוּ - **עַפְעַפִּיד** וַיִּשְׂרוּ נִגְדָד

ה"חתם סופר" כתב, בספרו "תורת משה": "בן פרת יוסף בן פרת עלי עין. **עֲלֵי עֵין** נוטריקון **עֵינִיד** לְנִכַח יְבִיטוּ - **עַפְעַפִּיד** וַיִּשְׂרוּ נִגְדָד" (משלי ד', כח).

וצריכים אנו להבין את דבריו הקדושים של ה"חתם סופר".

נקדים להביא הקדמה נפלאה על קדושת העינים, ממשנתו הטהורה של האריו"ל (שער המצות "שלה לך", ד"ה איסור): "איסור ראית העין, כתיב (במדבר טו', לט) 'ולא תתורו אחרי לבבכם ואחרי עיניכם', וכתיב (משלי ד', כח) 'עֵינִיד לְנִכַח יְבִיטוּ'. דע, כי בפתוב הזה נרמז ענין מה שהיה נוהג רב, שלא היה מוציא ראית עיניו חוץ ל-ד' אמות. ונודע, שאין הסתכלות העין, רק או לפניו, או לשני צדדין, כי ודאי שבהיות האדם מהלך אינו מסתכל לאחוריו והולך. ובשלשה צדדין אלו צריך שלא יושיט עיניו חוץ ל-ד' אמות. נמצאו...ג' היות - אחת לפניו, אחת לימין ואחת לשמאל. וכל הויה יש בה ד' אותיות, שהן ד' אמות, ולכן לא יושיט עיניו חוץ מהן, אלא תביט ותסתכל ב-ג' היות אלו". והוסיף על-כך רבי שמואל ויטאל בהג"ה: "וזה שאמר הפתוב 'עֵינִיד לְנִכַח יְבִיטוּ'. רצונו לומר, 'לְנִכַח' ג' הויה הנזכרים, העולים גם פן בגמטריה נכ"ח, שם יְבִיטוּ עֵינִיד ולא חוצה להן".

נמצאו למדים מדבריו הקדושים של האריו"ל, שהאדם ההולך בדרךים, אינו מסתכל לאחוריו, אלא הוא מסתכל קדימה, ולשני הצדדים - ימין ושמאל. על-כן, כדי שלא יפשל בראיות אסורות, אומר האריו"ל, צריך איש ישראל להסתכל בכל צד (ימין ושמאל ולפניו) רק עד ארבע אמות ולא יותר. על כל צד יכון בשם הויה, שהוא כידוע בן ארבע אותיות, והוא כנגד ארבע אמות שמוטר לו להסתכל, וזהו "עֵינִיד לְנִכַח יְבִיטוּ". שכן, שלש פעמים הויה"ה(=26) הם גמטריה "נכח" (=78), שצריך להסתכל רק ל"נכח" ארבע אמות לכל צד: לשני צדדיו ולפניו. (כידוע הויה"ה הוא שם י-ה-ו-ה גמטריה 26)

על-כן העצה היא שלא יביט האדם מחוץ ל-ד' אמותיו, אלא ב-ד' אמות לצד ימין, ד' אמות לצד שמאל, ו-ד' אמות לפניו, ויכון בכל צד ד' אותיות הויה"ה. (נמצא, שההולך בדרך צריך לכון ג' פעמים שם הויה"ה: ימין, שמאל ולפניו). ועל-כך אמר שלמה המלך "עֵינִיד לְנִכַח יְבִיטוּ", שיביט בעיניו "לְנִכַח" רק ג' היות, שהן בגמטריה "נכח" (=78).

והנה, מצינו בענין זה תוספת ביאור בדברי האריו"ל ב"לקוטי תורה" (משלי): "עֵינִיד לְנִכַח יְבִיטוּ, הוא סוד מה שאמרו בגמרא על רב, שלא הסתכל חוץ ל-ד' אמות, והנה, אין הושטת העין רק ל-ג' צדדים שהם פנים ו-ב' צדדים, כי שם צריך שלא יסתכל חוץ ל-ד' אמות... והנה, ג' היות... עולה כמנין מזלא (=78)... וזהו ויעתר יצחק לה' לנכח אשתו כי עקרה הוא, כי בני חיי ומזוני(=בנים, חיים ומזון) במזלא תליא כי ג' היות עולין "מזלא", וגם "נכח". וזהו 'לנכח אשתו', כי התפלל (יצחק) על בנים, שהן במזלא עילאה גמטריא 'נכח' (=78), כי משם הבנים באים".

נמצאו למדים מדבריו הקדושים, שכל המקדש את עיניו באופן זה, דהינו שהוא מסתכל רק ב-ד' אמותיו ימין ושמאל ולפניו, והוא מיחד ג' פעמים שם הויה"ה אשר עולה בגמטריה "מזלא" הרי הוא זוכה לבני חיי ומזוני(=בנים, חיים ומזון).

הנה כי בן יאיר לנו מה שכתב ה"חתם סופר": "בן פרת יוסף בן פרת עלי עין. **עֲלֵי עֵין** נוטריקון **עֵינִיד** לְנִכַח יְבִיטוּ - **עַפְעַפִּיד** וַיִּשְׂרוּ נִגְדָד". שכן, יוסף הצדיק, שהיה מרכבה למידת היסוד, בגדל קדושתו, לא הסתכל מחוץ ל-ד' אמותיו - מימין, משמאל ומלפניו - ובכל דרכיו אשר הלך במצרים התפון ליחד ג' פעמים הויה"ה, גמטריה "נכח", וגמטריה "מזלא". ועל-כך זכה ל"בני חיי ומזוני(=בנים, חיים ומזון). הנה, "בני", שהרי כל ישראל הם בבחינת בניו. "חיי", שזכה לחיים של קדושה, וראה גם בני שלשים לאפרים ולמנשה (כמו שכתוב: "וירא יוסף

לְאִפְרַיִם בְּנֵי שְׁלֹשִׁים גַּם בְּנֵי מְכִיר בֶּן מְנַשֶּׁה יָלְדוּ עַל בְּרַכֵּי יוֹסֵף". "וּמְזוֹנֵי", שְׁכַלְכַל וּפְרַנְס כִּידוּעַ אֶת כָּל הָאָרֶץ. וְעַל-כֵּן שִׁבַח אוֹתוֹ יַעֲקֹב אָבִיו, שֶׁלְמִירוֹת שֶׁהָיָה מִשְׁנָה לְמִלְךְ מִצְרַיִם, שָׁמַר עַל קְדוּשַׁת עֵינָיו: "בֶּן פֶּרֶת יוֹסֵף בֶּן פֶּרֶת עָלֵי עֵין" – עָלֵי עֵין נוֹטְרִיקוֹן 'עֵינִיד לְנִכַח יְבִיטוֹ – עֲפַעְפִיד יִישְׂרוּ נִגְדֵךְ", שֶׁלֹא הִסְתַּכַּל מִחוּץ לְ-ד' אֲמוֹתָיו, אֲלֵא קַיִם "עֵינִיד לְנִכַח יְבִיטוֹ". (עַל פִּי "אוֹרֵה שֶׁל תוֹרָה" לְהַרְה"ק פִּינְהַס פְּרִידְמָן) "אִישׁ אֶת רַעְהוּ יַעֲזוּרוּ וְלֹאֲחִיו יֹאמְרוּ חֲזַק" (ישעיה מא' ו')

הַפֶּרֶת הַטּוֹב: עָרַב שַׁבַּת, מִשֶּׁה תוֹרַגְמָן הָאֲנִסְטֶלְטוֹר מְקַבֵּל טֵלְפוֹן מְקוֹמִי עַל פִּיצוּץ בְּצַנְרֵת. "מִצְטָעַר, עָרַב שַׁבַּת הַיּוֹם", עָנָה בְּאִדְיָבוֹת. לְאַחַר שֶׁהָאִשָּׁה מַעֲבֵר לְקוֹ הַתְּחַנְנָה וְאִמְרָה שֶׁהִיא אֲלֻמְנָה, וְכִבֵּר כִּמְהָ אֲנִסְטֶלְטוֹרִים סָרְבוּ, נִכְמְרוּ רַחֲמָיו וְהִסְפִּים. תוֹךְ חֲצֵי שָׁעָה הָיָה בְּמָקוֹם. הוּא הוֹדְעוּעַ לְמִרְאֵה הַעֲלוֹב וְהַמְזוֹנָה שֶׁל הַבַּיִת, קִירוֹת רְעוּעִים וּמְקוֹלְפִים, מַיִם בְּכָל מְקוֹם... הוּא הָיָה מִיוֹמָן וְעַבְד מְהֵרָה, הִבִּיא צִיּוֹד מִהֶרְכָּב, הַתְּקִין וְסִדֵּר אֶת הַתְּקָלָה. תוֹךְ כִּדֵּי עֲבוֹדָתוֹ שָׁם לֵב שֶׁהֵילְדִים לְבוּשִׁים בְּגָדִים בְּלוּיִים. כְּשֶׁאֲחַד מֵהֶם פָּתַח אֶת הַמְּקָרָר, רָאָה שֶׁהוּא כִּמְעַט רִיק לְחִלוּטִין. בְּאוֹתוֹ רָגַע גָּמַר בְּלִבּוֹ, מִהַבֵּית הַזֶּה אֲנִי לֹא אֶקַח כֶּסֶף, אֲבָל לֹא רָצָה שֶׁהָאֲלֻמְנָה תִּדְעַ מִכֵּךְ. לָכֵן, בְּגִמְרָה הַעֲבוּדָה כְּאִשֶּׁר שְׂאֵלָה בְּהִסְסָנוֹת: "כִּמְהָ אֲנִי חֵיבֵת לָךְ?", אָמַר לָהּ: "אֶת לֹא חֵיבֵת לִי כְּלוּם, הָעִירִיָּה מְשַׁלְמַת לִי...". הִיא, בְּלַחֲץ שֶׁל שַׁבַּת וּבִתְמִימוּתָהּ, לֹא שְׂאֵלָה הֶרְבֵּה, כִּי גַם כִּכָּה לֹא יִדְעָה מֵאִיפֹה תִשָּׁלֵם לוֹ... עָבְרוּ כְּעֶשְׂרִים שָׁנִים... וּמִשֶּׁה הָאֲנִסְטֶלְטוֹר קָנָה מִגְרֵשׁ, עָלָיו תִּכְנֵן לְבָנוֹת בַּיִת בְּאוֹפֵן עֲצֻמָּאִי. לְשֵׁם כֵּךְ, הִלָּךְ לְכִמְהָ חֲנוּיּוֹת שֶׁל חוֹמְרֵי בְּנִין, לְשֵׁם הַשְׁוֹאֵת מְחִירִים. לְאַחַר יוֹמִים שֶׁל הַתְּלַבְּטוֹת עִם מִי לְסָגוֹר, הִלָּךְ שׁוֹב לְמִגְרֵשׁ כִּדֵּי לְמִדוֹד הָאֵם הַכְּמוֹת שְׂרוּצָה לְהוֹמִין מִסְפִּיקָה.

לְהַפְתָּעוֹתוֹ, הוּא גָּלָה בְּמִגְרֵשׁ מְשֻׁאֵית, אֲשֶׁר פּוֹרַקֵת חוֹמְרֵי בְּנִין, וְעָלֶיהָ כְּתוּב "יִצְחָק חוֹמְרֵי בְּנִין" – אַחַת הַחֲנוּיּוֹת בְּהֵן בְּקָר. מִיָּד נִגַּשׁ לְנֶהֱגַ וְאָמַר: "מָה בְּדִיוֹק הֵנָּךְ עוֹשֶׂה פֹה?". "יֵשׁ לִי הוֹמְנָה לְכַתּוּבַת הַזֹּאת" – הִשִּׁיב. "מָה?! אֲנִי לֹא הוֹמְנָתִי, רַק עֲשִׂיתִי הַשְׁוֹאֵת מְחִירִים! מָה זֶה צְרִיךְ לְהִיּוֹת?!" – הִטִּיחַ מִשֶּׁה בְּנֶהֱגַ, שֶׁמִּצִּידוֹ עָנָה וְאָמַר: "תִּרְאֵה, אֲנִי רַק נֶהֱגַ, אוֹלֵי תִגַּשׁ לְמִשְׁרָד וְתִבְרַר מוֹלָם אֶת הַנוֹשֵׂא".

מִשֶּׁה נָסַע בְּמֵהִירוֹת לְמִשְׁרָד, מְרַחֵק שֶׁל כֹּ-10 דְקוֹת נְסִיעָה. מִיָּד כְּשֶׁנִּכְנַס הַתְּחִיל לְצַעֲוֹק: "מָה זֶה צְרִיךְ לְהִיּוֹת?! אֲנִי לֹא הוֹמְנָתִי מִכֵּם!". הַמְזוֹפִירָה אָמְרָה לוֹ: "אֲדוֹנִי, בֹּא תִשְׁתֵּה מְשֵׁהוּ, אֲנִי בִּינְתִים אֲבָדוּק בְּמַחְשָׁב... אֲנִי רוֹאָה שְׁבוּצָה הוֹמְנָה, וְגַם כְּתוּב שְׁשׁוּלָם". "אֲנִי לֹא שְׁלַמְתִּי כְּלוּם! אֲנִי מְכִיר אֶת הַטְּרִיקִים הָאֵלֶּה... עוֹד חֲצֵי שָׁנָה תְּבוֹאוּ אֵלַי שֶׁהֵיָתָה טְעוּת, וְעוֹד אֲנִי צְרִיךְ לְשַׁלֵּם עִם רִיבֵית וְהַצְמָדָה – לֹא תוֹדֶה! תְּבַטְלִי וְקַחוּ הַכָּל בְּחֻזְרָה...". "אוֹלֵי כִּדָּאִי שֶׁתְּדַבֵּר עִם הַמְּנַהֵל, יִצְחָק...". מִשֶּׁה נִכְנַס לְחִדְרוֹ שֶׁל יִצְחָק הַמְּנַהֵל בְּזַעַף, דָּפַק עַל הַשַּׁלְחָן וְצַעַק: "אֲנִי דוֹרֵשׁ מִיָּד לְפָנוֹת אֶת הַחוֹמְרִים שְׁלַכְם מִהַמְּגָרֵשׁ שְׁלִי!". "אֵתָהּ מִשֶּׁה תוֹרַגְמָן? "כֵּן". "וּבִכְן, אֲנִי רוֹאָה בְּמַחְשָׁב שְׁבוּצָה הוֹמְנָה וְגַם כְּתוּב שְׁשׁוּלָם, אִז מָה אֲכַפֵּת לָךְ?". "אֲנִי מְסַבֵּיר לָךְ שֶׁאֲנִי לֹא שְׁלַמְתִּי כְּלוּם! וְלֹא בְּצַעֲתִי פֹה שׁוּם הוֹמְנָה!". "אֲמַרְתִּי שֶׁאֵתָהּ שְׁלַמְתָּ? אֲמַרְתִּי שְׁשׁוּלָם". "אִם אֲנִי לֹא שְׁלַמְתִּי, אִז מִי שְׁלָם???" אָמַר לוֹ מִר יִצְחָק בְּקִרְיָצָה: "הָעִירִיָּה שְׁלַמְתָּ". הַמְשַׁפֵּט הַזֶּה הַחֲזִיר אֶת מִשֶּׁה 20 שָׁנִים אַחוֹרָה, וְנִזְכָּר הוּא בִּילְדִים שֶׁהִסְתַּכְּלוּ עָלָיו בְּזִמְן הַעֲבוּדָה בְּבֵית הָאֲלֻמְנָה. "כֵּן, עֲכָשָׁיו אֵתָהּ זוֹכֵר שֶׁתְּקַנְתָּ לְאִמָּא שְׁלִי אֶת הַנְּזִילָה... אֲנִי הֵייתִי אֲמִנָם יָלֵד קֶטָן, כִּבֵּן 10, אֲבָל טַפֵּשׁ לֹא הֵייתִי. אִמָּא שְׁלִי אוֹלֵי הָאֲמִינָה לָךְ שֶׁהָעִירִיָּה שְׁלַמְתָּ, אֲבָל אֲנִי יִדְעֵתִי טוֹב מְאֹד מִי בְּאִמַּת שְׁלָם. בְּאוֹתוֹ רָגַע הַחֲלָטֵתִי כִּי לְעוֹלָם לֹא אֲשַׁכַּח אוֹתָךְ, וְאִם ה' יַעֲזוּר לִי אֲנִי עוֹד אֶפִּיר לָךְ טוֹבָה. וְהִנֵּה, ה' זִמַּן לִי אֶת הָאֲפָשְׁרוֹת הַזֹּאת הַיּוֹם...".

וְעַד מָתִי חֵיבִים בְּהַפְרַת הַטּוֹב? לְנִצָּח!

בְּפִרְשָׁה "וּיִגַּשׁ" כְּתוּב: "רַק אֲדַמַּת הַכְּהֻנִּים לֹא קָנָה (יוֹסֵף)" (מז', כב.). בְּשָׁנוֹת הָרַעַב, לְאַחַר שֶׁתָּם הַכֶּסֶף, יוֹסֵף הַצַּדִּיק, שֶׁהָיָה מִשְׁנָה לְמִלְךְ, קוֹנֵה אֶת אֲדַמַּת כָּל מִצְרַיִם, חוּץ מֵאֲדַמַּת הַכְּהֻנִּים שֶׁל מִצְרַיִם. וְצְרִיכִים אָנוּ לְהַבִּין מָה הַתּוֹרָה רָצָתָה שְׁנִלְמַד מִכֵּךְ? מִי הֵם הַכְּהֻנִּים? וּמִדּוּעַ יוֹסֵף לֹא קָנָה אֶת אֲדַמַּתָּם?

בְּמִדְרָשׁ כְּתוּב שֶׁהַכְּהֻנִּים הָיוּ אֵלּוּ שְׁדָנוּ אֶת יוֹסֵף בְּסִיפּוֹר שֶׁל אִשְׁת פּוֹטִיפֵר. הֵם חָקְרוּ וּבְדָקוּ, וְגָלוּ שֶׁכָּל מָה שֶׁסִּפְרָה אִשְׁת פּוֹטִיפֵר עַל יוֹסֵף, הַכָּל הָיָה עֲלִילַת שׁוֹא. אֲבָל, לְהוֹצִיאָו זָכָאִי לְלֹא כְּלוּם לֹא יְכוּלִים הָיוּ, מִצַּד כְּבוֹדוֹ שֶׁל פּוֹטִיפֵר. לָכֵן פָּסְקוּ לוֹ הַכְּהֻנִּים דִּין מְאָסָר וְלֹא דִין מוֹת. וְלָכֵן הַתּוֹרָה מְדַגִּישָׁה לָנוּ עַד כִּמְהָ יוֹסֵף הִכִּיר לָהֶם טוֹבָה וְלֹא קָנָה אֶת אֲדַמַּתָּם, אֲלֵא פְרַנְס אוֹתָם בְּחִינָם. וְזֹאת, כִּדֵּי לְלַמְדָנוּ עַד הִיכָן מְגִיעָה מִידַת הַפֶּרֶת הַטּוֹב. (ע"פ עֲלוֹן

הַרְב יֵאִיר נוֹסְבַכְר) שַׁבַּת שְׁלוֹם לְכָל בֵּית יִשְׂרָאֵל! נָא לְשָׁמֹר עַל קְדוּשַׁת הַגִּילּוּן!

"בני ציון"

"שמע ישראל ה' אלקינו ה' אחד" (על פי "אורה של תורה" להרה"ק פינחס פרידמן)

על הכתוב, "ויקרא יעקב אל בניו ויאמר האספו ואגידה לכם את אשר יקרא אתכם באחרית הימים", מצינו מאמר נפלא בגמרא (פסחים נו', עא), שהוא יסוד גדול בענין מצות "קריאת שמע", אותה אנו אומרים בכל יום פעמים באהבה: "אמר רבי שמעון בן לקיש: 'ויקרא יעקב אל בניו ויאמר האספו ואגידה לכם את אשר יקרא אתכם באחרית הימים' – בקש יעקב לגלות לבניו קץ הימין, ונסתלקה ממנו השכינה. אמר (יעקב): שמא חס ושלוש יש במטתי (=בזרעי, בבני) פסול? כאברהם שיצא ממנו ישמעאל, ואבי (=יחזק) שיצא ממנו עשו? אמרו לו בניו: 'שמע ישראל ה' אלקינו ה' אחד', (כלומר) כשם שאין בלבך, אלא (אל) אחד, כך אין בלבנו אלא (אל) אחד. באותה שעה פתח יעקב אבינו ואמר: 'ברוך, שם כבוד מלכותו, לעולם ועד'... (ו)התקינו, שיהיו אומרים אותו **בחשאי**".

(וכפי שכתב הרמב"ם בספרו "היד החזקה" (הלכות קריאת שמע פ"ה ה"ד): "הקורא קריאת שמע, כשהוא גומר פסוק ראשון ואמר בלחש: 'ברוך, שם כבוד מלכותו, לעולם ועד'... ולמה קורין כן? (אלא), מסורת היא בידינו, שבשעה שקבץ יעקב אבינו את בניו במצרים, בשעת מיתתו, צום וזרזם על יחוד השם ועל דרך ה'"). והנה, הגם שאין לנו השגה בנעם שיח סוד שרפי קדש של יעקב אבינו ובניו השבטים, שבטי-יה, מפל מקום, ראוי לנו לדרוש מעט את עמק דבריהם של יעקב אבינו ובניו.

על-כן, צריכים אנו להבין, מדוע תקנו לנו חז"ל לומר "ברוך, שם כבוד מלכותו, לעולם ועד" בלחש/בחשאי? תחילה, נקדים להביא מה שכתב המקובל האלקי רבי יהודה צבי מראוודאל, בספרו "עמוד התורה", שבשני פסוקי היחוד – "שמע ישראל ה' אלקינו ה' אחד", ו"ברוך שם כבוד מלכותו, לעולם ועד" – מופיעה האות **ע** שלש פעמים (=פעם ב"שמע ישראל", ופעמים בפסוק "ברוך, שם כבוד מלכותו, לעולם ועד").

ובאר ענין זה המקובל האלקי רבי יהודה צבי, ואמר: הנה, שנינו במשנה: "עקביא בן מהללאל אומר: **הסתכל בשלשה דברים** ואין אתה בא לידי עברה: דע, מאין באת, ולאן אתה הולך, ולפני מי אתה עתיד לתן דין וחשבון. מאין באת? מטפה סרוחה. ולאן אתה הולך? למקום עפר רמה ותולעה. ולפני מי אתה עתיד לתן דין וחשבון? לפני מלך המלכים הקדוש ברוך הוא".

כלומר, אומר עקביא בן מהללאל, על-ידי ג' **ההסתכלויות** – מאין באת, ולאן אתה הולך, ולפני מי אתה עתיד לתן דין וחשבון – יכול האדם להינצל מן **העבירה**.

ולכן, יש לומר, שפסוקי היחוד ("שמע ישראל...") ו"ברוך שם כבוד מלכותו, לעולם ועד", שבהם יש כאמור ג' פעמים את האות **ע**, רומזים על ג' **ההסתכלויות** אלו של האדם, שבהן יכול האדם להינצל מן **העבירה**.

ויש לומר, שהאות **ע** רומזת על **העין** של האדם (=על ההסתכלות שלו). ומאחר והתנא עקביא בן מהללאל אומר שצריך להסתכל בשלשה דברים כדי שלא לבוא לידי עבירה, הנה, נזכרו כנגדם ג' פעמים האות **ע** בשני פסוקי היחוד – כדי להזהיר/לעורר ענין זה, שעל-ידי ג' **ההסתכלויות** אלו – (א) מאין באת (ב) ולאן אתה הולך (ג) ולפני מי אתה עתיד לתן דין וחשבון – יש בכוחם למנוע את האדם מדבר עבירה, וממילא מקרבים אותו אל ה' יתברך. בדרך זו ממשיך המקובל האלקי רבי יהודה צבי, לבאר את דבריו על-פי הכתוב בתיקוני הזוהר (תיקון מט', פה), שראשי התיבות של "**שמע**" הוא "**שאו מרום עינכם**" (ישעיה מ', כו).

לפי זה יש לומר, שהאות **ע** בתיבת **שמע**, מרמזת על **ההסתכלות** בעין כלפי מעלה, לשמים, בבחינת "לפני מי אתה עתיד לתן דין וחשבון". ולכן "**שמע**" הוא ראשי תיבות של "**שאו מרום עינכם**" – שצריכים **ההסתכלות** רוחנית למעלה.

אולם, ב' הפעמים שהאות **ע** נזכרה בפסוק "ברוך שם כבוד מלכותו, לעולם ועד", הן כנגד שתי הבחינות

האַחֲרוֹת שֶׁל עֶקֶבְיָא בֶן מְהֻלְלָאֵל: הָאוֹת ע' בְּתִיבַת "לְעוֹלָם" הִיא רִמּוֹז עַל הַסְתַּכְּלוֹת הָאָדָם בְּעֵינֵי שְׂכָלוֹ עַל "מֵאִין בָּאֵת" (לְעוֹלָם). וְאִילוֹ הָאוֹת ע' בְּתִיבַת "וְעַד", שֶׁהִיא מִלְשׁוֹן "הַתּוֹעֲדוֹת", מְרַמֶּזֶת עַל הַהִסְתַּכְּלוֹת "לֵאן אַתָּה הוֹלֵךְ" – לְמָקוֹם הַתּוֹדְעוֹת(=מִפְגֵּשׁ) שֶׁל כָּל בְּנֵי הָאָדָם, שְׁזֵה הַקָּבֶר, "מָקוֹם עֶפֶר רָמָה וְתוֹלְעָה".
וַיְבָרְכֶם בַּיּוֹם הַהוּא לְאִמּוֹר" (מח', כ')

מִנְהַג יִשְׂרָאֵל לְבָרֵךְ אֶת הַבְּנִים וְאֶת הַבָּנוֹת בְּלִיל שַׁבַּת קֹדֶשׁ בְּנוֹסַח הַבְּרָכָה שֶׁל מֶה שֶׁבֵּרֵךְ יַעֲקֹב אַבִּינוּ, עָלָיו הַשְּׁלוֹם, אֵת בָּנָיו "יִשְׁמְךָ אֱלֹקִים כְּאֶפְרַיִם וְכַמְנַשֶּׁה".

בַּסֵּפֶר "מַעֲבַר יֶבֶק" (שִׁפְתֵי רִנָּנוֹת פָּרָק מג') מוּבָא הַטַּעַם לְמִנְהַג זֶה: "וְהַמְנַהֵג לְבָרֵךְ (הַבְּנִים) בְּשַׁבַּת קֹדֶשׁ וּבִפְרָט בְּלִילֵי שַׁבַּת. (וְהוּא) סוּד שַׁבַּת מְלֻכְתָּא, וּבְסוּד נַפְשׁ יִתְרָה, שֶׁעַל הַמְּבָרֵךְ וְהַמְתְּבָרֵךְ יְחוּלוּ הַבְּרָכוֹת. וְעוֹד, כִּי אֵין שְׁטַן נִפְגָּע רַע בְּשַׁבַּת שִׁיקְטָרְג עַל הַבְּרָכָה... וְצוּרְךָ גְבוּהָ הוּא לְבָרֵךְ אֵת בָּנָיו בְּשַׁבַּת, וְאִם יֵשׁ לוֹ בַת, גַּם הִיא בְּבְרָכָה. וּבִפְרָט בְּלִיל שַׁבַּת, הַמִּשְׁפִּיל יָבִין מַעֲצָמוֹ כִּי כְנִים דְּבָרְנוּ".

טַעַם נוֹסַף כָּתַב הַיַּעֲב"ץ סִידוּרוֹ "בֵּית יַעֲקֹב" (הַנְּהַגוֹת לִיל שַׁבַּת, אוֹת ז') שֶׁבְּלִיל שַׁבַּת חָל שְׁפַע רַב וְרֵאוּי לְהַמְשִׁיכוֹ עַל הַיְלָדִים, וּבִפְרָט הוּא יוֹרֵד וְחָל עַל-יְדֵי הַיְלָדִים הַקְּטָנִים שֶׁלֹּא טַעְמוֹ טַעַם חֲטָא.

יֵשׁ שִׁכְתָּבוֹ שֶׁלְפַעְעִים בִּימֵי חוֹל, הָאֵב וְהָאֵם בְּכַעֲסָם מְקַלְלִים בְּטַפְשׁוֹתָם אֶת בְּנֵיהֶם מְרֹב צַעַר אוֹ מִחֲמַת אִיזוֹ סִיבָה שֶׁהִיא. וְלָכֵן, בְּשַׁבַּת כְּאֲשֶׁר מְבָרְכִים אֲנּוּ אֶת הַיְלָדִים, אֲנּוּ גַם מְבַטְלִים אוֹתָן הַקְּלָלוֹת עַל-יְדֵי הַבְּרָכוֹת בְּבַחֲיַנַּת "וַיִּהְיֶה ה' אֱלֹהֶיךָ לְךָ אֶת הַקְּלָלָה לְבְרָכָה". וְהַעֲתָ הַזֹּאת(=שַׁבַּת קֹדֶשׁ) גּוֹרֶמֶת שְׁגָם הַמְּלֻאָךְ הָרַע יַעֲנֶה אֲמֵן עַל-כֶּךָ. (כִּידוּעַ אֲמָרוּ חו"ל בְּגַמְרָא (שַׁבַּת קִיט'): "שְׁנֵי מְלֻאכֵי הַשָּׂרַת מְלוּוִין לוֹ לְאָדָם בְּעָרֵב שַׁבַּת מִבֵּית הַכְּנָסֶת לְבֵיתוֹ, (מְלֻאָךְ) אֶחָד טוֹב, וְ(מְלֻאָךְ) אֶחָד רַע. וְכַשְׁבָּא (אוֹתוֹ אָדָם) לְבֵיתוֹ, וּמְצָא נֵר דְּלוּקָ, וְשִׁלְחָן עָרוּךְ, וּמִטָּתוֹ מוּצָעֵת, מְלֻאָךְ טוֹב אוֹמֵר: יְהִי רְצוֹן שְׁתֵּהא לְשַׁבַּת אַחֲרַת כֶּךָ. וּמְלֻאָךְ רַע עוֹנֶה אֲמֵן בְּעַל פְּרָחוּ(=גִּגַּד רְצוֹנוֹ). וְאִם לְאוֹ, מְלֻאָךְ רַע אוֹמֵר: יְהִי רְצוֹן שְׁתֵּהא לְשַׁבַּת אַחֲרַת כֶּךָ, וּמְלֻאָךְ טוֹב עוֹנֶה אֲמֵן בְּעַל פְּרָחוּ(=גִּגַּד רְצוֹנוֹ)".

וְהֵנָּה, נוֹסַח הַבְּרָכָה שֶׁמְבָרֵךְ הָאֵב אֵת בָּנוּ: "יִשְׁמְךָ אֱלֹקִים כְּאֶפְרַיִם וְכַמְנַשֶּׁה", וְאִילוֹ לְבַת יֹאמֵר "יִשְׁמְךָ אֱלֹקִים כְּשָׂרָה, רַבְקָה, רַחֵל וְלֵאָה", וְיִסִּים בְּשִׁנְיָהֶם, בְּפְסוּקִים שֶׁמְבָרְכִים בְּבְרַכַּת הַכְּהֵנִים "בְּרָכְךָ ה' וַיִּשְׁמְרֶךָ: יָאֵר ה' פָּנָיו אֵלֶיךָ וַיִּחַנְךָ: יֵשָׂא ה' פָּנָיו אֵלֶיךָ וַיִּשֶׂם לְךָ שְׁלוֹם".

וְכַאֲשֶׁר מְבָרֵךְ הָאֵב אֶת הַיְלָדִים צָרִיךְ לְשִׂים יְדָיו עֲלֵיהֶם. וַיֵּשׂ אוֹמְרִים שִׁישִׁים יָד אַחַת, כְּמוֹ שֶׁבֵּרֵךְ יַעֲקֹב אַבִּינוּ אֵת מְנַשֶּׁה וְאֶפְרַיִם. וּבַסֵּפֶר "מַעֲבַר יֶבֶק" (שָׁם) כָּתַב, "כִּי בִיד הָאָדָם יֵשׁ ט"ו פְּרָקִים, כְּמַנְיֵן ט"ו(=15) תִּיבּוֹת שֶׁבְּבְרַכַּת כְּהֵנִים ("בְּרָכְךָ ה' וַיִּשְׁמְרֶךָ..."). וְזֹאת, כְּדִי לוֹמַר לְךָ, שִׁיְחוּלוֹ עַל רֵאשִׁי הַבְּרָכוֹת שֶׁבְּשִׁלְשָׁה פְּסוּקִים אֵלוֹ, שֶׁהֵם ט"ו".

וַיֵּשׂ אוֹמְרִים שִׁישִׁים שְׁתֵּי יְדָיו עַל רֵאשֵׁם, וְכָתַב הַיַּעֲב"ץ (שָׁם): "וּמִנְיַחִין שְׁתֵּי יְדֵיהֶם עַל רֵאשֵׁם, כְּמוֹ שֶׁמְצִינוּ בְּכָל הַמְּבָרְכִים, כְּדָרְךָ שְׁנֵהַג מִשֶּׁה רַבְּנוּ, עָלָיו הַשְּׁלוֹם, בְּעֵין יָפָה (כְּפִי שִׁכְתוֹב בַּמְדְּבָר כו', כג'), 'וַיִּסְמְךָ אֵת יְדָיו עָלָיו' – כֶּךָ רֵאוּי לְמְבָרֵךְ לְעוֹלָם, כִּי 'טוֹב עֵין הוּא יְבָרֵךְ' (מִשְׁלֵי כב', ט). וְכֵן כְּהֵנִים בְּבְרַכַּת כְּהֵנִים (מְבָרְכִים) בְּשְׁתֵּי יְדֵיהֶם... וּמָה שֶׁמְצִינוּ בְּיַעֲקֹב אַבִּינוּ, עָלָיו הַשְּׁלוֹם, שֶׁבֵּרֵךְ אֵת אֶפְרַיִם וּמְנַשֶּׁה כָּל אֶחָד בְּיַד אַחַת... מִפְּנֵי הַהֶכְרַח הוּצָרְךָ".

אֵף בַּסֵּפֶר "יוֹסֵף אוֹמֵץ" נִכְתַּב: "בְּרַכּוֹת הַיְלָדִים בְּשַׁבַּת, וְאַחַר הַתְּפִילָּה. וְרֵאוּי לְהַמְשִׁיךְ הַשְּׁפַע, וּבְשְׁתֵּי יְדָיו, וְלֹא בְיַד אַחַת". אֲמָנָם, יֵשׁ שְׁנֵהַגוֹ לְבָרֵךְ בְּיַד אַחַת, וַיֵּשׂ שְׁנֵהַגוֹ בְּשְׁתֵּי יְדָים, וַיֵּשׂ שְׁלֹא נִהְגוּ לְבָרֵךְ אֶת הַבְּנִים בְּלִיל שַׁבַּת, וְכָל אֶחָד יְנַהֵג כְּמִנְהַג אֲבוֹתָיו.

"וַיִּקְרְבוּ יָמֵי יִשְׂרָאֵל לְמוֹת..."

כְּאֲשֶׁר קָרְבוּ יָמָיו שֶׁל הַרְה"ק רַבִּי מֵאִיר מְפָרִימִישְׁלָאן זִיע"א, וְנִחְלָשׁוּ כּוֹחוֹתָיו, קָרָא לְחַתְנּוֹ הַרְה"ק רַבִּי אַבְרָהָם חַיִּים מִמִּיקוֹלָאִיב זִיע"א, וְצָוָה עָלָיו לְהַכִּין סֶפֶר שֶׁבּוֹ יַעֲתִיקוּ אֶת כָּל הַפְּתָקָאוֹת (קוּוִיטְלָאד) שֶׁהוּא יִקְבַּל מִפֶּאן וְאִילָךְ. הַרְה"ק רַבִּי אַבְרָהָם חַיִּים בְּלָבוֹ, לְשֵׁם מָה בִּקַּשׁ מִמֶּנּוּ הַרְבִּי בְּקֶשֶׁה זוֹ, הָרִי אֵין בְּהֵם דְּבָרֵי תוֹרָה, רַק בְּקִשׁוֹת אִישִׁיוֹת שֶׁל יְהוּדִים. עוֹדְנוּ מִהַרְה"ק רַבִּי, וְהֵנָּה הִגִּיעַ אֵלָיו הַגְּבָאֵי שֶׁל הַרְבִּי, כְּדִי לְקַרְוֹא לוֹ שִׁיבּוֹא בְּדַחֲפוֹת אֵל הַרְבִּי. מִיד קָם בְּזְרִיזוֹת, וּמִהַר לָבוֹא אֵלָיו. פָּנָה אֵלָיו הַרְה"ק רַבִּי מֵאִיר וְאָמַר לוֹ: כּוֹחֵי עֵתָה אֵינּוּ כְּבָעֶבֶר, וְאֵינִי יְכוֹל לְהַתְּפַלֵּל עִבּוֹר הַבָּאִים אֵלַי בְּבִקְשׁוֹתֵיהֶם, וּמֵאַחַר וְהִנְנִי חוֹשֵׁשׁ פֶּן אֲנִי נִהְנֶה מִכֶּסֶפִּי אַחֲרִים, בְּלִי שְׁתַּפְּלוּתֵי יִסְעוֹ לָהֶם נִמְצָא, שֶׁכֶּסֶפֶם, חֲלִילָה, גְּזוּל בְּיָדִי. לָכֵן בְּקִשְׁתִּי לְרְשׁוֹם אֶת בְּקִשׁוֹתֵיהֶם בַּסֵּפֶר. וְאֵת הַסֵּפֶר יְנִיחוּ בְּקִבְרֵי לְאַחַר פְּטִירַתִּי, כְּדִי שֶׁאִם יִהְיֶה מִישֶׁהוּ שֶׁלֹּא פְעַלְתִּי עִבּוֹרוֹ בְּעוֹלָם הַזֶּה, אֶפְעַל לְמַעַנּוֹ בְּעוֹלָם הַבָּא... שַׁבַּת שְׁלוֹם לְכָל בֵּית יִשְׂרָאֵל! נָא לְשִׁמּוֹר עַל קְדוּשַׁת הַגִּילּוּן!

"בני ציון"

"ויחי יעקב בארץ מצרים שבע עשרה שנה" (על פי "אורה של תורה" להרה"ק פינחס פרידמן)

על הפתוב, "ויחי יעקב בארץ מצרים שבע עשרה שנה", מבואר במדרש, שרבו הקדוש, רבי יהודה הנשיא, חי בצירוף יז(=17) שנים, כמספר השנים שחי יעקב אבינו במצרים. וכפי שמוכר שם (ב"ר צו, ה): "רבו הקדוש בחייו היה דר בצירוף שבע עשרה שנה, והיה קורא על עצמו ויחי יעקב בארץ מצרים שבע עשרה שנה, וחי יהודה (הנשיא) בצירוף יז(=17) שנים. רבו י"ג שנה חשש(=סבל) בשינוי. וכל אותן י"ג שנה לא מתה חיה(=יולדת) בארץ ישראל, ולא הפילה אשה (את) עוברת בארץ ישראל".

וממשיך המדרש: "בסוף י"ג שנה, כעס רבו על רבי חי הגדול. נכנס אליהו (הנביא זכור לטוב) אצל רבו בדמותו של רבי חי, ונתן ידו על שינוי (של רבו הקדוש), ומיד נתרפא (רבו הקדוש). למחר נכנס רבי חי אצלו... אמר (לו רבו הקדוש): משעה שנתת ידך עליה(=על השן) אתמול (היא) נתרפאה. באותה שעה אמר ר' חי: אי(=אוי) לכם חיות(=יולדות) שבארץ ישראל! אי(=אוי) לכם עוברות שבארץ ישראל! (שכן, מעתה לא יגנו עליכן ייסוריו של רבו הקדוש)... אמר לו (ר' חי): לא הייתי אני שנתתי ידי על שינה. ידע רבו שאלהו (הנביא) זכור לטוב היה. מאותה שעה התחיל לנהוג ברבי חי כבוד".

וצריך להבין ענין זה. שכן, מה ראה רבו הקדוש להשוות את עצמו ליעקב אבינו?

ומצינו על-כך ביאור בדברי המקובל האלקי, בעל ה"מגלה עמוקות" (פרשת "ויחי"): "ויחי רבי יהודה בצירוף שבע עשרה שנה. ברזא דגלגולא(=ענין זה בסוד הגלגול), שהיה (רבו הקדוש) ניצוצו של יעקב אבינו, לכן נקרא סתם נשי"א בגמרא". (דהינו, מאחר והיה גלגול של יעקב אבינו, נקרא רבו הקדוש בתואר "נשי"א", ראשי תיבות ניצוץ של יעקב אבינו).

בענין זה מביא הגאון הגדול רבי יוסף ענגיל זצ"ל, בספרו "בית האוצר" (פול ג), שבשמונה עשר מקומות בגמרא ("קידושין" ט, וכן לט' ועוד) מובאים מאמרים בשם רבו הקדוש, ובכלם משתמש רבו בפיוטי "אומר אני". ולכאורה תמוה הדבר. הלא חז"ל הדגישו בגמרא, שרבו הקדוש היה הענו מכל אנשי דורו, כפי שמוכר בגמרא (סוטה מט'): "משמת רבי - בטלה עונה". ואם כך, איך נוהג היה רבו הקדוש לומר במאמריו "אומר אני", שהרי זה לשון של גאווה?

אלא, לפי האמור יש לומר הנה מבואר בזהר הקדוש (ויצא" קמו), שיעקב אבינו הוא עמוד התורה, כפי שמוכר שם (ויצא" קמו): "על שלשה דברים העולם עומד: על התורה, ועל העבודה, ועל גמילות חסדים. התורה דא(=זה) יעקב, העבודה דא יצחק, גמילות חסדים דא אברהם".

לכן כאשר בקש רבו הקדוש להביע את דעתו בהלכה, היה נוהג לומר "אומר אני" - "אני" ראשי תיבות ניצוץ יעקב אבינו. כלומר, לא בפח חוכמתי ותבונתי אני אומר פן, אלא בפח הניצוץ של יעקב אבינו שבקרבי, שהיה עמוד התורה, אומר אני זאת.

וראוי להוסיף מה שאמרו חז"ל, כי יעקב אבינו תקן לנו את מצות "קריאת שמע" לפני פטירתו, כמבואר במדרש (בראשית רבה צח, ג): "...בשעה שהיה יעקב אבינו נפטר מן העולם, קרא לשנים-עשר בניו (ו)אמר להם: שמעו אל ישראל... אביכם, שמא יש בלבבכם מחלוקת על הקב"ה? אמרו לו: שמע ישראל אבינו, כשם שאין בלבך מחלוקת על הקב"ה, כך אין בלבנו מחלוקת. אלא ה' אלהינו ה' אחד'. אף הוא (יעקב) פרש בשפתיו, ואמר: 'ברוך שם כבוד מלכותו לעולם ועד'. (אמרו) רבי ברכיה ורבי חלבו, בשם רבי שמואל: הדא(=זה) הוא שישראל משפיימים ומעריבים בכל יום, ואומרים 'שמע ישראל'..."

על-פי האמור, יאירו עינינו להבין, מדוע בחר רבו הקדוש, רבי יהודה הנשיא, להתחיל את התורה שבעל-פה דוקא במצות "קריאת שמע", כפי שפתוב במשנה הראשונה שבתורה שבעל-פה (ברכות ב'): "מאימתי קורין את

שְׁמַע בְּעֶרְבִית? (=מַמְתִּי, מַאִיזָה זְמַן אֲפֹשֶׁר לְקַרֵּא אֶת "קְרִיאַת שְׁמַע").

וּלְפִי הַמְּבֹאֵר, הַיּוֹת שֶׁרַבְנֵנו הַקְּדוֹשׁ הָיָה נִיצוּצוֹ שֶׁל יַעֲקֹב אֲבִינוּ. וּמֵאַחַר וַיַּעֲקֹב אֲבִינוּ תִּקַּן אֶת "קְרִיאַת שְׁמַע" לְפָנֵי פְּטִירָתוֹ, עַל-כֵּן פָּתַח גַּם רַבְּנֵנו הַקְּדוֹשׁ, גְּלִגּוּל יַעֲקֹב אֲבִינוּ, דוֹקָא בְּמִצְוֹת "קְרִיאַת שְׁמַע".

"עָנּוּיִם, עָנּוּיִם, הַגִּיעַ זְמַן גְּאוּלְתְּכֶם"

הַרְבֵּי יְקוּתִיאֵל פִּישׁ כּוֹתֵב בְּחִיבּוּרוֹ "סוּד הַחֲשֻׁמְל", שֶׁ"אַבְמָה" הוּא רֵאשִׁי תִיבוֹת אֲרוּר הַמֶּן בְּרוּךְ מְרַדְכִי. וְכֵן "אֲרוּר הַמֶּן" אוֹ "בְּרוּךְ מְרַדְכִי", כָּל אֶחָד מֵהֶם בְּגִימַטְרִיא "בְּרַק חוּסִיִּין אוֹבְאָמָה".

וּשְׁתֵּי הָאוֹתִיּוֹת הָרֵאוּשׁוֹנוֹת שֶׁל אַבְמָה רֵאשִׁי תִיבוֹת אֲרוּר בְּרוּךְ, מְרַמְזוֹת עַל חֲדָשׁ אֲב שֶׁהוּא חֲדָשׁ הַחֲרָבֵן וְהוּא רֵאשִׁי תִיבוֹת אָדוּם כִּבֵּל שֶׁהַחֲרִיבוֹ אֶת שְׁנֵי בְּתֵי הַמִּקְדָּשׁ כְּמוֹבָא בְּשֵׁל"ה.

וּמוֹסִיף הַרְבֵּי יְקוּתִיאֵל פִּישׁ וְשִׁמְעֵתִי מְדוּדֵי ר' מְשֻׁלֵּם לְאַטְיָן שְׁלִיט"א שֶׁאַבְמָה רֵאשִׁי תִיבוֹת "אַתָּה בְּחֲרַתְנוּ מִכָּל הָעַמִּים" שְׁבוֹזְמֵנו נִזְכָּה בְּמַהֲרָה בְּיָמֵינוּ לְרֵאוֹת אֶת עֲלִיוֹנוֹת יִשְׂרָאֵל עַל הָעַמִּים.

"בְּרַכַּת אֲבִיךָ גָּבְרוּ עַל בְּרַכַּת הוֹרֵי"

פַּעַם סִפֵּר רַבֵּי שְׁלוֹם שְׁבֵדְרוֹן זִיע"א עַל מַעֲלַת מְזֻכָּה הַרְבֵּים, וְאָמַר, שְׁזֻכוֹת זִכּוּי הַרְבֵּים עוֹמְדַת לְמִזְכָּה הַרְבֵּים – לוֹ וְאִף לְזוֹרְעוֹ שֶׁל הַמְּזֻכָּה אַחֲרָיו. וְכֵן סִפֵּר: בַּעַת בִּיקוּרֵי בְּלוֹנְדוֹן, בְּאֶחָד מֵיָמֵי הַחֲנוּכָּה, נִכְנַסְתִּי לְבֵיתוֹ שֶׁל אִישׁ נִכְבָּד, נִיצוּל שׂוֹאָה, וְהַתְּפַעֲלִיתִי מִיַּחְסוֹ הַמְּיוּחָד לְתַלְמִידֵי חֲכָמִים, וְאַהֲבָתוֹ הָעֲצוּמָה לְתוֹרַתְנוּ הַקְּדוּשָׁה. כְּשֶׁהִבְחִין הוּא בְּהַתְּפַעֲלוֹתֵי מַמְנוֹ, פָּתַח וְסִפֵּר לִי אֶת סִפּוּרוֹ: "בְּעִירָה שְׁבָה הַתְּגוּרְרָנוּ הָיָה יְהוּדֵי בֶּשֶׁם "מֹשֶׁה הַחֵיט", שֶׁעֲזַב אֶת הַיְּהוּדוּת, רָחַמְנָא לְיַצְלוֹ. לְיָמִים, חָלָה אָבִיו שֶׁל "מֹשֶׁה הַחֵיט", וְנִפְטָר מִן הָעוֹלָם. וְהִנֵּה, כְּאֲשֶׁר יָשַׁב "מֹשֶׁה הַחֵיט" שְׁבַע עַל אָבִיו, לֹא הִגִּיעוּ אֲנִשֵׁי הָעִירָה לְנַחְמוֹ. רַק אָבִי הִיקָר קָם וְאָמַר: הֲרֵי יְהוּדֵי הוּא! אֲנִי הוֹלֵךְ לְנַחְמוֹ, וַיְהִי מָה! "מֹשֶׁה הַחֵיט" נִדְּהָם לְרֵאוֹת אֶת אָבִא שְׁלִי בְּפֶתַח בֵּיתוֹ. הוּא פָּשׁוּט לֹא הֶאֱמִין לְמַרְאֵה עֵינָיו, אֲךָ אָבִי הָיָה הָרֵאוּשׁוֹן שֶׁהַתְּעֵשֶׁת, וְנִגַּשׁ וּפָתַח אִתּוֹ בְּשִׂיחָה חֲמָה וּלְבָבִית. לְאַחַר דְּקוֹת סְפוּרוֹת אָמַר לוֹ: "מֹשֶׁה, אַתָּה תֵּיב לַעֲשׂוֹת נַחַת-רוּחַ לְאַבְיָךְ הַמְּנוּחַ! כְּדָאֵי מָאד שֶׁתְּבוֹא לְבֵית הַכְּנַסַּת, וְתֹאמַר קְדִישׁ לְעִלּוּי נִשְׁמָתוֹ". "מֹשֶׁה הַחֵיט" הִסְכִּים מִיַּד לְדַבְּרֵי אָבִא, וְהִגִּיעַ מִיָּדֵי יוֹם בְּיוֹמוֹ וְשִׁמְעַתְּ שִׁיעוּרֵי תוֹרָה וְאָמַר קְדִישׁ לְעִלּוּי נִשְׁמָתוֹ שֶׁל אָבִיו. דְּבַרֵי הַתּוֹרָה שֶׁשָּׁמַע נִכְנָסוּ בְּלִבּוֹ, וְהוּא הִחֵל לְשַׁמּוֹר תּוֹרָה וּמִצְוֹת, וּלְדַקְדַּק בְּמִצְוָה קְלָה כְּבַחְמוּרָה, וְכָל זֹאת בְּזֻכוֹת אָבִי.

וְהִנֵּה, כְּאֲשֶׁר פָּרְצָה הַמְּלַחְמָה נִכְנָסוּ הַגְּרָמָנִים לְעִירַתְנוּ, וְהִסְתַּעְרוּ עֲלֵינוּ בְּאֲכֻזָּיוֹת נוֹרָאָה, וְלָקְחוּ עִמָּהֶם אֶת אָבִי וְאִמִּי, אֶת אַחֵי וְאֶחָיוֹתַי, וְאִף אֶת "מֹשֶׁה הַחֵיט" וְכָל מִשְׁפַּחְתּוֹ, וְעַקְדוּ אוֹתָם עַל קִידוּשׁ ה'. כָּלֵם לְצַעְרֵי נִסְפוֹ, וְרַק אֲנִי נִשְׁאַרְתִּי לְפַלִּיטָה. שְׁהִיתִי שְׁנַתִּים תְּמִימוֹת בְּמַחְנֵה רִיפוּז, שָׁבוּ עֲבַדְתִּי קָשָׁה מְאֹד! וּבְהִיוֹתִי בְּגִיל 15 הִשְׁתַּחֲרַרְתִּי מִהַמְּחַנֵּה. לְאַחַר שְׁחֲרוּרֵי הַכְּרַתִּי חֵבֵר, שֶׁהָיָה רְחוֹק מִתּוֹרָה וּמִצְוֹת. וְכִיּוֹן שֶׁלֹּא לְמַדְתִּי, וְאִף לֹא הַתְּפַלְלִיתִי, הַתְּחַלֵּתִי לְזַלְזַל בְּמִצְוֹת וּלְעֲשׂוֹת כְּמַעֲשָׂיו, אֲךָ תְּמִיד נוֹהַרְתִּי מְלַחֵל אֶת הַשַּׁבָּת. (הַיִּיתִי בְּטוּחַ שֶׁלֹּא אֲחַלֵּל שַׁבָּת לְעוֹלָם!).

וְהִנֵּה, בְּאַחַת הַשַּׁבָּתוֹת יִשְׁבְּנוּ מִסְבִּיב לְשִׁלְחוֹן עָרוּךְ כָּל טוֹב, אֲנִי וְחֲבֵרֵי, וְאֲכַלְנוּ כְּאוֹת נִפְשָׁנוּ. בְּסִיּוּם הָאָרוּחָה שֶׁלִּף חֲבֵרֵי סִיגְרִיָּה וְהַחֵל לְעֵשֶׂן, וְאָמַר לִי: "לְאַחַר סְעוּדָה דְּשָׁנָה שְׁכּוֹזָת, אֵין דְּבַר יוֹתֵר מִתְּבַקֵּשׁ מֵעִישׁוֹן סִיגְרִיָּה". וְאִף-עַל-פִּי שִׁידַע הוּא שֶׁמְעוֹלָם לֹא עֲשִׂנָתִי בְּשַׁבָּת, תַּחֲב לִי סִיגְרִיָּה בְּפִי, וְהִצִּית אוֹתָהּ. יִצְרִי הַגְּדוֹל בְּעַר בְּקַרְבֵי מְאֹד, וְלְאַחַר הַסִּיגְרִיָּה הָרֵאוּשׁוֹנָה הַחֲלִטְתִּי לְהַמְשִׁיךְ וּלְעֵשֶׂן. וְכֵן, לְצַעְרֵי הַרְבֵּי, עֲשִׂנָתִי אִתּוֹ כְּמָה סִיגְרִיּוֹת. לְאַחַר מִכֵּן הוּא אָמַר לִי: "כְּבֵר עִישְׁנָתְ בְּשַׁבָּת, אֲזִ הִבָּה וְנִסְעָ לְמִרְכּוּז הָעִיר לְבָלוֹת". עֲלֵינוּ מִיַּד ל'חֲשֻׁמְלִית' הַיּוֹרְדַת מִן הַהָר אֶל הָעִיר הַהוּמָה. אֲנָשִׁים רַבִּים הִלְכוּ שָׁם בְּרַחוּב, וּלְפָתַע, אֶת מִי רוֹאוֹת עֵינָי? אֶת "מֹשֶׁה הַחֵיט"! הוּא וְלֹא אַחֲרָיו לֹא הֶאֱמַנְתִּי לְמַרְאֵה עֵינָי. כִּיּוֹן שִׁידַעְתִּי שֶׁהוּא נִסְפָּה בְּשׂוֹאָה, הַתְּבוֹנְנָתִי בּוֹ וְחֲשַׁבְתִּי, אוּלַי אֲנִי הוּזָה? אֲךָ לֹא! זֶה הוּא! אֲנִי מְזַהֶה אוֹתוֹ בּוֹדָאוֹת. וְכֵן, בְּעוֹדֵי עוֹמֵד וּמִשְׁתוֹמֵם, הִגִּיעַ "מֹשֶׁה הַחֵיט" סְמוּךְ אֵלַי מִמֶּשׁ. וּלְפָתַע נִעְלַם כְּלֹא הָיָה. פְּרַצְתִּי בְּבִכִי, וְאָמַרְתִּי לְחֲבֵרֵי: "אֲנִי חוֹזֵר!" נִכְנַסְתִּי לְחֲדָרִי, וּבִכִּיתִי נוֹרָאוֹת, כְּשֶׁפָּנִי טְמוּנוֹת בְּפָרִית, עַד שֶׁנִּרְדַּמְתִּי. וּבְחֲלוּמֵי, רוֹאָה אֲנִי אֶת "מֹשֶׁה הַחֵיט" מְחִיךְ אֵלַי, וְאוֹמֵר: "אַבְיָךְ הַחֲזִיר אוֹתִי בְּתִשׁוּבָה! לֹא יְכוּלְתִי לְהַשְׁלִים עִם כֶּךָ שְׁבָנוּ יְחַלֵּל שַׁבָּת, לְכֵן בְּקִשְׁתִּי רִשׁוּת מִבֵּית דִּין שֶׁל מַעֲלָה לְבוֹא וּלְהַצִּילְךָ מִרְדַּת שַׁחַת!". כֵּךָ אָמַר לִי "מֹשֶׁה הַחֵיט" בְּחֲלוּם... וּמֵאֵז הִפְכָתִי לְאָדָם אַחֲרָ! וּמֵאוֹתוֹ יוֹם מִשְׁתַּדֵּל אֲנִי לְדַקְדַּק בְּמִצְוָה קְלָה כְּבַחְמוּרָה, וְאַהֲבַת הַתּוֹרָה וְלוֹמְדֶיהָ בּוֹעֶרֶת הִיא כְּאֵשׁ בְּקַרְבֵי, וּבּוֹדָאֵי שֶׁלֹּא תִכְבֶּה לְעוֹלָם עוֹד!

לְשַׁמּוֹר עַל קְדוּשַׁת הַגִּילְיוֹן!

שַׁבָּת שְׁלוֹם לְכָל בֵּית יִשְׂרָאֵל!

"בני ציון"

"וישב יוסף את בני ישראל לאמר פקד פקד אלהים אתכם, והעלתם את עצמתי מזה"

על דברי יוסף לאחיו לפני מותו, "פקד פקד אלהים אתכם, והעלתם את עצמתי מזה", פרש "בעל הטורים": "פקד" הוא מלשון חסרון, כמו שכתוב (במדבר לא, מט): "ולא נפקד ממנו איש". והנה, "פקוד" (בכתיב מלא) הוא בגמטריה "קץ" (=190). ובכך רמז יוסף לאחיו, שהקב"ה יחסיר לישראל "קץ" (=190) שנים מתוך ת' (=400) השנים שנגזרו עליהם בברית בין הבתרים. ולכן כל גלות מצרים תהיה רק רד"ו (=210) שנים, ולא ת' (=400) שנים, כפי שנגזר על ישראל (210=190-400).

וכפי דבריו של "בעל הטורים": "פקוד", לשון חסרון, כמו ולא נפקד ממנו איש'. (וכאן רמז להם יוסף), שמניין פקוד (=190) חסר מ-ת' (=400) שנה, וישאר להם להיות בגלות מצרים רק רד"ו (=210 שנים).

אם כן, ויוסף רצה לרמוז להם שגלות מצרים תהיה רק רד"ו (=210) שנים, איך מתקשר מה שאמר להם יוסף (בהמשך הפסוק) – "והעלתם את עצמתי מזה"? וכי רק בגלל שהקב"ה יותר להם על "קץ" (=190) שנים, הם יעלו את עצמותיו מארץ מצרים? ואם יצטרכו ישראל להיות במצרים ת' (=400) שנים, לא יצטרכו להעלות את עצמותיו משם?

אומר על-כך הרה"ק פינחס פרידמן: נראה לי שב ענין זה על-פי מה שהקשו המפרשים: אם הקב"ה גזר על ישראל להיות בגלות במצרים ת' (=400) שנים, איך יצאו ישראל מהגלות כבר לאחר רד"ו (=210) שנים בלבד? נקדים להביא מה ששנינו בגמרא (שבת יד'): "אמר רב חמא בר גוריא, אמר רב: לעולם אל ישנה אדם בנו בין הבנים, שבשביל משקל שני סלעים מילת (=מחיר פתונת הפסים), שנתן יעקב ליוסף יותר משאר בניו, נתקנאו בו אחיו, ונתגלגל הדבר, וירדו אבותינו למצרים". והקשו שם "התוספות" על הגמרא: הרי ענין זה, ש"ירדו אבותינו למצרים", נגזר עוד קודם, בברית בין הבתרים, כמו שכתוב: "ויאמר לאברם ידע תדע פי גר יהיה זרעך בארץ לא להם ועבדום וענו אתם ארבע מאות שנה". וברור שאין זה קשור לכך שהשבטים נתקנאו ביוסף בגלל כתנת הפסים.

כדי לבאר ענין זה, נקדים להביא מה שאומר בעל "דגל מחנה אפרים", בשם סבו הבעש"ט, שצריכים אנו לדעת שמפי הקב"ה יוצאות אותיות להנהגת העולם, וכשאותיות אלה יורדות למטה, אלינו, הן מצטרפות לפי מדרגת המקבלים. ומאחר שמאתו יתברך לא תצאנה הרעות, כמו שכתוב (איכה ג, לח): "מפי עליון לא תצא הרעות... – כל ההשפעות שמשפיע ה' יתברך משמים הן חסד ורחמים – אלא שבירידתן למטה, הן מתהפכות לפי מדרגת המקבלים.

ולכן אם המקבלים הם עובדי ה' יתברך, או הצרופים נשאים כפי שהיו למעלה, חסד ורחמים. אבל אם חלילה אין המקבלים ראויים לקבל את השפע היורד, מחמת רוע מעשיהם, כי אז מקבלות האותיות צרופ אחר, והחסד הופך לדין, הענג נהפך ח"ו לנגע (אותן האותיות), השפע נהפך לפשע, ורצה נהפך לצרה וכו'.

אבל כשאדם חוזר בתשובה ומתפלל אל ה' יתברך, או הולך לתלמיד חכם כדי שיתן תיקון לנשמתו ויתפלל עבורו, הרי הוא מחזיר את צרופי האותיות כפי שהיו למעלה, לחסד ולרחמים, וכך מבטל הוא את הדין מעליו. שואל על-כך הרמב"ן, איך יכול האדם להתפלל כדי לשנות את גזירת הקב"ה? הלא אין שום שינוי של רצון לפני (=אצל) ה' יתברך, כי לא בן אדם הוא שישנה את דעתו!

אומר על כך ה"דגל מחנה אפרים" בשם הבעש"ט: הרי השפע היורד מאיתו יתברך על-ידי צרופי האותיות, הוא תמיד רק צרופים של חסד ורחמים, כמו שכתוב "מפי עליון לא תצא הרעות...". ורק האדם, על-ידי צונותיו למטה, גורם להפיכת הצרופ מחסד לדין (וענג נהפך לנגע וכו'). ואם כן, תפילתו של האדם החוזר בתשובה, להחזיר את צרופי האותיות לשורשם כפי שיצאו מפי הקב"ה אינה שינוי רצון ה' יתברך! אלא אדרבא, יש בזה

עבודת קדש – להעמיד את רצון הבורא יתברך כפי שהיה, ולהפוך בחזרה את הנגע לענג, ואת הצרה לרצה, כפי שהיה למעלה.

נמצאנו למדים מכל זה, שתפילה יכולה לשנות ולהפך את צירופי האותיות של גזר הדין לחסד ולרחמים.

והנה, בענין זה של צירופי אותיות, אומר הזוהר הקדוש (חוקת קפ'), שהאות ת' מורכבת מצירוף של האות ד' והאות נ', וכפי דברי הזוהר הקדושים: "ת' הוא ד' ו-נ' מתבר כחדא (=מחובר ביחד)".

ומעתה יש לומר, שאמנם נגזר על ישראל להיות בגלות מצרים ת' שנים. אולם, על-ידי תפילתם וזעקתם לשמים, שינו את צירוף האות ת' ל-ד'נ', על-ידי הפרדה של האותיות המרכיבות את האות ת'.

ולפי זה יש לומר, שכיון שישראל התפללו וזעקו לה' יתברך, כפי שכתוב: "ויאנחו בני ישראל מן העבדה ויזעקו ותעל שועתם אל האלהים מן העבדה", הנה, על-ידי תפילתם ושועתם לפניו יתברך, התהפכה גזירת ה-ת' (=400), ונעשה מזה ד' (=54).

ענין זה, אומר הרה"ק פינתס פרידמן, רמזו בכתוב בו אומר הקב"ה לאברהם בברית בין הבתרים: "וגם את הגוי אשר יעבדו דן אנכי". (בפרוש כאן התכוון ש"הגוי" הם ישראל, כמו שאמר הקב"ה ליעקב: "אני אל שדי פרה ורבה גוי וקהל גוים יהיה ממך"). ולכן, כאן הקב"ה מגלה לאברהם, שאם ישראל, הנקראים "גוי", יעבדו אותו במצרים, ולא ישנו את שמם, לשונם ולבושם (וכו') – אז "דן אנכי" – דהינו, אהפוך להם את גזירת בין הבתרים ל-ד' (=54) שנים בלבד.

אם כך יש לנו לשאול: אם הקב"ה קבל את תפילתם של ישראל, והפך להם את הגזירה מ-ת' (=400) שנים ל-ד' (=54) שנים, מדוע התארכה גלות מצרים, וישראל נגאלו לאחר רד' (=210) שנים?

אלא, אומרים חז"ל בספרים הקדושים: מאחר והשבטים פגמו במכירת יוסף למצרים, על-ידי כך נתוספו להם עוד 156 שנים, כמנין השם "יוסף". ועתה, אם נצרף את 156 השנים שנגזרו על ישראל בגלל מכירת יוסף,

ל-ד' (=54) שנים, נקבל בדיוק רד' (=210) שנים, שזה מנין השנים שהיו ישראל בגלות מצרים (156+54=210). (יש לומר עוד, שיוסף הוא מידת היסוד, שהיא המידה הששית. ומאחר ו"יוסף" הוא שש פעמים שם הוי"ה –

נקבל, שבמכירת יוסף פגמו ישראל בשש פעמים שם הוי"ה, שהם גם גמטריה 156 (6 x 26=156).

והנה, על הכתוב (יהושע כד', לב'): "ואת עצמות יוסף אשר העלו בני ישראל ממצרים קברו בשכם", שנינו בגמרא (סוטה יג'): "אמר רבי חמא בר חנינא, משכם גנבוהו, ולשכם נחזיר אבידתו". כלומר, מאחר והשבטים מכרו את יוסף בשכם, הנה הם צריכים להחזיר אותו חזרה לשכם, כדין אדם המחזיר את הגניבה שגנב. ומטעם זה השביע יוסף את אחיו שיעלוהו ממצרים, כדי שיהזירו אותו לשכם, כדין גנב המחזיר את גניבתו.

והנה, כידוע השבטים סברו שמכירת יוסף נעשתה כדין, כמו שמבואר (ב"ר פד', יו'): "אמרו (השבטים): נלך ונתפוס דרכו של עולם: כנען שחטא, לא לעבד נתקלל? אף זה (=יוסף), (ולכן) לכו ונמכרנו לישמעאלים" (=נמכור אותו להיות עבד).

ולכן, כדי להוכיח לשבטים שהם טועים, ומה שמכרו אותו היה שלא כדין, אמר להם יוסף: "פקד יפקד אלהים אתכם, והעלתם את עצמתי מזה". כלומר, רמז להם, שהקב"ה יחסיר "קץ" (=190) שנים, והם לא יהיו במצרים, אלא רד' (=210) שנים.

וקשה כאן. שהרי, אמרנו שהועילה תפילתם של ישראל להפוך ת' (=400) שנים, ל-ד' (=54) שנים. אם כך, מדוע התארכה גלות מצרים ל-רד' (=210)?

אלא, כפי שבארנו, הקב"ה הוסיף לישראל 156 (=גמטריה "יוסף") שנים, על ד' (=54) השנים, בגלל שפגמו השבטים במכירת יוסף, ונתארכה הגלות בגלל זה ל-רד' (=210) שנים.

וזהו שאמר יוסף לאחיו: "והעלתם את עצמתי מזה" – מזה שאתם מעלים את עצמותי חזרה לשכם, כדין גנב המחזיר את גניבתו, מוכח שטעיתם, ועשיתם שלא כדין כאשר מכרתם אותי למצרים.

ולכן אומר יוסף לאחיו: "פקד יפקד אלהים אתכם" – בגלל שהתארכה הגלות ל-רד' (=210) שנים, לכן "והעלתם את עצמתי מזה" – מזה מוכח שטעיתם כאשר מכרתם אותי, ולא עשיתם כדין, ועל-כן צריכים אתם ל"והעלתם את עצמתי" – אתם תעלו את עצמותי חזרה לשכם, כדין גנב המחזיר את גניבתו. (על פי "אורה של תורה" להרה"ק

פינתס פרידמן) שבת שלום לכל בית ישראל! לשמור על קדושת הגיליון!

"בני ציון"

"ועשית עמדי חסד ואמת אל נא תקברני במצרים" (על פי "אורה של תורה" להרה"ק פינקס פרידמן)

ה"מגלה עמוקות" אומר, בשם ספר "הפליאה", שלעתיד לבוא יוציא אליהו הנביא את האות **ו'** משמו של **עשו**, וישאר **מעשו עש**. וזאת, כפי שרומז הכתוב (ישעיה נ', ט): "הן כלם כפגד יבלו **עש** יאכלם". אולם, את אותה האות **ו'** שיוציא אליהו מעשו הוא ימסור ליעקב אבינו, ושמו יהיה מלא - "**יעקוב**" - כמו שכתוב (ויקרא כו', מב): "וזכרתי את בריתי **יעקוב**". וצריך להבין ענין זה. שכן, מדוע יוציא אליהו מעשו את האות **ו'**, ויעביר אותה ליעקב?

והביאור הוא, כפי שכתוב בספרים הקדושים, שלכל **קליפה** (=כח טומאה) חיבת להיות **חיות/ניצוץ** מצד הקדושה, המחיה אותה (כמו שכתוב בהמיה ט', ו): "ואתה **מחיה** את כלם". שכן, ללא **ניצוץ** כזה, אין **לקליפה** קיום, והיא תתבטל מן העולם. לכן, כאשר מגיע הזמן שעולה ברצונו יתברך לבטל את **הקליפה**, מוציא הקב"ה את **הניצוץ** הקדוש שמחיה את **הקליפה**, והיא מתבטלת ביטול גמור כעפרא דאפעא (=כעפר הארץ). והנה, על מה שאמרה רחב למרגלים (שהחביאה בביתה), "ועשיתם גם אתם עם בית אבי חסד ונתתם לי אות **אמת**", שואל הזוהר הקדוש (ויחי רמא'): "ומאי אות **אמת**? דא אות **ו'** (=ומהו אות **אמת**? זו האות **ו'**). וכן כותב הזוהר שם (מתורגם): "סימן של חיים אינו שורה, אלא באות **אמת**. ומי היא אות **אמת**? זו האות **ו'**, משום שבה שורה (=יש) חיים".

(וזהו שכתוב בתיקוני הזוהר (תיקון סט, קיט'): "וישם ה' לקין אות לבלתי הכות אתו כל מצאו' - שוי עליה אות **ו'** לשזבא ליה" (=שם עליו את האות **ו'** להצילו)).

ומעתה מבואר מדוע לעתיד לבוא יוציא אליהו את האות **ו'** **מקליפת עשו**. שכן, האות **ו'** היא **הניצוץ** הנותן חיות לקליפת עשו. ולכן, כאשר יגיע הזמן שתתבטל **קליפת עשו**, במהרה בימינו, יבוא אליהו הנביא ויוציא את האות **ו'** משמו של **עשו**, וישאר ממנו **עש**, הרומז על ביטולו, בבחינת "כפגד יבלו **עש** יאכלם". והנה, מקרא מלא דבר הכתוב (מכה ז', כ'): "תתן **אמת** ליעקב". דהיינו, יעקב הוא בבחינת אות **ו'**, שהיא אות **אמת**. (ומטעם זה מוסיפים בתפילת העמידה/בשמונה עשרה את האות **ו'** דוקא ליעקב: "אלהי אברהם, אלהי יצחק, ואלהי יעקב" - כי יעקב הוא בבחינת האות **ו'**, שהיא **אמת**. (האר"י הקדוש "שער הכוונות" (דרושי העמידה)).

נמצא לפי זה, שהאות **ו'** בשמו של עשו היא **ניצוץ** השך ליעקב, שנפל בתוך **קליפת עשו**. לכן, לעתיד לבוא, יוציא אליהו את האות **ו'** מעשו, ויחזירה לבעלה האמיתי - יעקב - אשר מידתו היא **אמת**. (וזהו שכתוב: "ואחרי כן יצא אחיו (יעקב), וידו אחזת בעקב **עשו**". שכן, זוהי עבודתו של יעקב מעת הלידה - לאחוז באות **ו'**, שנמצאת בסוף/בעקב **עשו**, כדי להוציאה מן **הטומאה**, ולהחזירה לקדושה.

"ובולן לחוף ימים ישכן"

על הכתוב: "ובולן לחוף ימים ישכן...". מעיר רש"י, על-פי המדרש: **ובולן** עוסק בפרקמטיא (=במסחר) וממציא מזון לשבט יששכר, והם (=בני יששכר) עוסקים בתורה. הוא שאמר משה (בברכתו לשבטים לפני מותו): "שמח **ובולן** בצאתך, ויששכר באהליך" (דברים ל"ג, י"ח) - **ובולן** יוצא בפרקמטיא (=במסחר), ויששכר עוסק בתורה באהליו.

כאשר נתבונן היטב, נראה ששותפות זו, שבין יששכר וובולן, היא הכרחית לעצם הקיום של כלל ישראל במשך כל הדורות. שכן, שנינו במסכת אבות (פג', יז): "אם אין קמח - אין תורה, ואם אין תורה - אין קמח". נמצא, שתלמיד חכם, שהוא בבחינת "**יששכר**", אינו יכול לעסוק בתורה, אם אין לו קמח (=פרנסה) מצד **ובולן** התומך בו, שהרי "אם אין קמח - אין תורה". ואילו העוסק במסחר, שהוא בבחינת "**ובולן**", אינו יכול לזכות

בְּקִמַח (=בְּפֶרֶנְסָה) אִם אֵין לוֹ חֶלֶק וְנִחְלָה בְּתוֹרָה, שְׁהֲרִי²⁴ "אִם אֵין תּוֹרָה - אֵין קִמַח". לָכֵן, מִן הַהִכָּרַח (=מִתּוֹךְ נְחִיצוֹת וְצָרָךְ זֶה לְזֶה) שִׁיעֲשׂוּ שׁוֹתֵפוֹת בֵּינֵיהֶם - **זְבוּלָן** תּוֹמֵךְ **בִּישְׁשָׁכָר** וּמִסְפֵּק לוֹ קִמַח, שְׁעַל-יָדַי כֶּךָ יוֹכַל (**יִשְׁשָׁכָר**) לְעֶסוֹק בְּתוֹרָה. וְאֵילוֹ **יִשְׁשָׁכָר** מִסְפֵּק לוֹ בְּתִמּוּרָה חֶלֶק מִתּוֹרָתוֹ, כְּדֵי שִׁיּוֹכַל (**זְבוּלָן**) לְהִצְלִיחַ בְּמִסְחָרוֹ, וְכֵךְ יֵשׁ בֵּינֵיהֶם יַחַד גַּם תּוֹרָה וְגַם קִמַח.

וַיֵּשׁ לוֹמֵר בְּעֵנְיָן זֶה רַעֲיוֹן חֲדָשׁ, עַל-פִּי מָה שִׁשְׁנִינוּ בְּגִמְרָא, שְׁבָרִיכַת מַיִם, הָעוֹמְדָת עַל חוּף הַיָּם, אִם יֵשׁ לָהּ הַשְּׂקָה עִם הַיָּם (=אִם מִי הַבְּרִיכָה מְחוּבָרִים עִם מֵי הַיָּם), יֵשׁ לְבָרִיכָה הַזֹּאת דִּין שֶׁל יָם, וְהַטּוֹבֵל בָּהּ טָהוֹר, אֲפִילוֹ אִם אֵין בְּבָרִיכָה מ' (=40) סָאָה.

וְהִנֵּה, כִּידוּעַ, חו"ל הַמְשִׁילוֹ אֶת הַתּוֹרָה הַקְדוּשָׁה לְמַיִם, כְּמוֹ שְׁכַתּוֹב (בבא קמא יז): "אֵין מַיִם אֲלֵא תּוֹרָה, שְׁנֵאמַר: 'הוּי כָּל צְמָא לְכוּ לְמַיִם'". לְעוֹמֵת זֹאת, הַמְשִׁילוֹ חו"ל אֶת עֵנְיָנֵי הָעוֹלָם הַזֶּה לְ"מַיִם הַיִּדוּנִים", כְּמוֹ שְׁכַתּוֹב בְּתַהֲלִימִים (קכד, ה): "אֲזִי עֶבֶר עַל נַפְשֵׁנוּ הַמַּיִם הַיִּדוּנִים". וְלִכְאוּרָה יֵשׁ לָנוּ לְשֹׂאֵל כֶּאֱן: הֲרֵי תַכְלִית יְרִידַת הַנְּשֻׁמָּה לְעוֹלָם הַזֶּה הִיא כְּדֵי שִׁיתַּעֲסֵק הָאָדָם בְּתוֹרָה וּבַעֲבוּדַת ה', שֶׁהֵם "הַמַּיִם הַטְּהוּרִים". אִם כֶּךָ, אֵיךְ יֵשׁ תִּיקוּן לְמָה שֶׁהוּא עוֹסֵק בְּעֵנְיָנֵי הָעוֹלָם הַזֶּה (בְּמִשְׁאֵא וּמִתָּן וכו'), שֶׁהֵם "הַמַּיִם הַיִּדוּנִים"?

וַיֵּשׁ לוֹמֵר, שֶׁהַתְּשׁוּבָה הִיא, שְׂאֵם הָאָדָם עוֹשֶׂה הַשְּׂקָה, וּמְחַבֵּר אֶת "הַמַּיִם הַיִּדוּנִים" (=עֵנְיָנֵי הָעוֹלָם הַזֶּה) עִם "הַמַּיִם הַטְּהוּרִים" (=עֶסֶק הַתּוֹרָה) - הִנֵּה, עַל-יָדַי כֶּךָ מְקַבְּלִים גַּם "הַמַּיִם הַיִּדוּנִים" קְדוּשָׁה וְטָהָרָה מְ"הַמַּיִם הַטְּהוּרִים", כְּדִין מְקוּהָ טָהָרָה, וְנַעֲשֶׂה הַכֹּל טָהוֹר.

וְלָכֵן אוֹמְרִים חו"ל בְּגִמְרָא (שבת לא): "בְּשַׁעֲהַ שְׁמַכְנִיסִין אָדָם לְדִין (לְאַחַר הַפְּטִירָה), אוֹמְרִים לוֹ: נִשְׂאָת וְנִתַּת בְּאִמּוּנָה? קִבְעַת עֵתִים לְתוֹרָה?" - דְּהִינוּ, הָאֵם חֲבַרְתָּ בֵּין מַיִם לְמַיִם? בֵּין "הַמַּיִם הַיִּדוּנִים" (=מִשְׁאֵא וּמִתָּן) לְבֵין "הַמַּיִם הַטְּהוּרִים" (=תְּלַמוּד תּוֹרָה), שְׂאֵז מִתְחַבְּרִים הַמַּיִם עִם הַמַּיִם, כְּדִין הַשְּׂקָה שֶׁל מְקוּהָ, וְהַכֹּל נַעֲשֶׂה בְּקְדוּשָׁה וּבְטָהָרָה.

עַל-פִּי הָאָמוֹר, נוֹכַל לְהַבִּין, מִדּוּעַ הַפְּלִיגוֹ חו"ל כֹּל-כֶּךָ בְּגִדְלֵי הַהִתְקַשְׁרוֹת וְהַהֲדַבְּקוֹת בְּחַכְמֵי הַתּוֹרָה וּבְצַדִּיקֵי הַדּוֹר, עוֹבְדֵי ה'. וְזֹאת, כְּמוֹ שִׁשְׁנִינוּ (אבות א, ד): "יְהִי בֵיתְךָ בֵּית וַעֲדָ לְחַכְמִים, וְהוּי מִתְאַבֵּק בְּעַפְרֵ רַגְלֵיהֶם, וְהוּי שׁוֹתֵה בְּצִמָּא אֶת דְּבָרֵיהֶם". וְהַעֲנִין הוּא, כִּי עֵינְךָ עֹסֵק הַתּוֹרָה הוּא כְּאֲשֶׁר הָאָדָם עוֹסֵק בְּתוֹרָה לְשִׁמְהָ, בְּלִתִּי לָהּ לְבָדוֹ, בְּלִי שׁוּם פְּנִיּוֹת. וְאוּלָם, לְצַעֲרָנוּ, לֹא כָּל אָדָם זוֹכֵה לְהַגִּיעַ לְמַדְרָגָה זוֹ שֶׁל הַצַּדִּיקִים, הָעוֹבְדִים אֶת ה' לְבָדוֹ. שְׁהֲרִי, בְּנֵי עֲלִיָּה מוֹעֲטִים הֵם.

לָכֵן, הָעֲצָה הַיְעוּצָה הִיא לְהַדְּבֵק בְּחַכְמֵי הַתּוֹרָה וּבְצַדִּיקֵי הַדּוֹר, הָעוֹסְקִים בְּשְׁלִימוֹת בְּתוֹרָה וּבַעֲבוּדַת ה'. וְעַל-יָדַי כֶּךָ, עַל-יָדַי הַדְּבָקוֹת בְּחַכְמֵי יִשְׂרָאֵל, עוֹשֶׂה הָאָדָם הַפְּשוּט דִּין הַשְּׂקָה, וּמְחַבֵּר אֶת הַ"מַּיִם" שְׁלוֹ (=עֶסֶק תּוֹרָתוֹ) עִם הַ"מַּיִם" שֶׁל הַצַּדִּיקִים, וְעַל-יָדַי כֶּךָ מְקַבְּלֵם גַּם עֶסֶק תּוֹרָתוֹ תִּיקוּן וּשְׁלִימוֹת.

עֵנְיָן זֶה, שְׁצָרִיךְ הָאָדָם לְעֲשׂוֹת דִּין הַשְּׂקָה וְלְהִתְקַשֵּׁר עִם צַדִּיקֵי הַדּוֹר, לוֹמְדִים אָנוּ מִכְּשִׁלוֹן יִשְׂרָאֵל בְּחַטָּא הָעֶגְלָה. הִנֵּה, לְפָנַי שְׁעָלָה מִשֶּׁה לְהָרִי סִינַי, כְּדֵי לְקַבֵּל אֶת הַלּוּחוֹת, הָיוּ יִשְׂרָאֵל מְקוֹשְׁרִים לְמוֹשֶׁה רַבְּנוּ, וְזָכוּ לְהִגָּנָה מִפְּנֵי הַיִּצָר הָרָע. אוּלָם, לְאַחַר שְׁעָלָה מִשֶּׁה לְמָרוֹם, הַתְּנַתֵּק הַקִּשָּׁר שֶׁל יִשְׂרָאֵל עִמּוֹ (=עִם מִשֶּׁה), וּמִמִּילָא נִפְלוּ יִשְׂרָאֵל בְּרִשְׁתֵּי הַיִּצָר, וְנִכְשְׁלוּ עִם הָעֶרֶב רַב, לְעֲשׂוֹת **עֶגְלַת מִסְכָּה**. וְלָכֵן, כְּאֲשֶׁר יָרַד מִשֶּׁה מִהָרִי סִינַי, מִיָּד לָקַח אֶת הָעֶגְלָה וְשָׂרַף אוֹתוֹ, כְּמוֹ שְׁכַתּוֹב: "וַיִּקַּח אֶת הָעֶגְלָה אֲשֶׁר עָשׂוּ וַיִּשְׂרַף בָּאֵשׁ...". אוּלָם, בְּהַמְשָׁךְ גַּם כְּתוֹב: "וַיִּזְרַע עַל פְּנֵי הַמַּיִם וַיִּשָּׂק אֶת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל". "וַיִּשָּׂק" - שְׁלַמַּד אֶת יִשְׂרָאֵל דִּין הַשְּׂקָה. דְּהִינוּ, שְׁצָרִיךְ לְהִיּוֹת מְקוֹשֵׁר עִם מְנַהִיג הַדּוֹר, בְּקִשָּׁר בִּלְיַנְתֵּק לְעוֹלָם. (עַל פִּי "אוּרָה שֶׁל תּוֹרָה" לְהַרְהֵ"ק פִּינְחָס פְּרִידְמָן) אִם אֵין אֲנִי לִי - מִי לִי?

מַעֲשֶׂה בְּחִסִּיד אַחַד, שְׁבָא אֶל הַצַּדִּיק רַבִּי מֵאִיר יִחִיאֵל מְאוּסְטְרוֹבִיץ, וְהַתְּלוּנָן בְּאִזְנוֹ עַל-כֶּךָ שְׁבָאֵחַד הַיָּמִים הַזְּכִיר לְפָנָיו חוֹלָה אָנוּשׁ מְבַנֵּי מִשְׁפַּחְתּוֹ, וּבְכָל זֹאת לֹא הוֹטֵב כָּלֵל לְחוֹלָה, הַזְּקוּק לְרַחֲמִים. הִשִּׁיב לוֹ הַצַּדִּיק מְאוּסְטְרוֹבִיץ: מָה אֲנִי אֶשֶׂם בְּכֶךָ, שֶׁהַקֶּב"ה לֹא הַחִישׁ עַד הַיּוֹם רְפוּאָה לְאוֹתוֹ חוֹלָה?

קָרָא הַחִסִּיד בְּעִגְמוֹמִיּוֹת (=בְּצַעַר) בְּאִזְנֵי רַבּוֹ: הֲרִי חו"ל אֲמָרוּ בְּמִסְכַּת בְּבֵא בְּתָרָא (קטז, ע"א): "כָּל שֵׁשׁ לוֹ חוֹלָה בְּתוֹךְ בֵּיתוֹ, יִלְךְ אֲצֵל חָכָם וַיִּבְקַשׁ עָלָיו רַחֲמִים". וְזֶה מָה שְׁעִשִּׂיתִי - אֲמַר הַחִסִּיד לְרַבּוֹ - בְּאִתִּי אֵל כְּבוֹדוֹ כְּדֵי שְׁתַּעוֹרֵר עַל הַחוֹלָה רַחֲמֵי שָׁמַיִם! הַנִּיעַ הָאֲדַמּו"ר מְאוּסְטְרוֹבִיץ אֶת רִאשׁוֹ בְּעַצֵּב, וְאָמַר: תֵּן דַּעַתְךָ עַל שְׁלֵא נֵאמַר "יִלְךְ אֲצֵל חָכָם וַיִּבְקַשׁ עָלָיו רַחֲמִים", אֲלֵא נֵאמַר: "יִלְךְ אֲצֵל חָכָם וַיִּבְקַשׁ עָלָיו רַחֲמִים" - דְּהִינוּ שְׁנִדְרָשׁ כֶּאֱן מִהַחוֹלָה לְעֲשׂוֹת שְׁנֵי דְבָרִים: רִאשִׁית "יִלְךְ אֲצֵל חָכָם" - יִפְנֶה לְצַדִּיק וְחִסִּיד, שְׁזָכוּתוֹ רַבָּה לְקַרְוֵעַ כָּל גְּזִירָה קָשָׁה. וְשֵׁנִית, "וַיִּבְקַשׁ עָלָיו רַחֲמִים" - הַחוֹלָה עֲצָמוֹ צָרִיךְ לְהַתְּפַלֵּל וּלְבַקֵּשׁ רַחֲמֵי שָׁמַיִם, וְלֹא יִסְמוֹךְ רַק עַל פְּנִיתוֹ לְרַבִּי...

שַׁבַּת שְׁלוֹם לְכָל בֵּית יִשְׂרָאֵל! נָא לְשִׁמּוֹר עַל קְדוּשַׁת הַגִּילְיוֹן!

"בני ציון"

בשכמל"ו – ראשי תיבות: "ברוך שם כבוד מלכותו לעולם ועד" (על פי "אורה של תורה" להרה"ק פינחס פרידמן)

על הכתוב, ויקרא יעקב אל בניו ויאמר האספו ואגידה לכם את אשר יקרא אתכם באחרית הימים, שנינו בגמרא (פסחים נו, עא): "אמר רבי שמעון בן לקיש: ויקרא יעקב אל בניו ויאמר האספו ואגידה לכם... – בקש יעקב לגלות לבניו קץ הימין, ונסתלקה ממנו השכינה. אמר (יעקב): שמא חס ושלום יש במטתי (=בורעי, בבני) פסול? כאברהם שיצא ממנו ישמעאל, ואבי (=יצחק) שיצא ממנו עשו? אמרו לו בניו: שמע ישראל ה' אלקינו ה' אחד, (כלומר) כשם שאין בלבך, אלא (אל) אחד, כך אין בלבנו אלא (אל) אחד. באותה שעה פתח יעקב אבינו ואמר: 'ברוך שם כבוד מלכותו לעולם ועד'" (ראשי תיבות: בשכמל"ו).

וצריכים אנו להבין ענין זה. שכן, מדוע ענה יעקב אבינו ואמר לבניו, "ברוך שם כבוד מלכותו, לעולם ועד"? נקדים מה שכתוב בזהר הקדוש ("כי תצא" רפב), שישש אותיות אלו, בשכמל"ו, הן בבחינת כנפים.

ויבאר ה"עבודת ישראל", בשם המגיד הקדוש מקאזניץ זיע"א (ליקוטים, דף רעח), ואמר, שכונת הזהר היא שראשי התיבות בשכמל"ו, או בחילוף בשלומ"ך, הם בבחינת כנפים לשם ה' יתברך, והם פורחים להגיד את גדולתו של מלך מלכי המלכים, ולהעיד על שלימותו, כי הוא שלם במלכותו, וזהו בשלומ"ך.

ומוסף ה"עבודת ישראל", בנמן שבית המקדש היה קים והמלכות היתה שלימה, היו באמת שש כנפים (כמנין בשלומ"ך) לשמו יתברך. אולם, לאחר חרבן בית המקדש, כאשר נחרב בית תפארתנו וגלה מציון הדרה, נעלמה כבוד מלכותו יתברך. ולכן, כאשר ראה יחזקאל הנביא את האופנים וחיות הקדש, ראה שיש להם רק ארבע כנפים (כמו שכתוב (יחזקאל א, ו): "וארבע כנפים לאחת להם..."). שכן, נחסרו שתי כנפים שהם כנגד "כבוד מלכותו" – שהרי, כבוד מלכותו, נסתר בעת החרבן לעת עתה.

בענין זה אמר הרה"ק פינחס פרידמן: הנה, מובא בספר "הנותן אמרי שפר" (להרה"ק רבי ישעיה נפתלי הרץ מנינאב זצ"ל, נכדו של ה"בני יששכר"), שאם מברכים ברכה לבטלה, חלילה, צריך לומר מיד: "ברוך שם כבוד מלכותו לעולם ועד", כפי שנפסק בשלחן ערוך (או"ח סימן רז, סעיף ו). וצריכים אנו להבין ענין זה. שכן, איך מועיל לומר "ברוך שם כבוד מלכותו לעולם ועד" כאשר מברכים ברכה לבטלה?

ופרש שם הרה"ק רבי ישעיה נפתלי הרץ בדברי קודשו, ואמר: "למה תקנו למי שהזכיר השם לבטלה לומר בשכמל"ו (=ברוך שם כבוד מלכותו לעולם ועד)? (אלא)... על שלא פון (האדם) בברכתו, לא פרחא (=עלתה) (הברכה) לעילא (=למעלה). לכן אומרים זאת (=בשכמל"ו), כי הם נקראים גדנפין (=כנפים), ונעשה בזה גדנפין (=כנפים לברכה) לפרוח לעילא".

נמצאנו למדים מדבריו הקדושים של הרה"ק רבי ישעיה נפתלי הרץ, שאם חלילה ברוך האדם ברכה לבטלה, צריך הוא לומר מיד: "ברוך שם כבוד מלכותו לעולם ועד", כיון שעל-ידי כך תעלה הברכה למעלה. שכן, כפי שלמדנו, שראשי התיבות בשכמל"ו (של "ברוך שם כבוד מלכותו לעולם ועד") הם בבחינת שש כנפים לשם ה' יתברך, והם מעלים את שמו יתברך לעילא (=למעלה).

על-פי האמור יפתח לנו פתח להבין, מה שבחר יעקב אבינו לומר לשבטים טרם פטירתו: "ברוך שם כבוד מלכותו לעולם ועד". שהנה, מצינו שהשבטים הקדושים התודו על מכירת יוסף, כאשר אמרו (בראשית מב, כא): "ויאמרו איש אל אחיו אבל אשמים אנחנו על אחינו (יוסף), אשר ראינו צרת נפשו בהתחננו אלינו ולא שמענו על כן באה אלינו הצרה הזאת". וכתב על-כך השל"ה הקדוש (מקץ, "תוכחת מוסר"), שהשבטים הזכירו בפסוק זה שש פעמים את האות א, זה אחר זה: "איש אל אחיו אבל אשמים אנחנו" – כדי לרמוז שיצר הרע שולט בנו ששת אלפים שנה, כמנין השנים שהעולם הזה קים.

ענין זה מבאר גם ה"מגלה עמוקות" (ויגש), על-פי מה שכתוב במדרש (ילקוט שמעוני משלי, סימן תתקכט): "אמר רב

יהודה: לא נמסרו הרוגים למלכות, אלא על (חטא) מכירתו של יוסף. אמר רבי אבין: הרי אומר עשרה (הרוגי מלכות), עשרה כל דור ודור, (ו) עדין אותו חטא תלוי".

נמצאנו למדים ממדרש זה דבר איום ונורא! גזירת עשרת הרוגי מלכות על מכירת יוסף היא בכל דור ודור, עד ביאת גואל צדק. ועל-כך, אומר ה"מגלה עמוקות", רמזו השבטים, באומרם, "איש אל אחיו אבל אשמים אנחנו", ראשי תיבות ששה אלפיי"ן (=שש אותיות א') – לומר, שחטא מכירת יוסף רודף אחרינו, כל ששת אלפי השנים שהעולם קיים.

וראוי להוסיף, מה שנינו בגמרא (יומא ט'): "מקדש שני שהיו עוסקין בתורה ובמצות ובגמילות חסדים, מפני מה חרב? מפני שהיתה בו שנאת חנם. ללמדך ששקולה שנאת חנם כנגד שלש עבירות: עבודה זרה, גלוי עריות, ושפיכות דמים". ומזה צריכים אנו להבין, שמאחר ונחרב בית תפארתנו בעון שנאת חנם, לא נזכה לגאולה העתידה – אלא רק על-ידי שנעקור מקרבנו מידה זו של שנאת חנם.

והנה, ראשי התיבות בשכמל"ו הם גם אותיות שלום בך, כדי לומר לנו, שהשלום והאחדות בין בני ישראל הם התיקון לשנאת החינם/מכירת יוסף הצדיק, והם שיביאו את הגאולה העתידה. וזאת, כמו שאומר דוד המלך: "למען אחי ורעי אדברה נא שלום בך, למען בית ה' אלהינו אבקשה טוב לך". דהיינו, צריכים אנו להגיע למצב של "אחי ורעי" – שכלנו אחים ורעים – ויש "שלום בך" – וכלם חיים בשלום. שכן, כל זה הוא "למען בית ה' אלהינו" – הוא מקרב את הגאולה ואת בנין "בית ה' אלהינו", כמו שאמרו חז"ל, שפיון שבית המקדש נחרב בעון שנאת חנם, הוא יבנה רק על-ידי אהבת חנם – במהרה בימינו, אמן. (המאמר בהרחבה באתר "בני ציון") יששכר חמר גרם רביץ בין המשפטים וירא מנחה כי טוב ואת הארץ כי נעמה ויט שכמו לסבל"

בספר "כאריה שאג" מובא על פסוק זה רמז נחמד: הנה, כידוע, כאשר שני אנשים רבים, ואחד מחרף את השני, אם השני עונה לו, ומשיב לו כגמולו – הרי המריבה גודלת, ויתכן שאחר-כך הראשון ישיב לו יותר ויותר ממה שהוא השיב לו, ותגדל המריבה, ולא תהיה לשניהם מנוחה אף פעם. מה שאין כן אם אדם אינו משיב לחברו, כאשר זה מחרפו, אז תשקט המריבה, ותהיה לו מנוחה. ועל-כך אמרו חז"ל (חולין פט'): "אין העולם מתקיים – אלא בשביל מי שבולם את עצמו בשעת מריבה, שנאמר: 'תלה ארץ על בלימה'".

לפי זה יש לומר גם כאן, שהכתוב "רביץ בין המשפטים" רומז על אדם הנמצא בשעת מריבה, וחברו מחרפו ומגדפו. אמנם יש לו לשון, הנמצאת בין השפטים, שעמה יכול הוא להשיב לחברו כאשר זה מחרפו – אך הוא "רביץ בין המשפטים". דהיינו, הלשון רובצת בין השפטים, והוא אינו פותח את פיו לענות לחברו. על-כן "וירא מנחה כי טוב ואת הארץ כי נעמה" – האדם רואה שלווה, מנוחה ונעימות בארץ. והכל בזכות מי שבולם את פיו בשעת מריבה. ועל-כך "ויט שכמו לסבל" – על דבר זה הוא מוכן לסבול ולא לחרף ולהשיב לחברו, שהרי הוא זוכה למנוחה ולקיים את הארץ...
"ויעל יוסף לקבר את אביו..." (נ' ז')

חז"ל מספרים (על פי סוטה יג' א'), שבעת שהגיעו השבטים עם ארונו של יעקב למערת המכפלה, שמע על-כך עשו הרשע, ומיד נטל עמו מהר שעיר לגיונים(=חילים) הרבה, ובא לחברון כדי לעכב את הקבורה של יעקב. אמר עשו לשבטים: קרית ארבע היא של ארבע זוגות: אדם וחוה, אברהם ושרה, יצחק ורבקה, ויעקב קבר את לאה בחלקו. לכן, המקום היחידי שנשאר הוא שלי. אמרו לו: והלא מכרת את חלקך ליעקב. אמר מכרת את חלקך ליעקב. אמר להם עשו: רק את חלק הבכורה מכרתי. כלום(=האם) מכרתי גם את החלק הפשוט(=מקום הקבורה)? אמרו לו: גם את זה מכרת. אמר להם: הראו לי שטר מכירה. אמרו לו: השטר בארץ מצרים, ומי ילך עתה להביאו? לבסוף, החליטו לשלוח את נפתלי שהוא קל רגלים לרוץ כאילה, שנאמר: "נפתלי אילה שלחה הנתן אמרי שפר". היה שם חשים, בנו של דן, שכבדו אנניו, ולא שמע כראוי. אמר לאחיו: מה הדבר הזה שמתוכחים עליו? אמרו לו: זה(=עשו) מעכב את הקבורה עד שיחזור נפתלי ממצרים. אמר להם חשים בן דן: עד שיבוא השטר ממצרים יהא אבא מוטל בבזיון...? נטל שבט בידו, והכה את עשו בראשו... אותה שעה פתח יעקב את עינו ושחק. והיה ראשו של עשו מתגלגל והולך, עד שנכנס לתוך מערת המכפלה, ונח בחיקו של יצחק. אותה שעה נתקמה נבואתה של רבקה, שאמרה: "למה אשפל גם שניכם יום אחד?" – שניהם, יעקב ועשו, נקברו ביום אחד(=באותו היום)...

נא לשמור על קדושת הגיליון!

שבת שלום לכל בית ישראל!

"בני ציון"

"בן פרת יוסף בן פרת עלי עין"

מהברכה שברך יעקב אבינו את יוסף הצדיק, "בן פרת יוסף בן פרת עלי עין", למדו חז"ל, שאין עין הרע שולטת בזרעו של יוסף, כמבואר בגמרא (ברכות כ'): רבי יוחנן (שהיה יפה-תאר), היה יושב בשערי הטבילה, כדי שבנות ישראל יסתכלו עליו, ויביאו ילדים יפים כמוהו. שאלו אותו חבריו: האם אינך מפחד מעין הרע? והשיב להם: "אנא, מזרעא דיוסף קא אתינא, דלא שלטא ביה עינא בישא(=אני מזרעו של יוסף, שלא שולטת בו עין הרע), דכתיב(=כמו שכתוב): 'בן פרת יוסף בן פרת עלי עין'".

וצריכים אנו לדעת, שהנזק של עין הרע הוא גדול מאד, כפי ששינונו בגמרא (בבא מציעא קו'): "והסיר ה' ממך כל חלי, אמר רב: זו עין". ופרש רש"י: "דבר שכל החולאים תלויים בו... זו עין הרע". הרי לנו דברים ברורים: כל החולאים הרעים שיש בעולם באים מעין הרע.

כדי לחזק ענין זה מספרת הגמרא (שם), שרב עלה לבית הקברות, ובדק ומצא, "(ש)תשעים ותשעה (אחוז מהקבורים שם, מתו) בעין רעה, ו(רק) אחד (מת) בדרך ארץ(=מיתה טבעית)". ואם כך, ועין הרע היא שפוגעת בתשעים ותשעה אחוזים מכל האנשים, מה יעשו אלו שאינם מזרעו של יוסף הצדיק?

לשמחתנו, גלו לנו חז"ל הקדושים חידוש נפלא, והוא: לא רק מי שהוא מזרעו של יוסף הצדיק, אין עין הרע שולטת עליו. אלא, כל אחד ואחד מישראל מסוגל להינצל מעין הרע. וזאת, על-ידי שיאמר: "אני מזרעו של יוסף הצדיק", כמבואר בגמרא (ברכות נה, מתרגם): "מי שנכנס לעיר, ומפחד מעין הרע, יאחוז אגודל יד ימין ביד שמאל, ואגודל יד שמאל ביד ימין, ויאמר כך: אני פלוני בן פלוני מזרעו של יוסף, שלא שולטת בו עין הרע, שנאמר: 'בן פרת יוסף בן פרת עלי עין'. אל תקרי עלי עין, אלא עולי עין".

ויש לנו לתמוה על דברי הגמרא. שכן, יש הרבה בתוך כלל ישראל, שהם אינם מזרעו של יוסף הצדיק. אם כן, איך יגידו, "אנא, מזרעא דיוסף קא אתינא, דלא שלטא ביה עינא בישא(=אני מזרעו של יוסף, שלא שולטת בו עין הרע), שזה דבר שקר? כפי שגם החיד"א הקדוש שואל בספרו "דבש לפי" (מערכת ע, סימן יט): "ולכאורה יש לחקור, (שהרי כתוב) 'דבר שקרים לא יכון לנגד עיני' (תהילים קא ז), וכתיב 'מדבר שקר תרחק'. ואיך ילמדו לשקר (לומר 'אני מזרעו של יוסף') ותו(=ועוד), איך יועיל (לאדם) לשקר?".

אלא, מתרץ שם החיד"א, שהיות ויוסף הצדיק כלכל את כל ישראל במצרים, זכה ונקראו כל ישראל על שמו, כפי שנקראים בני ישראל על שם יעקב אבינו (תהילים עז טז): "גאלת בזרוע עמה, בני יעקב ויוסף סלה". על-כן נמצא, שבאמת נחשבים כל ישראל לזרע יוסף, ואין זה דבר שקר כאשר הם אומרים "אני מזרעו של יוסף הצדיק". (ראוי להוסיף, שגם המהרש"א שואל את אותה השאלה, איך יאמר כל איש ישראל "אנא, מזרעא דיוסף קא אתינא(=אני מזרעו של יוסף)? אלא, מתרץ המהרש"א: "ויש לומר...דכל ישראל נקראו על שם יוסף, דכתיב (תהילים פ, ב): 'נהג כצאן יוסף'...").

אולם, יש לנו עוד להבין. שכן, אם אין עין הרע שולטת בישראל, משום שהם נחשבים לזרעו של יוסף, מה יתן ומה יוסיף לומר: "אנא, מזרעא דיוסף קא אתינא(=אני מזרעו של יוסף)? ועוד הרי למדנו שרב בדק ומצא בבית הקברות, שתשעים ותשעה אחוז מהקבורים שם מתו בעין רעה, ורק אחד מהם מת במיתה טבעית, אז איך שולטת בהם עין רעה?

כדי לבאר כל זאת, יש לנו קודם לתמוה על עצם קיום "עין הרע". שהרי, אנו מאמינים בני מאמינים שהכל נעשה בהשגחתו יתברך, וכל דבר שנגזר על האדם, לטוב, או חלילה לרע, הוא מן השמים, כפי שכתוב (חולין ז): "אין אדם נוקף(=נפגע ב) אצבעו מלמטה, אלא אם כן מכריזין עליו מלמעלה". אם כך, איך יכולה עין הרע לפגוע ולהזיק לאדם? ועוד יש לשאול, שאם באמת נגזר על האדם משמים שינזק על-ידי עין הרע, איך נתנו

חז"ל סגולות, כְּדֵי לְהִנְצֵל **מֵעֵין הָרַע**? שְׁהָרִי, הַרְבֵּה דְרַכִּים לְמָקוֹם לְהַעֲנִישׁוּ בְּדֶרֶךְ אַחֲרֵת, כְּמוֹ שְׂאוֹמֵר דּוּד הַמֶּלֶךְ (תהילים קלט, ז): "אָנֹכָה אֵלֶיךָ מִרוּחֶךָ וְאָנֹכָה מִפְּנֵיךָ אֲבָרַח אִם אֶסֶק שָׁמַיִם שָׁם אֶתָּה וְאַצִּיעָה שְׂאוֹל הַנֶּבֶךְ".

וְנִרְאָה לְבָאֵר עֵנִין זֶה עַל-פִּי מָה שֶׁשָּׁנִינוּ בַּגְּמָרָא (בְּרֵכוֹת כ'), שֶׁהִסִּיבָה לְכַךְ שְׂאִין **עֵין הָרַע** שְׁלֹטָה בְּיוֹסֵף הַצַּדִּיק הִיא מִידָה כְּנֶגֶד מִידָה: "כִּפְיוֹן) (ש) עֵין שְׁלֹא רִצְתָה לְזוֹנוֹ (=לְהַנּוֹת) מִמָּה שֶׁאִינוֹ שְׂלוֹ (=מֵאֲשֶׁת פּוֹטִיפָר) - אֵין **עֵין הָרַע** שׁוֹלֵטת בּוֹ". לָכֵן, כְּדֵי שֶׁנִּסְגַּל מִידָה נִפְלְאָה זֹו, גָּלוּ לָנוּ כָּאֵן חוֹ"ל, בְּרֹוב חוֹכְמָתָם וְקְדוּשָׁתָם, שֶׁכָּל הַרוֹצֵה לְהִנְצִיל **מֵעֵין הָרַע**, שְׂיִלֶךְ בְּדֶרֶכּוֹ שֶׁל יוֹסֵף הַצַּדִּיק, שְׁלֹא לְהַנּוֹת מִמָּה שֶׁאִינוֹ שְׂלוֹ.

וַיֵּשׁ לֹמֵר, שֵׁישׁ כָּאֵן מִידָה כְּנֶגֶד מִידָה: כְּאֲשֶׁר יֵשׁ לְאָדָם **עֵין רָעָה** בְּשֵׁל אַחֲרֵים, וּמִקְנֵא וְחוּמֵד מָה שֶׁאִינוֹ שְׂלוֹ, כִּי אֹז, מִידָה כְּנֶגֶד מִידָה, גַּם בּוֹ שׁוֹלֵטת **עֵין הָרַע** שֶׁל אַחֲרֵים, לְהַזִּיק לוֹ אֶת שְׂלוֹ. אֶךְ לְעוֹמֵת זֹאת, אִם יֵשׁ לְאָדָם **עֵין טוֹבָה**, וְהוּא אִינוֹ מִסְתַּכֵּל עַל הַזִּיקָתוֹ, לְחֻמוֹד מָה שֶׁאִינוֹ שְׂלוֹ, כִּי אֹז, מִידָה כְּנֶגֶד מִידָה, אֵין **עֵין הָרַע** שׁוֹלֵטת בְּשְׂלוֹ. (וְצָרִיךְ לְדַעַת, שֶׁכְּאֲשֶׁר אָדָם נוֹתֵן **עֵין הָרַע** בְּשֵׁל חֲבֵרוֹ, וְחוּמֵד אֶת שֶׁאִינוֹ שְׂלוֹ, הָרִי גוֹרֵם הוּא לְכַךְ, שֶׁבְּשָׁמַיִם יִשְׁמְרוּ **עֵין** עֲלֵיו (=דְּהִינוּ, יְבַדְּקוּ אוֹתוֹ, וַיַּעֲשׂוּ עֲלָיו "פּוֹקוּס"). וּמֵאַחַר וַיִּאֵין צַדִּיק בְּאַרְץ אֲשֶׁר יַעֲשֶׂה טוֹב וְלֹא יִחָטָא", מוֹצֵאִים בּוֹ חֲטָאִים, וְנִגְזָרִים עֲלָיו בְּשָׁמַיִם גְּזִירוֹת לֹא טוֹבוֹת, לֹא עֲלֵינוּ).

וְלָכֵן צָרִיךְ הָאָדָם לְהִיּוֹת יָרֵא שָׁמַיִם וּמֵאֲמִין בָּה'. וְצָרִיךְ שִׁישְׁרִישׁ בְּעַצְמוֹ מִידָה טוֹבָה, שְׁלֹא יִסְתַּכֵּל וַיִּחְמוֹד דְּבַר שֶׁאִינוֹ שְׂלוֹ, וַיֵּאֲמִין בְּאֵמוּנָה שְׁלִימָה, שֶׁהַכֵּל מֵאִיתוֹ יִתְבַּרֵךְ, כְּמֵאֲמַר חוֹ"ל (בִּיצָה טז): "כָּל מְזוֹנוֹתָיו שֶׁל אָדָם קְצוּבִין לוֹ מֵרֵאשׁ הַשָּׁנָה וְעַד יוֹם הַכַּפּוּרִים". וְאִם הַקַּב"ה לֹא נָתַן לוֹ עֵשֶׂר וְכַבוֹד, הָרִי בְּרוּר שְׁזֶה לְטוֹבָה, וְלִתְיִקוֹן נִשְׁמָתוֹ. וְכִבֵּר הַזֹּהִיר אוֹתָנוּ רַבִּי עֲקִיבָא (בְּרֵכוֹת ס'): "לְעוֹלָם יֵהֵא אָדָם רְגִיל לֹמֵר: ש"כָּל מָה דְּעֵבִיד רַחֲמָנָא - לְטַב עֵבִיד" (=כָּל מָה שֶׁהַקַּב"ה עוֹשֶׂה - לְטוֹב עוֹשֶׂה)". (עַל פִּי "אוֹרָה שֶׁל תּוֹרָה" לְהַרְהַר"ק פִּינְחָס פְּרִידְמָן) "...אֲשֶׁר לְקַחְתִּי מִיַּד הָאֱמֹרִי בַּחֲרָבִי וּבְקִשְׁתִּי" (מח' כב')

הַרְהַר"ק ר' מִשֶׁה מְקוּזְנִיץ אוֹמֵר: יוֹדְעִים אָנוּ **שֶׁעֲשׂוֹ הָרַשָּׁע** הַתְּבַרֵךְ מִפִּי יִצְחָק - "עַל חֲרָבָךְ תִּחְיֶה" - אוּלָם יַעֲקֹב אֲבִינוּ הַתְּבַרֵךְ בְּ"נֶשֶׁק" מְסוּג אַחַר - "בַּחֲרָב וּבְקִשְׁתִּי", וְכַפִּי שְׂאוֹמֵר יַעֲקֹב אֲבִינוּ: "...אֲשֶׁר לְקַחְתִּי מִיַּד הָאֱמֹרִי בַּחֲרָבִי וּבְקִשְׁתִּי", וּפְרָשׁ אוּנְקֵלוֹס: "בַּחֲרָבִי וּבְקִשְׁתִּי - בְּצִלוֹתִי וּבְבַעוֹתִי" (=בְּתַפְלוֹתִי וּבְתַחֲנוּנָיִ).

לָכֵן אָמְרוּ חוֹ"ל עַל הַפְּסוּק "הַקֵּל קוֹל יַעֲקֹב וְהִידִים יָדֵי עֲשׂוֹ" - שֶׁכָּל זְמַן שֶׁקוֹל יַעֲקֹב (=תּוֹרָה, תְּפִילָה וְתַחֲנוּנִים) נִשְׁמָע בְּבֵיתִי כְּנִסְיוֹת וּבְבֵיתִי מְדַרְשׁוֹת - אֵין הִידִים שֶׁל **עֲשׂוֹ** שׁוֹלֵטוֹת עַל יִשְׂרָאֵל. וְלֹא בְּכֵדִי אוֹמֵר הַנְּבִיא יִשְׁעִיָהוּ (מא', יד): "אֵל תִּירָאִי תוֹלַעַת יַעֲקֹב", וּפְרָשׁוֹ חוֹ"ל: "מָה תוֹלַעַת, אֵינָה מְכַה אֶת הָאֲרָזִים (=עֲצִים גְּבוּהִים וְחֻזְקִים), אֲלֵא בַּפֶּה - כֶּךָ אֵין לָהֵן, לְיִשְׂרָאֵל - אֲלֵא תְּפִילָה" (=בְּכַף תְּפִילָתָם/פִּיהֶם, יְכוּלִים יִשְׂרָאֵל לְהַכּוֹת **אוֹיְבִים** (=אֲרָזִים) חֻזְקִים מְאֹד)

בְּעֵינֵין זֶה מְסוּפֵר, שֶׁבְּעִיצוּמָה שֶׁל מְלַחֲמַת הַמֶּפָּרֵץ, אוֹר ל-כ"ח בְּשַׁבַּט תִּשְׁנ"א, כְּשִׁירַד הַלִּילָה, הִסְתַּגְּרוּ רֹוב תוֹשְׁבֵי הָאֲרָץ בְּבֵיתֵיהֶם, כְּשֶׁחֲלָקָם מְפוֹחָדִים וּמְבוּהָלִים מֵאִימַת טִיל הַ"סְקָאד" הַנּוֹרָא, שֶׁעֲלוּל לְרַחֵף בְּכָל רִגַע בְּשָׁמַי אֲרֻצָּנוּ הַקְּדוּשָׁה. אֶךְ בִּישִׁיבַת פּוֹנִיבּוֹ הַמַּעֲטִירָה הַדְּהֵדָה הוֹרָאָתוֹ שֶׁל רֵאשׁ רֵאשֵׁי הַיְּשִׁיבוֹת=כֶּךָ פִּינְהוּ רֵאשׁ הַיְּשִׁיבָה זְצוּק"ל), הַגָּאוֹן הָרַב שֶׁךְ זְצוּק"ל וַיַּע"א: "אֵין לְשָׁנוֹת מֵהַסְּדָרִים. הַלִּימוּד כְּרָגִיל". וּבְאִוִּירַת קֹדֶשׁ זֹו נִכְנַס הָרַב שֶׁךְ זְצוּק"ל לְחֻדְרַת הַשִּׁיעוּרִים, כְּדֵי לְהַעֲבִיר אֶת שִׁיעוּרוֹ הַקְּבוּעַ, כְּשֶׁהוּא שְׁקוּעַ כְּלוֹ בְּסוּגִיָּה, מְפֻלְפֵל וּמְתַרְץ, וּמְנוֹפֵף בְּיָדוֹ אָנֹה וְאָנֹה, כְּדֵי לְהַעֲבִיר בְּקֹדֶשׁ, וְאֹז עֲלָתָה בְּדַעַתוֹ סְבָרָה נִפְלְאָה לְיִישׁוּב הַסּוּגִיָּה. כְּשֶׁהִרְצָה אֶת סְבָרָתוֹ לְפָנֵי תַלְמִידָיו, הָיָה כְּבֵר לְקַרְאֵת סוּף הַשִּׁיעוּר, וְאֹז הַגְּבִיר הָרַב זְצוּק"ל אֶת קוּלוֹ, פָּנָיו הֶאֱדִימוּ מְעַט, עֵינָיו בְּרָקוּ, וְאֹז אָמַר לְכָל הַנוֹכַחִים: "שׁוֹמְעִים אַתֶּם? עִם סְבָרָה כְּזוֹ אֲפָשֶׁר לְהַפִּיל טִיל! וְהִנֵּה, אֶךְ סִים הָרַב אֶת דְּבָרָיו, נִשְׁמָעָה צְפִירַת אֲזַעֲקָה בְּרַחֲבֵי הָאֲרָץ. "נַחַש צְפַע", הוֹדִיעֵנו בְּכָלִי הַתְּקַשׁוֹרֶת. בְּתוֹךְ שְׁנִיּוֹת רָאוּ הַבַּחּוּרִים אֶת הַטִּיל מִמְרַפְסַת הַיְּשִׁיבָה, כְּשֶׁהוּא מְרַחֵף מְעַל רֵאשִׁיהֶם, וּמְמַשִּׁיךְ לְטוֹס, כְּשֶׁהוּא חוֹצֵה מְקוֹמוֹת יִישׁוּב צְפוּפִים, וְרַק לִיד יָמָה שֶׁל תַּל-אֲבִיב, הַחֵל הַטִּיל לְצַנּוֹחַ מְטָה, עַד שֶׁנִּבְלַע בֵּין גְּלֵי הַיָּם, לְלֹא שׁוּם פֶּגַע. כְּשֶׁנִּגַּשׁ אֶחָד הַבַּחּוּרִים וְאָמַר לְרַב, שְׂדוּחַ בַּתְּקַשׁוֹרֶת שֶׁהַפַּעַם לֹא הִזְנִיקוּ טִילֵי פְטָרְיוֹט לְעֵבֶר הַטִּיל, עָנָה הָרַב שֶׁךְ זְצוּק"ל: "נֹו, כְּבֵר אֲמַרְנוּ, שֶׁבְּסְבָרָה בְּלָבָד אֲפָשֶׁר לְהַפִּיל טִיל". הַפְּלֵא וּפְלֵא! וְזֶהוּ שֶׁשָּׁנִינוּ בְּתַנָּא דְּבִי אֵלְיָהוּ, פָּרַק ד': "כָּל מִי שֶׁעוֹסֵק בְּתוֹרָה בְּכָל יוֹם תְּמִיד, בְּשִׁבְלֵי לְהַרְבוֹת כְּבוֹד שָׁמַיִם, אִינוֹ צָרִיךְ לֹא חֲרָב וְלֹא חֲנִית, וְלֹא כָּל דְּבַר שִׁיחִיָּה לּוֹ (ל) שׁוֹמֵר - אֲלֵא, הַקְּדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא בְּעַצְמוֹ מְשֻׁמְרוֹ"...אִם כֵּן, מָה צָרִיךְ יוֹתֵר מִזֶּה?

שַׁבַּת שְׁלוֹם לְכָל בֵּית יִשְׂרָאֵל! נָא לְשִׁמּוֹר עַל קְדוּשַׁת הַגִּילְיוֹן!

"בני ציון"

"ובולן לחוף ימים ישכן..." (מט' יג')

מעיר רש"י, על-פי המדרש: **זבולן** עוסק בפרקמטיא (=במסחר) וממציא מזון לשבט **יששכר**, והם (=בני יששכר) עוסקים בתורה. הוא שאמר משה (בברכתו לשבטים לפני מותו): "שמח **זבולן** בצאתך, ויששכר באהלך" (דברים ל"ג, י"ח) - **זבולן** יוצא בפרקמטיא (=במסחר), ויששכר עוסק בתורה באהליו.

כאשר נתבונן היטב נראה, ששותפות זו, שבין **יששכר וזבולן**, היא הכרחית לעצם הקיום של כלל ישראל במשך כל הדורות. וזאת על-פי מה ששנינו במסכת אבות (פג', יז): "אם אין קמח - אין תורה, ואם אין תורה אין קמח". נמצא, שתלמיד חכם, שהוא בבחינת "**יששכר**", אינו יכול לעסוק בתורה, אם אין לו קמח (=פרנסה) מצד **זבולן** התומך בו, שהרי "אם אין קמח - אין תורה".

ואילו העוסק במסחר, שהוא בבחינת "**זבולן**", אינו יכול לזכות בקמח (=פרנסה) אם אין לו חלק ונחלה בתורה, שהרי "אם אין תורה אין קמח". לכן, מן ההכרח (=מתוך נחיצות וצורך זה לזה) שיעשו שותפות ביניהם - **זבולן** תומך ב**יששכר** ומספק לו קמח, שעל-ידי זה יוכל לעסוק בתורה, ואילו **יששכר** מספק לו בתמורה חלק מתורתו, כדי שיוכל להצליח **במסחרו**, וכך יש ביניהם יחד גם תורה וגם קמח.

רמז על שותפות זו, שבין תלמיד חכם, שהוא בבחינת "**יששכר**", לבין העוסקים במסחר תומכי התורה, שהם בבחינת "**זבולן**", מוצאים אנו על-פי מה ששנינו במשנה (סוף מסכת עוקצין): "עתיד הקב"ה להנחיל לכל צדיק וצדיק ש"י עולמות (310 עולמות), שנאמר: 'להנחיל אהבי יש ואצרתיהם אמלא'" (משלי ח', כא'). ולמה דוקא ש"י (310) עולמות?

ויפרשו המפרשים ביאור החשבון של ש"י עולמות. שהנה, ישנן תרי"ג (613) מצות דאורייתא (=מהתורה), ו-ז' (7) מצות דרבנן (=של החכמים), שהם ביחד כת"ר (620) מצות, וכנגד כל מצוה ומצוה מגיע לצדיק המקימה עולם אחד. אם כן, מגיע לו לכל המצות כת"ר (620) עולמות.

אך, ביון שהוא צריך לתת מחצית ממצותיו ל**זבולן**, המפרנסו ומזינו, נמצא שנשאר מחלקו רק מחצית כת"ר עולמות, שהם ש"י עולמות. ולכן, עתה יובן גם, מדוע נקרא העוסק בתורה בשם "**יששכר**", שהם אותיות "**יששכר**" - כדי לרמז לו, שיש לו רק י"ש (310) עולמות שכר, שהם מחצית מ-כת"ר עולמותיו, היות ואת המחצית השניה הוא צריך לתת לשותפו-מפרנסו, **זבולן**.

ומה נחמד לבאר על-פי זה, מה שתקנו חז"ל להדליק שני נרות לכבוד שבת-קדש, משום שלום-בית. וזאת, כפי שאמרו חז"ל בגמרא (שבת כג', ב'): "גר ביתו (=גר שבת) וגר חנופה (מה עדיף? מה חשוב יותר?). (ועונה הגמרא) גר ביתו עדיף, משום שלום-בית".

והנה, ידוע כי האיש והאשה הם בבחינת "**יששכר וזבולן**". שהרי, תפקידו של הבעל הוא לעסוק בתורה ובעבודת ה'. ואילו תפקיד האשה הוא להיות עזר פנגדו, להכין לו את כל צרכי העולם הזה, כמו שבאר ה"קרן דוד" את הפתוב בגמרא (סוטה יז): "(דרש) רבי עקיבא: איש ואשה זכו - **שכינה** ביניהן". ופרש רש"י, שפונת רבי עקיבא "**שכינה** ביניהן", היא ששם **יה** ביניהם - 'אצל איש ו-ה' אצל אשה.

ותרץ ה"קרן דוד", ואמר, שהנה כתוב (ישעיה כו', ד'): "...כי **בנה** ה', צור (=צור) עולמים". דהינו, הקב"ה יצר וברא את העולמות באותיות **יה**: העולם הבא נברא באות י', והעולם הזה נברא באות ה' (מנחות כט'), (כמו שפתוב "אלה תולדות השמים והארץ בהבראם" - אל תקרא **בהבראם**, אלא ב-ה' בראם).

ולפי זה מבואר, מדוע השרה הקב"ה דוקא את השם **יה** אצל האיש והאשה. שכן, האות י' אצל האיש באה לרמז שהאיש צריך לעסוק בעניני העולם הבא - דהינו, לעסוק בתורה ובמצות. והאות ה' שהיא אצל האשה באה לרמז שהיא צריכה לסייע לבעלה בהכנת עניני העולם הזה.

ומעתה, כיון שהאשה היא שותפה בחלק תורתו של הבעל, בבחינת "יששכר וזבולן", אם כך, יכולה להתעורר מחלוקת בשבת, כי הבעל יבוא בטענה שהאשה לוקחת ממנו מחצית מחלק תורתו שהוא עוסק בשבת. ולכן, כדי לעקור טענה זו, תקנו חז"ל להדליק שני נרות בשבת, כדי לרמוז שהשותפות ביניהם (=בין הבעל והאשה) היא בבחינת כמדליק נר מנר, שהראשון (=הנר המדליק) אינו חסר כלום. על-כן, למרות שהאשה מקבלת מחצית משכרו של הבעל (מלימוד התורה), מפל מקום הבעל אינו חסר כלום. וזהו שאמרו חז"ל, שהדלקת הנרות בשבת היא משום שלום-בית. (על פי "אורה של תורה" להרה"ק פינתס פרידמן)

"יששכר חמר גרם רבץ בין המשפתיים"

ידוע מה שאמרו חז"ל בגמרא, שרב ושמואל נחלקו ביניהם בענין השכר לעולם הבא. **שמואל** אומר, שכל מי שלא קיים אפילו מצוה אחת מתרי"ג המצוות שה' צונו - ידונו אותו **לגיהנום**, ואין לו חלק לעולם הבא. ואילו **רב** אומר, שכל ישראל יש להם חלק לעולם הבא ולגן עדן, ואפילו מי שעשה מצוה אחת לשמה. ענין זה, אומר בעל "כסא הרחמים", רמוז בפתוב: "יששכר חמר רבץ בין המשפתיים". "יששכר" הוא כנגד רב, האומר שיש שכר לעולם הבא לכל יהודי ויהודי. ואילו "חמר" הוא כנגד **שמואל**, המחמיר ואומר, שכל המחסיר אפילו מצוה אחת מתרי"ג המצוות הולך **לגיהנום**, ואין לו חלק לעולם הבא.

ואנחנו, בין שני חכמים אלו נמצאים "בין המשפתיים" - איננו יודעים מה לעשות. שכן, איך אפשר לקיים את כל תרי"ג המצוות, כפי שסובר **שמואל**? (ואפילו בלעם הרשע אמר ברמז: "אוי מי יחיה משמו אל" - מי יכול לחיות "משמו אל" - כמו **שמואל**, שמחמיר בזה הדין).

אולם, יש לומר, שהקב"ה, **ברחמי ובחסדיו הרבים**, פוסק לפי שיטתו של **רב**, המקל בדין, כמו שאמר דוד המלך, עליו השלום (תהילים כה, יא): "למען שמך ה' וסלחת לעוני כי רב הוא". דהינו, ריבוננו של עולם, "למען שמך ה' (=שהוא שם הרחמים)" סלח ומחל לעוני - "כי רב הוא" - כמו **רב**, שהוא מקל בדין.

"מאל אביך ויעזרך... ברכת שמים מעל..."

(סיפורו האישי של טיס ה-F15, שהשתתף בפעולת השמדת חיל האויר הסורי במלחמת שלום הגליל). מספר הטיס א': "היה זה בתחילת מבצע שלום הגליל. באותה עת היו פרוסות בלבנון עשרות סוללות טילים סוריים, שאימו וסכנו את מטוסי חיל-האויר שלנו, והתקבלה החלטה להשמידם. להזכירכם, במלחמת יום הכיפורים טילים כאלו הפילו למדינת ישראל יותר ממאה מטוסים. חיל-האויר נערך היטב למבצע המורכב, אך עדין שררה בחיל-האויר מתיחות רבה, פן תקרינה תקלות, ופן חיל-האויר הסורי, המצויד במאות מטוסים משוכללים, יפריעו לפעולה. וקיוונו שכל מטוסינו ישובו בשלום לבסיסם. קצינים בכירים בחיל-האויר התקשרו לרבנים בבני-ברק, ובקשו שיתפללו להצלחת מבצע חשוב, המתוכנן להתקיים בשעה שלש אחר-הצהריים. ואכן, בישיבות ובתלמודי תורה רבים בבני-ברק התגייסו לעריכת התפילות וקריאת מזמורי תהילים, להצלחת המבצע ולשלום תלינו. גם בישיבת פוניבזו בבני-ברק, אשר בה הייתי לומד בעת שחזרתי בתשובה, עמדו לקרוא תהילים בשעה שלש אחר-הצהריים. אלא שראש הישיבה שלנו, הרב שך שליט"א, יעץ לדחות את המבצע לשעה ארבע."

וממשיך לספר הטיס א': "היינו ערוכים להמראה על המסלולים קרוב לשעה שלש, אך מסיבות לא ידועות עכבו אותנו, ובשעה ארבע קבלנו פקודה להמריא ולבצע את התקיפה. תוצאות המבצע היו מדהימות: סוללות הטילים הסוריים הושמדו כליל, ובנוסף לכך הופלו עשרות מטוסים סוריים שיצאו לקראתנו. כל מטוסינו שבו בשלום לבסיסם. היתה זו אחת מהפעולות המוצלחות והמרשימות ביותר לחיל-האויר שלנו, ובבסיס חיל-האויר היה זה יום חג מעוצמת ההצלחה". (גם עיתון "הארץ", בתאריך 30.11.84, מביא את דברי הטיס א', ומסביר, שרק מי שמבין בתעופה מסוגל להבין את גדל הגם. שהרי, בזמן המבצע היו בתחום אוירי מצומצם מאות מטוסים - ישראלים וסוריים - דבר שיכול היה לגרום בקלות לתאונות אויריות. ובנוסף לכך, הסורים שגרו טילים רבים, שהחטיאו את מטרתם). "הדו לה' כי טוב כי לעולם חסדו".

נא לשמור על קדושת הגיליון!

שבת שלום לכל בית ישראל!

"בני ציון"

"המלאך הגאל אתי מפל רע יברך את הנערים...וידגו לרב בקרב הארץ"

הספר הקדוש "בני יששכר" נותן טעם נפלא לאכילת דגים בשבת: הנה בכל שבועת ימי בראשית לא מצינו ברכה, אלא רק בשלשה דברים, שנבראו בשלשה ימים רצופים, ואלו הם: (א) הדגים, שנבראו ביום החמישי, ונזכרה בהם ברכה - "ויברך אתם אלקים לאמר פרו ורבו ומלאו את המים". (ב) האדם, שנברא ביום הששי, ונזכרה בו ברכה: "ויברך אתם אלקים ויאמר להם אלקים פרו ורבו ומלאו את הארץ". (ג) שבת קדש, שנבראה ביום השביעי, ונזכרה בה ברכה: "ויברך אלקים את יום השביעי ויקדש אתו".

והנה כאשר מגיע היום השביעי, שבת קדש, אוכל האדם, שנברא ביום הששי, את הדגים, שנבראו ביום החמישי, וכך מצטרפים יחד, כאחד, שבת אדם ודגים, שהם שלש פעמים ברכה, ואז מתקיים "והחוט המשלש לא במהרה ינתק" (קהלת ד', יב'), ובאה על האדם ברכה גדולה.

ולפי זה מוסיף הוא פרפרת נאה בדברי נעים ומירות ישראל, דוד המלך: "בנאות דשא ירביצני, על מי מנחות ינהלני" (תהילים כג', ב) - "דשא" ראשי תיבות: דגים שבת אדם. והפונה היא, שכאשר יש לנו את כל שלשת הדברים יחד, אזי "על מי מנחות ינהלני", כי באה שבת מנוחה.

וישנו עוד טעם לאכילת דגים בשבת, על-פי מאמר חז"ל (ע"ז, ג): "אמר רב יהודה אמר שמואל: מאי דכתיב (=מהי כונת הכתוב) (חבוקק א) "ותעשה אדם כדגי הים, כרמש לא משל בו". למה נמשלו בני אדם כדגי הים? לומר להם: מה דגים שבים, כיון שעולין ליבשה מיד מתים - אף בני אדם, כיון שפורשין מדברי תורה ומן המצוות מיד מתים".

וכך מצינו גם בפרשתנו, בברכת יעקב אבינו: "המלאך הגאל אתי מפל רע יברך את הנערים...וידגו לרב בקרב הארץ", ופרש רש"י זצ"ל: "וידגו - כדגים שפריים ורבים, ואין עין הרע שולטת בהם. והדברים קשורים זה בזה, כי כאשר זוכרים ישראל שהם נמשלים לדגים, שאינם יכולים לחיות בלי מים, שהיא התורה הקדושה - אז גם העין הרעה של צוררי ישראל לא יכולה לשלוט בהם. ולכן גם משה רבנו, נותן התורה, נולד בחדש אדר, שמזלו דגים, כי שרש נשמתו של משה רבנו הוא מהתורה. וכל חיותו היתה רק במים, שהיא התורה הקדושה.

ולפי זה מובן היטב הטעם שנוהגים ישראל להקפיד ולאכל דגים בשבת, כי עיקר עסק התורה צריך להיות בשבת. וכל שכן אלו שאין להם זמן ללמוד כל השבוע, שהם מוכרחים ללמוד בשבת. לכן אנו אוכלים דגים בשבת: (א) להמשיך עלינו ברכה גדולה משלשת הדברים שנבראו מקדם, ושהתברכו על-ידי בורא עולם, כמו שהזכרנו לעיל. (ב) להזכירנו שאנו נמשלים לדגים, שאין להם חיות, אלא רק במים, שמסמלים עבורנו את התורה הקדושה. (על פי "אורה של תורה" להרה"ק פינחס פרידמן) "...אשר לקחתי מיד האמרי בחרבי ובקשתי" (מח' כב)

הרה"ק ר' משה מקוזניץ אומר: יודעים אנו שעשו הרשע התברך מפי יצחק - "על חרפך תחיה" - אולם יעקב אבינו התברך ב"נשק" מסוג אחר - "בחרב ובקשת", וכפי שאומר יעקב אבינו: "...אשר לקחתי מיד האמרי בחרבי ובקשת", ופרש אונקלוס: "בחרבי ובקשתי - בצלותי ובבעותי" (=בתפלותי ובתחנוני).

לכן אמרו חז"ל על הפסוק "הקל קול יעקב והידיים ידי עשו" - שכל זמן שקול יעקב (=תורה, תפילה ותחנונים) נשמע בבתי כנסיות ובבתי מדרשות - אין הידים של עשו שולטות על ישראל. ולא בכדי אומר הנביא ישעיהו (מא', יד): "אל תיראי תולעת יעקב", ופרשו חז"ל: "מה תולעת, אינה מכה את הארזים (=עצים גבוהים וחזקים), אלא בפה - כך אין להן, לישראל - אלא תפילה" (=בפח תפילתם/פיהם, יכולים ישראל להכות אויבים) (=ארזים) חזקים מאד).

ועל חשיבות התפילה, שתהיה בכונה, אומר ה"נועם מגדים", על-פי חז"ל (ברכות ו', ב'): "כיון שבא הקב"ה לבית

הכנסת, ולא מצא שם עשרה – מיד הוא כועס", שנאמר (ישעיה נ, ב) 'מדוע באתי ואין איש'".

אומר ה"נועם מגדים" ו"איש" – הכונה למהותו של האדם לנשמה/למחשבה. דהינו, כשהקב"ה בא לבית הכנסת, ורואה שם עשרה שמתפללים, אולם מחשבתם אינה עמם (=הם אינם מכוונים בתפילתם) – מיד הוא כועס. שכן, מהותם אינה עמם, אלא רק גופם נמצא בבית הכנסת, ואילו מוחם ומחשבתם משוטטים במקום אחר. ומוסיף ואומר הרה"ק ר' משה מקוזניץ, על מאמר חז"ל (ברכות ה, א): "שנים שנכנסו להתפלל, וקדם אחד מהם ויצא – טורפין (=משליכים) לו (=לאדם) (את) תפילתו בפניו". ופרש ר' משה: שנים הנכנסים – אלו הם הגוף והנשמה, שבאים להתפלל – הנשמה כדי לכוון בתפילה, והגוף כדי לבטא בשפתיים – וקדם אחד מהם ויצא – באמצע התפילה הקדימה הנשמה/המחשבה לצאת ולשוטט במחשבות אחרות שלא מן התפילה – אזי "טורפין (=משליכים) לו (=לאדם) (את) תפילתו בפניו".

על-כך – אומר הנביא ישעיהו – נענשו ישראל, כפי שכתוב (כט, יג-יד): "ויאמר אדני, יען כי נגש העם הזה, בפיו ובשפתיו כבדוני, ולבון (=מחשבותיו) רחוק מפני... לכן הנני יוסף להפליא את העם הזה הפלא ופלא...". לכן, יהודים יקרים! חובה עלינו לשים לב, ולתת את הדעת, לכך שאנו, קרוצי-חומר, עומדים ומתפללים לפני בורא עולם, מלך מלכי המלכים הקב"ה, שמחיה אותנו בכל רגע ורגע, וזן ומפרנס אותנו, מגן עלינו, ועושה אותנו ברוב רחמיו וחסדיו – ואם אנו כבר באים להתפלל לפניו בבית הכנסת, למה להכעיסו חלילה? על פן, ראוי ונכון להתפלל קדם התפילה, שה' יתברך יעזור לנו, שתפילתנו תהיה מתוך פונת הלב, שכן הרמב"ם מציין (בפרק ד, הלכה טו), ש"כל תפילה שאינה בכונה – אינה תפילה! ואם התפלל בלא פונה, צריך לחזור ולהתפלל בכונה". ומוסיף הגאון רבי חיים סולובייצ'יק מבריסק, ואומר: המתפלל "יפנה את לבו מכל המחשבות, ויראה עצמו כאילו הוא עומד לפני השכינה" (הלכות תפילה ד, טז), וכונה זו היא תנאי הכרחי, שצריך להתקיים בכל תפילה. כיון שאם המתפלל אינו רואה עצמו כעומד לפני השכינה, אין כאן מעשה תפילה, אלא "מלמוד פה ועקימת שפתיים", ולכן עליו לשוב ולהתפלל בכונה. יהי רצון שה' יתברך יזכנו לשמור ולכוון את מחשבותינו בשעת התפילה רק לו לבדו יתברך, אמן כן יהי רצון. (על פי "אורה של תורה" להרה"ק פינחס פרידמן) "ויכל יעקב לצות את בנו ויאסף רגליו אל המטה ויגע ויאסף אל עמיו"

הרה"ק רבי חיים מקוסוב זצ"ל זיע"א, מחבר ספר "תורת חיים", נסע פעם לעיר אחת, לאיזה דבר מצוה. בדרך התעכב בכפר אחד, ונכנס ללון באחת האכסניות. והנה, בחצות הלילה, התעורר הרבי משנתו, ושמע כיצד אדם אחד מברך ברכת התורה בכונה ובמתקיות, ולאחר מכן פתח בלימוד גמרא. כשהאיר היום הסתכל הרבי וראה, כי המדובר בזקן עור, אשר שוכב לו במיטתו ולומד תורה בעריבות נפלאה. פנה אליו הרבי, והלה ספר לו, כי הוא אביו של בעל הבית, וכי זה עשרים שנה לו מאז שפרש מכל עניני העולם, ועוסק הוא רק בתורה ובעבודת ה', ואין לו כל שיכות וקשר לאדם כלשהו, בלתי אל התורה חשקו. והוא מתגורר אצל בנו, וכל מחסוריו עליו, כך שפנוי הוא כליל לעבודת ה'. הרבי, שנוכח לדעת, שעומד הוא ליד אדם בעל מדרגה גבוהה, בקש, שיתנו ביניהם בתקיעת-כף, שמי שימות תחילה, יבוא ויספר בחלום לחברו, מה נעשה בדינו בשמים. הלה הסכים, וכך עשו.

לאחר כמה שנים נפטר העור הלמדן. הוא קים את הבטחתו, ובא בחלום לרבי חיים, וגלה לו מהמתרחש בדינו בשמים. וכה אמר: "כשנשמתי עלתה למרום, היתה שמחה גדולה בכל פמליא של מעלה לקראת בואי. וכשהכניסוני בבית דין של מעלה, והחלו לברר דיני, נוכחו לדעת, כי במשך עשרים שנות חיי האחרונות, התעליתי, הזדפכתי ותקנתי את כל מעשי, ואפילו נדנדוד של מחשבת פסול לא היה בי. כך שהייתי נקי בלא חטא, ומלא בתורה ובמצות. אך הנה, לפתע פתאום, נכנס מלאך לבוש-שחורים, וקרא: 'לאדם זה אתם רוצים לתת גן עדן? הרי הוא מבזה את התורה בפרהסיא, ועדין לא עשה תשובה!'. ומיד ספר המלאך, שבצעירותו היה הנפטר מלמד נערים באיזה ישוב רחוק מביתו, ושם שהה כל החרף. לקראת חג הפסח, חזר הוא לעירו, שם היה מקובל בתור תלמיד חכם נכבד. בבואו בשבת לתפילה בבית הכנסת, כבדו הגבאי בעליה לתורה ב"רביעי", ועל זה התמלא הוא בלבבו בכעס, והמתין עד לאחר התפילה. או אז, נגש בכעסו אל הגבאי, ורטן עליו: 'לאורח נכבד כמוני נתת עלית "רביעי"? בה בשעה שלפי מעמדי מגיעה לי עלית "ששי" או "מפטיר"...'.

מיד יצא הפסק על הנפטר: או שיחזור בגלגול ויולד מחדש כדי לתקן את חטאו, או שיסבול בשמים שלש דקות של בושה בפני הצדיקים. והוא כמוכן בחר בשני. מיד פתחו את שערי גן עדן, ובא מלאך וחסף אותו, והולכו לשם, ובישו לעיני כל הצדיקים, ואמר: 'ראו טיפה סרוחה, לזה היתה לו עזות לומר, שאינו חפץ בעלית "רביעי"...'. ישמע חכם ויוסף לקח!

נא לשמור על קדושת הגיליון!

שבת שלום לכל בית ישראל!